

Globalisering og mission

Red. Viggo Mortensen

Ny Mission nr. 3

Dansk Missionsråd
i samarbejde med
Unitas Forlag
2002

Globalisering og mission

Ny Mission nr. 3 – 2002

Redigeret af Viggo Mortensen

©Unitas Forlag
Valby Langgade 19
2500 Valby
Telefon: 36 16 64 81
Fax: 36 16 08 18
www.unitas.dk
E-mail: forlag@unitas.dk

Udgivet i samarbejde med Dansk Missionsråd

1. udgave 1. oplag

Omslag: Pedersen og Pedersen, Århus
Omslagsfoto: Scanpix Nordfoto / AP og Danmission

Tryk og layout: Rødding Bogtrykkeri ApS

ISBN: 87-7517-616-5
ISSN: 1399-5588

Alle rettigheder forbeholdes. Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse af indholdet eller dele heraf er kun tilladt i overensstemmelse med overenskomst mellem Undervisningsministeriet og CopyDan eller med forlagets skriftlige samtykke.

Indhold

Indledning	side	4
I GLOBALISERING OG MISSION		
Robert J. Schreiter: Globalisering og mission. Udfordringer til kirken i Danmark	side	8
Jørn Henrik Olsen: Mission i global bevægelse. Et lokalt, kontekstuellet perspektiv	side	27
Birger Nygaard: Den globale virkelighed i mission	side	45
Viggo Mortensen: Mission: Troens globalisering	side	56
II GLOBALISERING OG KIRKENS INTERNATIONALE DIAKONI		
Ishmael Noko: Globaliseringens tvetydighed	side	64
Peter Lodberg: Religion og kirkelig nødhjælp efter 11. september	side	73
Viggo Mortensen: Hvad betyder 11. september for globaliseringens åndelige og etiske dimension?	side	80
III DEN ØKONOMISKE GLOBALISERING OG DET KRISTNE FÆLLESSKAB		
Et studiedokument fra Det lutherske Verdensforbund.	side	89
Viggo Mortensen: Der kom et brev	side	121
Viggo Mortensen: Kære Kristi Venner	side	123
Ressourcer	side	127
Forfatterne	side	131

Indledning

Dette nummer af Ny Mission beskæftiger sig med de fundamentale vilkår for kristendommens udbredelse, som de tegner sig her ved begyndelsen af det 21. århundrede. Det sker under overskriften globalisering og mission. Globalisering bruges her som betegnelse for den proces, som verden gennemløber siden 1989. I de følgende afhandlinger vil der blive fremhævet forskellige karakteristika ved denne udvikling.

Som et omfattende fænomen berører globaliseringen også kristen mission. Og det gør den så meget mere som man kan hævde, at der er en intern underjordisk forbindelse mellem kristendom og globalisering. Kristendommen er selv en globaliseringsbevægelse. Kirkens herre sendte sine disciple ud på en mission, der skulle strække sig til "verdens ende" (Mt 28,20). Verdens ende skal muligvis her forstås som tidernes ende. Alt så strækker vort missionsopdrag sig til tidernes ende, til tiden ophører, men det strækker sig også geografisk ud over hele den beboede jord (oikoumene). Den kristne mission er således indlejret i tidens og rummets udstrækning.

Det vigtigste der er at sige om globalisering, er at den repræsenterer en sammenpresning, en kompression af tid og rum. Når man presser noget sammen så vil det efterfølgende udvide sig dramatisk. Det er i denne dynamiske proces af sammenpresning og udvidelse, at kristen mission ser sig placeret. I de følgende artikler behandles nogle af de problemer, som det stiller kristendommen og kristen mission overfor.

Bogen falder i tre dele. Den første indledes med Robert Schreiters banebrydende artikel om globalisering og mission. Robert Schreiter er en internationalt fremtrædende katolsk missionsteolog, der med sine bøger har været med til at igangsætte diskussionen om den kristendomsform, der passer til globaliseringens tidsalder; han taler i den forbindelse om "den nye katolicitet". I artiklen her tilspidser han sine synspunkter til en række konkrete udfordringer til den mission, hvori vi står i Danmark. Den udfordring tager så tre hjemlige missionsteologer op og forholder sig til i de efterfølgende artikler.

I den anden del vender vi os til de vilkår, som international kirkelig

diakoni må arbejde under i lys af globaliseringen. Kristen mission har altid været ledsaget af omsorg for det hele menneske og specielt de fattige. Men det viser sig, at den økonomiske globalisering - drevet frem af en neoliberal ideologi - stiller den kristne diakoni overfor nye vanskeligheder. I afsnittet her behandles disse spørgsmål i lyset af de tragiske begivenheder 11. september 2001 og den efterfølgende krig mod terror. Afsnittet indledes også her med en international stemme, denne gang fra Syd, der er den region, der lider mest under den økonomiske globaliserings konsekvenser. Ishmael Noko er fra Zimbabwe, men har i mange år arbejdet med internationalt hjælpearbejde senest som generalsekretær i Det Lutherske Verdensforbund. Hans oplæg følges af to danske indlæg fra henholdsvis Peter Lodberg og Viggo Mortensen. Indlæggene her går tilbage til et seminar, der blev holdt på Aarhus Universitet i januar 2002 i anledning af at Peter Lodberg tiltrådte som generalsekretær i Folkekirkens Nødhjælp.

I tredje del fokuseres på den internationale økumeniske diskussion om, hvad globaliseringen betyder for mennesker i Nord og Syd, og dens indflydelse på kirkens liv i verden.

Denne diskussion føres ved konferencer og møder; der produceres rapporter og papirer. Nationale kirkers besluttende forsamlinger og internationale organisationer udtaler sig; så der kunne være mange måder, hvorpå man kunne introducere denne debat. I denne bogs sammenhæng har vi valgt at gøre det ved at oversætte et studiedokument udarbejdet af Det Lutherske Verdensforbund. Det repræsenterer meget godt en hovedstrøm i de til tider ophedede diskussioner om, hvordan kirkerne skal forholde sig til de ødelæggende konsekvenser af den økonomiske globalisering. I det lutherske dokument spiller det bibelske fællesskabsbegreb (*koinonia/communio*) en central rolle, idet det siges, at det er vort grundlæggende fællesskab i Kristus der er truet, når den økonomiske globalisering ekskluderer og marginaliserer mennesker.

Nogle inden for Kirkernes Verdensråd og den reformerte kirkes tradition vurderer situationen så alvorligt, at man mener den kalder på kirkens bekendelsesmæssige reaktion (*processus confessionis*). Denne proces er blevet drevet frem af breve udvekslet mellem kirkerne i Syd, Øst og Nord. Derfor afsluttes bogen med redaktørens svarbrev til en kristen ven i Syd, der gennem nogle personlige refleksioner forsøger at svare på nogle af de udfordringer, som globaliseringen stiller kristen mission overfor.

Studiedokumentet afsluttes med en række spørgsmål, som man kan arbejde videre med. Derudover er bogen forsynet med en ressourceliste, der både indeholder forslag til videre læsning og henvisning til steder på internettet, hvor yderligere materiale kan hentes. Således håber vi at have skabt et nummer af Ny Mission, der kan fungere som inspiration og studieoplæg i menigheder og organisationer, der er optaget af kristendommens stilling og udbredelse i globaliseringens tidsalder.

En stor tak til Hanne Graulund for oversættelse af de engelsksprogede bidrag til bogen.

30. juni 2002

Viggo Mortensen

GLOBALISERING
OG
MISSION

Udfordringer til kirken i Danmark i dag

af Robert J. Schreiter

Denne artikel prøver at undersøge nogle af de udfordringer, som globaliseringens virkelighed stiller Kirkens mission over for i dag. Globaliseringen - forstået helt generelt som den intensivering af forbindelserne, der er blevet mulig ved de ændrede kommunikationsteknologier (d.v.s. teknologier, der berører rejser og overførsel af information) - er sket i tre store omgange i det sidste halve årtusinde. Den første begyndte i slutningen af det 15. århundrede med forbedringen af sejlskibet. Den tillod Europa at vove sig ud på de have, der lå umiddelbart rundt om det, og udforske nyt territorium. Grundlæggelsen af de europæiske imperier går tilbage til dette tidspunkt.

Den anden omgang går groft sagt fra 1850 til 1914. Fremskridt inden for transportmidler (dampskibet og jernbanen) og overførsel af information (telegraf og telefonen) muliggjorde nye og hurtigere kontakter, som udbredte og styrkede den europæiske kolonialisme. Den nuværende omgang globalisering styrkes af den relativt billige flytransport og udviklingen af computeren.

At de lærde nu finder spor af tre globaliseringsrunder, kan hjælpe os til at få perspektiv på vor aktuelle situation. Selv om globaliseringen måtte synes altomfattende nu, er dens fortsatte eksistens dog aldrig helt sikker. Det er før sket, at globaliseringsperioder er løbet ud.¹

Denne artikel bruger globaliseringen som den baggrund, hvorpå mission idag udspiller sig. Den begynder med at se på globaliseringen som missionens kontekst i dag. Så fortsætter den med at undersøge tre problemkredse, som globaliseringen på en særlig måde stiller mission over for: (1) er globaliseringen bare den seneste form for kolonialisme?

¹Se for eksempel Harold James: "The End of Globalization: Lessons from the Great Depression" (Princeton: Princeton University Press, 2001.)

(2) religionens forhold til vold, og (3) hvilken form kunne forkyndelsen af evangeliet om Jesus Kristus antage i en globaliseret verden. I en kort konklusion fremføres nogle tanker om, hvad dette betyder for Danmark.

Globaliseringen som kontekst for mission i dag

Lad os så begynde med globaliseringen som kontekst for mission i dag, og den verdensorden, der opstår på baggrund af den.

Som fænomen drejer globaliseringen om to akser. Den første akse er *forbundethed*. Fremskridtene i kommunikationsteknologien i det sidste kvarte århundrede har gjort det muligt at udvikle et kommunikationsnetværk, det tillader mennesker og institutioner at være i kontakt med hinanden på et niveau og i et tempo, der før var utænkeligt. Symbolet på denne forbundethed, der voksede frem i 1990'erne, er internettet og World Wide Web. De visioner, der tegnes af den nye gensidige forbundethed, er virkelig nærmest overvældende. De indbyrdes forbindelser, der allerede eksisterer, gør informationsstrømmen hurtig og let tilgængelig. De demokratiserer også kommunikationen dramatisk, fordi de skærer igennem de hierarkier, der tidligere kunne kontrollere informationsstrømmen. På samme måde kan følelsen af indbyrdes forbundethed øges gennem andre medier. Man behøver bare at tænke på, hvordan verden fejrede årtusindskiftet, og hvordan det blev udsendt på TV nytårsdag år 2000.

Men den indbyrdes forbundethed har også sin bagside. Den hedder *udelukkelse*, et emne, der er blevet funderet over af dem, der ikke bare ikke har gavn af globaliseringen, men som direkte bliver snydt og undertrykt af den. Indbyrdes afhængighed har sine betingelser og begrænsninger. På kommunikationsniveau kræver den adgang til telefon. I Europa og Nordamerika, hvor der findes 700 telefoner pr. tusinde indbyggere, er løfterne om forbundethed allerede opfyldt. I Chad eller Bangladesh, hvor der kun er to telefoner pr. tusinde indbyggere, er løfterne tomme.

De finansstrømme, som den indbyrdes afhængighed muliggør, fører til koncentrationer af rigdom hos dem, der allerede har adgang og ressourcer. Selv om man på det bredeste makroniveau kan registrere en

generel forbedring af de økonomiske forhold for verdens befolkning som helhed, så er meget af denne befolkning fanget i de sønderrivende forandringer, som globaliseringen forårsager. For dem er forholdene ikke bare ikke forbedret, men faktisk forværret. Skønt ingen har været i stand til nøjagtigt at måle dette, så skønnes det generelt, at ca. 20% af verdens befolkning har gavn af globaliseringen, mens 80% finder deres forhold forværrede. Hvis de fattige blev centrale for forståelsen af mission under den Kolde Krig, så kalder deres situation i dag i endnu højere grad på handling.

Den anden akse, hvorom globaliseringen drejer, er forståelsen af *rum*. Tid var det organiserende element for meget af moderniteten og dens samfund. Imperiedannelse retfærdiggjordes af Europa med den begrundelse, at de folkeslag, de mødte på deres eventyrlige rejser, var "primitive", d.v.s. de kom fra en tidligere tid og havde brug for at "indhente" den "udviklede" verden. Fremkomsten af evolutionstanken i det 19. århundrede skabte "tidslinier", ad hvilke man opbyggede en forståelse af verdens mangfoldighed.² Industrien søgte effektive former (Taylorisme), som kunne øge produktionstempoet og dermed reducere prisen.

I en globaliseret verden betyder tid stadig mindre, da kommunikation med alle dele af verden kan ske næsten øjeblikkeligt takket være internettet. I eksistentiel forstand fortsætter tiden naturligvis med at findes. Men globaliserede samfund er tilbøjelige til at efterligne denne øjeblikkelighed ved at prøve at klemme flere og flere begivenheder ind i stadig snævrere tidsrammer. På en måde bliver tid nu de fattiges værdiløse ejendom, de, der har masser af tid, og som får lov at vente i køer på socialkontorerne og i sundhedsvæsnernes venteværelser; og for de gamle, der venter på at dø, fordi de ikke længere er til nogen nytte i en globaliseret økonomi.

Rum udtrykkes i to dimensioner. På den ene side er det blevet utrolig komprimeret. Når man tænker på, hvor megen information, der kan rummes i en enkelt mikrochip, er det simpelthen fantastisk. Den samfundsmæssige parallel til mikrochippene i vore computere er den globale by. Nu er der mere end firehundrede byer i verden med et indbyggertal på over 1 million. Mexico City har flere indbyggere end den enorme verdensdel Australien. Her er mennesker presset sammen i rum, der ikke

levner dem mange muligheder for at bevare deres menneskelighed. På den anden side betyder kompressionen af rummet sammen med kommunikationens øjeblikkelighed, at rummet frigøres fra territoriet. Dette er mest iøjensfaldende i informationsstrømmene og i rigdommens fordeling i verden i dag. Engang kunne man beskrive verden med begreberne center og periferi, med Europa som imperiets center og dets kolonier i periferien. I dag er det ikke så let at tegne verdenskortet. De rige eliter i de fattige lande identificerer sig tit mere med hinanden end med de fattige i deres respektive lande. Statsborgerskab og fælles ansvar er udhulet. Der opstår det fænomen, der kaldes "brasilianisering", hvor de rige lever i enklaver med ringe forbindelse til de fattige, der bor næsten lige ved siden af.

Desuden gør den frigørelse fra territoriet, som præger verden, det mindre anvendeligt at analysere verden ud fra en tænkning i modsætningspar, fordi grænserne ikke kan trækkes så skarpt. For eksempel bliver det temmelig unøjagtigt at tale om udelukkelse som en kategori. Ganske vist er de fattige udelukket fra den globaliserede verdens goder. Men de er ikke udelukket fra at blive bombarderet af medierne med den kulturelle globaliserings ikoner, ejheller er de former for beskæftigelse, de måtte have, udelukket fra den neoliberale økonomis stærke strømme. Verden bliver polycentrisk snarere end bipolar ses mere som en slagmark end som en front mellem center og periferi.³

Hvis man vil have et klarere billede af globaliseringen, kan man kort skitsere dens virkninger ved at se på fire sider af menneskelivet, som den er ved at ændre: kommunikationen, de økonomiske forhold, de politiske forhold og det sociokulturelle område.

Kommunikationen

Nogle af virkningerne af globaliseringen på kommunikationen er allerede ridset op ovenfor. Den kommunikationskapacitet, der gør det

²Se herom Johannes Fabian: "Time and the Other" (New York: Columbia University Press, 1987).

³For en diskussion af disse synsvinkler på relationerne i en globaliseret verden, se Peter Pastoriagadis: "The Turbulence of Migration" (London: Routledge, 2000).

muligt meget hurtigt at flytte store mængder af information, er en del af kernen i globaliseringsprocessen. Kommunikationsteknologien er fundamentet for transformationen af økonomien og demokratiseringen af adgangen til information. Den tillader også, at folk kan danne netværk, der er uafhængige af de hierarkiske mønstre, der hidtil har kunnet blokere for den slags kommunikation. Det lobbynetværk, der fik de fleste af verdens lande til at underskrive den traktat, der forbyder brug af landminer, udsprang ikke fra topmøder af regeringsledere eller fra arbejde i parlamenter; kampagnen blev helt igennem organiseret på internettet. Værdien af indbyrdes afhængighed kommer også stærkt til udtryk i videnskabens verden, hvor den gør det muligt for forskere i forskellige dele af verden at samarbejde på forskningsprojekter.

Tilsvarende får de, der ikke er med i disse kommunikationsnetværk, ingen gavn af det, denne større indbyrdes afhængighed kan tilbyde, selv om deres verdener invaderes af medierne. Her er spørgsmålet om solidaritet mellem mennesker brændende.

Økonomien

Globaliseringen kommer tydeligst til udtryk i finansverdenen. Statssocialismens sammenbrud åbnede døren på vid gab for, at den kapitalistiske økonomi kunne sprede sig. Der er selvfølgelig mange forskellige slags kapitalisme i verden i dag; det ville være forkert at lade, som om der kun var en slags. USAs selv-kørende kapitalisme er ikke det samme som den regeringsstyrede i Japan eller de socialdemokratiske former, den Europæiske Union går ind for. De former for kapitalisme, der spirer frem i Østeuropa, er igen nogle andre. Men de er allesammen forbundne og i kommunikation med hinanden med USA i en stærk lederposition.

Under ét har disse former for kapitalisme fået betegnelsen "neoliberale", fordi de minder om industrikapitalismen sidst i det 19. århundrede. De er imod regeringskontrol, prøver at undgå enhver form for regulering og søger at underordne ansvaret over for de ansatte under kravene om konkurrence og profit. Den neoliberale økonomi taler om en verden med fri handel over grænserne, men rent faktisk opretholder de lande, der leder verden med hensyn til økonomisk globalisering, restriktioner for at beskytte visse markeder eller produkter (tænk på landbrug i Europa eller tekstiler i USA), og de prøver allesammen at begrænse indstrømmingen af

folk til deres lande. Takket være den rækkevidde og magt, de opnår ved at udnytte de kommunikationssystemer, de har til rådighed, skaber de det indtryk, at der hverken er eller kan være noget alternativ til det, de står for. En række kritikere, som f. eks. Franz Hinkelammert, Jung Mo Sung og Inazio Nutzling fra Sydamerika, har bemærket, hvordan disse totalitære tendenser ved kapitalismen får den til at fremtræde som en slags religion. At hævde, at markedet er en absolut størrelse, at konkurrence er den eneste mulige måde at handle på, og at profit er den højeste værdi, er transcendentale påstande, der sigter på at omstrukturere verden til fordel for dem, der vil tjene penge.

Neoliberal kapitalisme har gjort nogle rige, men den har forarmet endnu flere, ja, kastet dem ud i den yderste nød. Det er den neoliberale kapitalismes krav og konsekvenser, der har udstillet den indbyrdes afhængigheds hæslige side.

Politikken

Berlinmurens fald er blevet symbol på kommunismens fallit og dermed fallitten af den form for socialisme, den stod for i store dele af verden. Mange føler, at det kun er et spørgsmål om tid, før den er helt afskaffet. Kommunismens plads i Østeuropa og andre steder skulle have været overtaget af demokrati, og det sker langsomt i mange lande. Demokrati hviler imidlertid på nogle forudsætninger om et civilt samfund. Kommunismen forsøgte at udradere de elementer der konstituerer det civile samfund, og de kan ikke genskabes let og hurtigt. I nogle af de tidligere kommunistiske lande er det kriminelle bander og nyrige forbrydere, der udgør landets faktiske styre.

Virkningerne af globaliseringen har tre umiddelbare konsekvenser for missionsarbejde, der jo er denne artikels emne. For det første har den svækket nationalstatens magt. Transnationale selskaber kan højt og flot køre hen over regeringernes forsøg på at sætte regler for dem. Politikerne har kun meget begrænset kontrol over globaliseringen og oplever tit, at de må løbe stærkt for bare at følge med i, hvad der foregår. Det har ført til nogle forudsigelser, især i tysk og fransk globaliseringslitteratur fra midten af 1990'erne, om, at de nationale regeringer helt ville forsvinde. Selv om staternes magt er blevet svækket af globaliseringen, vil den dog ikke forsvinde, da der stadig er opgaver for staten, f. eks. levering af

sociale ydelser, som selv den neoliberale kapitalisme har brug for. Ironisk nok styrker den neoliberale kapitalisme også staten på nogle måder. Nu er landene nødt til at have centralbanker for at kunne håndtere relationerne til investorer og til den Internationale Valutafond.⁴ Svækkelsen af nationalstaten rejser også nogle spørgsmål om regering af verden. De Forenede Nationer befinder sig i en besindelsesperiode med hensyn til, hvilken retning organisationen skal gå i i fremtiden. Og tilvæksten af private organisationer (NGO'er) skaber nye horisonter for samarbejde og fremme af de menneskelige aspekter.

For det andet har svækkelsen af nationalstaten, - hvadenten den skyldes den transnationale kapitalisme eller mangel på demokratifremmende strukturer, - åbnet mulighed for, at etniske grupper kunne rejse sig inden for nationalstaterne og kræve selvstyre. Der er nu større sandsynlighed for, at der bliver krig mellem grupper inden for en stat, end for krig mellem stater. Selve krigen ændrer sig gennem en kombination af ny teknologi og nye politiske forhold. På den ene side gør den teknologiske udvikling luftkrig til en vældigere magt. På den anden side er håndvåben stadig det, man fører borgerkrige med. International terrorisme truer med at skabe øget ustabilitet økonomisk, politisk og socialt.

For det tredje betyder det, at der foreløbig ikke har vist sig noget alternativ til den neoliberale kapitalisme, at den utopiske tænkning er ophørt, i hvert fald for en tid. Evnen til at forestille sig en alternativ økonomi og politik og arbejdet for den, skabte stærke bølger af håb blandt missionærer og en del af de fattige i 1960'erne og 70'erne. Den "tredie vej", som nogle af Europas demokratier taler om, har endnu ikke vist sig som et reelt alternativ; den ser snarere ud som et forsøg på at gøre neoliberalismens barske krav mere appetitlige. Man vil ikke bare slå sig til tåls med neoliberal kapitalisme, og det bliver stadig tydeligere, at tolerancen over for globaliseringen er ved at være tyndslidt, fordi opfyldelsen af dens løfter til de fattige stadig lader vente på sig. Her forekommer det mig bedst at engagere sig i to former for aktivitet: (1) at arbejde på at opbygge eller genopbygge mellemstrukturer i samfundet, der mere effektivt kan gribe ind i makrostrukturerne; (2) at støtte den slags arbejde, som

⁴Hele dette område studeres især af Saskia Sassen. Se for eksempel hendes "Losing Control? Sovereignty in an Age of Globalization (New York: Columbia University Press, 1996).

NGO'erne har været i stand til at udføre på områder som økologi, politisk forandring, bred opinionsdannelse og inddragelse af ellers isolerede grupper i netværk.

Det sociokulturelle område

Der er tre ting, det er værd at bemærke sig med hensyn til globaliseringens ændring af det sociokulturelle område. Den første er vandringskraft, migration. Globaliseringen af økonomien og de relativt lette vilkår for rejser over lange afstande har draget (og tvunget) store befolkningsgrupper ud på vandring efter bedre økonomiske vilkår. Det mest slående i de seneste år er, at flertallet af disse migranter er kvinder, og en ikke uvæsentlig del er børn. De arbejder alle i lavtbetalte jobs uden beskyttelse af deres rettigheder. Føjer man hertil de mere end et hundrede millioner, der er på flugt fra politisk vold, har man en veritabel social malstrøm i verden. Disse mennesker omskaber verdens storbyområder på en måde, som man kun lige er begyndt at udforske.

For det andet har den strøm af kulturelle ikoner, der vælter ud, især fra USA, omdannet menneskers ønsker og billeder af sig selv verden over, det gælder især de unge, der udgør befolkningsflertallet i mange fattige lande. Det tøj, den mad og den underholdning, som medierne reklamerer for, bestemmer, hvad det betyder at tilhøre "verdenssamfundet", og det billede af mennesket, de unge ser, er forbrugeren. Vareproduktion og forbrug bliver det, der definerer et menneske i den globaliserede verden. De gamle, der ikke længere kan producere, og de fattige, der ikke har midler til hverken at producere eller forbruge, bliver afskrevet og udelukket fra globaliseringens offerdans.

For det tredje: Fordi mennesker føler sig krænket og udelukket gør de modstand. De krav, der rejses på baggrund af, at man tilhører en bestemt etnisk gruppe, næres måske nok af, at man husker gamle krænkelser, men mange etniske krav er også et forsøg på at afstikke en identitet, man kan gøre krav på og kontrollere. Forsøg på at udvikle multikulturelle samfund risikerer at strande, når konflikter får folk til at gå tilbage til gamle mønstre og holdninger. Der var således mange nordafrikanske anden-

⁵Se for eksempel Michel Wieviorka et al. i "La France raciste" (Paris: Seuil, 1992).

generationsindvandrere i Frankrig, der igen fremhævede deres arabiske identitet, da Islam blev nedgjort under golfkrigen.⁵ Ikke kun den kulturelle identitet, men også religionen bliver en kilde til modstand og får nyt liv i forskellige former for fundamentalisme. Forbindelsen religion-vold er ved at blive et centralt tema, der kræver øget opmærksomhed i vores verden i dag, hvilket jeg skal vende tilbage til.⁶

Dette her kan synes at være en lang ekskurs om globalisering, og dog har den ikke kunnet yde alt det, der skrives om emnet, retfærdighed. Jeg håber at have gjort det klart, at globaliseringen allerede har vævet sig ind imellem verdens trend og islæt, at den må tages alvorligt. At tro, at vi på nuværende tidspunkt er i stand til at leve uden for dens kraftfelt, er romantisk fantasi. At affærdige dens kræfter som intet andet end en udløber af kolonialismen og fortsætte med at opføre os som hidtil er intellektuel uansvarlighed. Fordi den i dag påvirker så store dele af verden negativt, må vi sætte alle vore evner til analyse og fremme af samfundsforandring ind mod den. Det må vi for ikke at forfalde til ineffektiv modstand, falde for dens fristelser eller resignere over for den som uundgåelig. Her behøver vi ikke bare indsigtfuld analyse, men også engagement.

Globalisering og Mission

Hvad betyder fænomenet globalisering for mission i dag? Jeg vil gerne skitsere tre områder, hvor den direkte påvirker den måde, vi driver mission på i dag. Det første har at gøre med, hvordan vi ser vor handlen i mission inden for en verdensorden, og de følgevirkninger, det har for missionspolitikken. Det andet behandler kort et iøjenfaldende emne i den umiddelbare fremtid, nemlig forholdet mellem religion og vold. Det tredje foreslår en væsentlig missionsform i en globaliseret verden, nemlig forsoning som Guds evangelium til verden.

⁵Se for eksempel R. Scott Appleby: "The Ambivalence of the Sacred" (London: Rowman and Littlefield, 2000), og Mark Juergensmeyer: "Terror in the Mind of God" (Berkeley: University of California Press, 2000)

Mission og Verdensordenen: Er Globaliseringen bare en fortsættelse af Kolonialismen?

En overfladisk analyse af de forskellige former for kapitalisme, der er på spil på den aktuelle verdensarena, har fået nogle iagttagere til at tro, at globaliseringen er udtryk for Europas og Nordamerikas seneste koloni- og imperieeventyr i denne verden. Det ser jo trods alt ud som om mange af globaliseringens virkninger er de samme som kolonialismens: folk berøves deres nationale selvstændighed, de mister kontrollen over deres naturressourcer, deres livsstil nedbrydes af de kulturelle krav, de påføres udefra, og deres liv dikteres fra fjerne magtcentre. Medierne bombarderer dem med forestillinger om, hvad det vil sige at være menneske, der ligger langt uden for deres økonomiske rækkevidde og derfor kun tjener til at få dem til at føle sig underlegne.

På overfladen ser lighederne ud til at være rigtige nok. Globaliseringens virkninger på tilværelsen for dem, den påvirker, er ikke synderligt anderledes end koloniherrernes virkning på den samme befolkning for 2-3 generationer siden. Så på modtagersiden synes der ikke at være den store forskel på, om man kalder det globalisering eller kolonialisme; resultatet er det samme.

Men hvis man vil arbejde på at bryde globaliseringens virkninger på en befolkning, kan de redskaber, der blev brugt til at bekæmpe kolonialismen vise sig at være de forkerte. Som en form for verdensorden er globaliseringen bygget op på en anden måde. Imperialismen eller det koloniale imperium havde et stærkt politisk fundament af statslig kontrol. Den havde økonomiske mål, men blev styret af en politisk magt, der klart kunne identificeres. Den var af natur stærkt bundet til et territorium, både med hensyn til hvem, der blev koloniseret, og hvem, der var koloniherre. Der opretholdtes klare grænser mellem koloniseret og kolonist.⁷

Som vi har set ovenfor, er det ikke det politiske, der fører an i globaliseringsprocessen, tværtimod kæmper det selv for at følge med. Den har intet identificerbart centrum. USA bliver udpeget som den mest skyldige,

⁷Jan Nederveen Pieterse's arbejde er nyttigt her. Se hans "Globalization North and South: Representations of Uneven Development and the Interaction of Modernities", i *Theory, Culture and Society* 17(1) (2000) s. 129-137.

og er det også på en måde. Men der er intet enkelt identificerbart center inden for USA, der, hvis det blev forlangt, kunne ændre selve globaliseringsretningen. Globaliseringsretningens polycentriske natur gør det svært at omdanne den til en fjende, der vil reagere på, at man retter modstand imod den. Vor tids globale kapitalisme har ikke en hierarkisk organisering som et imperium. Som vist ovenfor gør globaliseringsretningens territorieløse væsen det vanskeligt at samle de fattige lande imod de rige, fordi de rige i et fattigt land tit identificerer sig mere med tilsvarende grupper af rige i andre lande end med deres egen befolkning.

Desuden var kolonialismen allermest effektiv ved, at den koloniserede de besatte folks forestillingsverden og fik dem til at indoptage en forestilling om, at de var kolonisterne underlegne, og til hele tiden at måle sig med kolonimagtens alen. Der er brugt mange postkoloniale analyser på at udforske dette fænomen. Har de sociale processer, som globaliseringen sætter igang igennem de offentlige medier, den samme effekt? Man kan tale om coca-cola-koloniseringen af verden, men at tale om den som en entydig bevægelse er at undervurdere folks handlemuligheder i retning af at modstå og fordreje de budskaber, der sendes til dem. De former, protesten imod globaliseringen har taget i de seneste år, skaber bestemt en afstand til de budskaber, der søger at kolonisere folks bevidsthed.

Måske er missionærer særligt tilbøjelige til en forenklet identifikation af globalisering med kolonialisme, fordi missionsarbejde tidligere har været forbundet med kolonialisme. Dette forstærkes af, at missionærerne, der som regel forsøger at have et nært forhold til de folk, de arbejder med, lever med globaliseringsretningens daglige virkninger på de fattige. Jeg håber, disse tanker viser, at magtmønstrene bag globaliseringen ikke er identiske med dem, der styrede kolonialismen.

I dette nye årtusinde er det en missionsopgave at arbejde på at udvikle analyseformer, der ser på de forhold, der har ændret vor verden, og præsentere dem sådan, at de er forståelige for os selv og for dem, de arbejder med. De må også bygge på de styrkeområder, der har formet missionsengagementet siden midten af det 20. århundrede: forpligtetheden på solidaritet, især med de fattige; på at "vandre vejen sammen"; på dialog og på at udtrykke troen i den kulturelle kontekst; og på en Livets Gud, der vil befrielse og det gode liv trods så megen død. Det skal føre til mod-

standsformer, der giver magt til dem, der vil yde modstand, og som bevæger magthaverne til at modificere globaliseringens destruktive sider.

Religion og Vold

Det er allerede anført, at der har været en opblussen af etniske krige i perioden siden 1989. Dertil har der været de krige, der handlede om kontrol over naturressurser, f. eks. krigene i Liberia, Sierra Leone og Kongo. Og den vold, der er skabt af international terrorisme og kriminalitet, må tages med.

I det samme tidsrum har vi set en opblussen af religion. Inden for kristendommen fortsætter Pinsebevægelserne med at sprede sig hurtigt. På den mest dramatiske vis har fundamentalistiske former for kristendom, jødedom, Islam og hinduisme fanget verdens opmærksomhed. Den ensrettede og uundgåelige sækularisering af verden, som Max Weber forudsagde, har taget en bemærkelsesværdig vending.

Disse to fænomener har indgået en uhellig alliance i mange dele af verden, hvor religionen er blevet brugt til at legitimere volden. Forbindelsen mellem Islam og terroristangrebene den 11. september 2001 har styrket denne debat.

Missionærer befinder sig ofte lige midt i volden, hvor man puster til ilden i etniske konflikter ved at bruge religiøst billedsprog og retorik, eller hvor de samfund, de befinder sig i, trues på livet af andre religiøse grupper, der har flertallet (som i Indien og Indonesien). Skal man se på forholdet mellem religion og vold med relation til mission, må man se på mindst tre områder:

1. *Brugen af religion til legitimering af vold.* Analyser af religion i voldssituationer bør undersøge og se kritisk på den måde, hvorpå religionen bruges til at øge volden, d.v.s. at religionen gøres til årsag, mens det i virkeligheden er andre faktorer (magt, grådighed), der er de sande drivkræfter bag det, der sker. Et eksempel kunne være meget af *Hindutva*-politikens samfundsstyrede vold imod de kristne, hvis sande motiv er, at poli-

tikerne mister magt, når lavkastehinduer og kasteløse bliver kristne.

2. *Religion som en kilde til at skabe fred.* Der er behov for større opmærksomhed over for de teologiske ressourcer inden for kristendommen til at skabe og opretholde fred. De bibelske tanker om retfærdighed, sandhed, tilgivelse og *shalom* har fået stor værdi i den aktuelle situation. Betragter man religionen som en kilde til fredsskabelse, medfører det også, at man med fornyet opmærksomhed sørger for konkret dialog mellem religionerne både blandt lederne og på græsrodsniveau. I nogle situationer er det kun ved, at forskellige religiøse traditioner samarbejder, at volden kan afværges eller berøves sin legitimitet. For eksempel findes der nu et interreligiøst råd i Bosnien-Herzegovina, hvis mål netop er at forebygge konflikter i fremtiden. Og der er behov for et nærmere studium af, hvilke roller religiøse ledere kan påtage sig for at dæmpe eller forebygge vold.⁸

3. *Religion i sig selv som en kilde til vold.* Dette er nok det mest ømtålelige område. I hvilken udstrækning er kristendommen selv, teologisk set, en kilde til vold. Kerneelementet i den kristne fortælling handler om den offentlige henrettelse af Jesus på baggrund af en anklage om oprør. Talen om ofring og martyrtidionerne bærer i sig en tale om vold. Den fremtrædende plads, det apokalyptiske har, leverer endnu et område, der må undersøges.⁹

Forsoning som Model for Mission

Dette bringer os til den tredje del af denne artikel. Et er at analysere og fortolke verden på en måde, der gør, at vi kan komme mere direkte i lag med den for at fremme Guds herredømme. En sådan opmærksomhed på konteksten er en forudsætning for tro og virksomhedsfuld mission, men

⁸Et bemærkelsesværdigt forsøg herpå findes i Joseph G. Bock: "Sharpening Conflict Management: Religious Leadership and the Double-Edged Sword (New York: Greenwood Press, 2001)

⁹Juergensmeyer, citeret oven for, anfører, at betragningen af verden som en scene, hvor det apokalyptiske udspilles, er et af de væsentligste argumenter for, at terroristisk vold er legitim.

ingen garanti for den. Der skal noget mere til: hvad er det helt nøjagtigt, vi skal have med i mission? Hvilken form antager den Gode Nyhed om Jesus Kristus i en globaliseret verden? Jeg kunne tænke mig at foreslå, at det tager form af den gode nyhed om forsoning.

I 1990'erne så vi en dramatisk øget interesse for forsoning, og denne øgede interesse peger på muligheden af, at der er noget på vej:

- * kommunismens endeligt i de østeuropæiske lande, afslutningen af militærdiktaturer og borgerkrige i Latinamerika, samt afslutningen af apartheid i Sydafrika peger alle på et behov for moralsk genoprettelse af samfund;
- * fejringen af FN's år for oprindelige folk i 1992 fik oprindelige befolkninger til at kræve, at kolonitidens indvandrere gjorde op med fortidens gerninger;
- * opdagelsen af, hvor udbredt vold og seksuelle overgreb var i familierne og inden for Kirken;
- * væksten i forekomsten af undskyldninger - hvor stater sagde undskyld til befolkningsgrupper for tidligere krænkelser, eller enkeltpersoner, som f. eks. Paven, gjorde noget lignende.

Alle disse begivenheder lukker op for forsoning som et nyt tema, der måske kan skabe sammenhæng i missionsarbejdet i en tid med globalisering.

Forsoning er ikke i sig selv et entydigt begreb, og motivationen hos dem, der påkalder sig den, er heller ikke den samme alle vegne. Begrebet fik et stærkt ideologisk anstrøg i Latinamerika i 1980'erne, da det blev fremført som alternativ til befrielse af forfatterne til Los Andes-erklæringen. Det har nærmest skabt generel mistænksomhed, når folk, der tidligere har begået misgerninger, opfordrer andre til at glemme fortiden og tage fat på at opbygge fremtiden. For nogle betyder forsoning konfliktmægling. For andre handler det om at skaffe ofrene retfærdighed. For atter andre er det at forsone sig med de smertelige minder om fortiden. Og for endnu andre handler det om moralsk genopbygning af sønderbrudte samfund.

Forsoning handler om alt dette - at skabe fred, at skaffe retfærdighed, at helbrede minder og at genopbygge samfund. På de forskellige stadier af

et samfunds rejse kan der være brug for dem allesammen eller nogle af dem. Det er ikke muligt her at behandle dem alle, endelige fuldt ud beskrive, hvad de ville indebære for et samfund eller for missionselskaberne.¹⁰ Det er dog muligt i grove træk at beskrive, hvorfor interessen er blevet så stor, og hvad den kristne forståelse af forsoning gennem Kirkens mission kan bidrage med til forbedring af verden og en tilnærmelse til Guds herredømme.

Råbet på forsoning vokser frem af en stærk fornemmelse af den brudthed, der i så vidt omfang opleves i verden i dag. Det opstår, når mennesker forsøger at bygge deres liv op igen midt i ruinerne af ideologiske projekter, borgerkrig, følgerne af menneskelig ondskab og grådighed og globaliseringens ødelæggende kræfter. Det bryder igennem de mørke minder fra en smertelig fortid og det tab, minderne skaber. Det er et råb om en ny form for indbyrdes relationer, så fortidens rædselsgerninger ikke kan ske igen. Det er en række ud over en afgrund af brudte forhold for at skabe en anden slags fremtid for os selv og især for vore børn.

Forsoningens sprog er på manges læber i dag. De kristne medbringer deres egen tolkning af forsoningen, en tolkning, der i sig bærer kimen til liv også for andre. Den kristne forståelse af forsoning har rod i den overbevisning, at forsoning begynder med Guds gerning i vort liv, en gerning, der er kommet til udtryk for os i Jesu Kristi liv, død og opstandelse. I Kristus fortsætter Gud med at udvirke forsoning i vor verden.

Forsoning er først og fremmest Guds gerning i vort liv. Fortidens misgerninger er så enorme, at det overgår menneskelig fatteevne at forestille sig, hvordan de nogensinde skal kunne overvindes. Hvem kan fjerne følgerne af en krig eller af århundreders undertrykkelse? Hvem kan bringe de døde tilbage? Hvem kan genoprette et menneskeliv, der er forvredet af tortur, begravet i lidelse eller styret af tab og forarmelse? Dog er de kristnes tro på en livets Gud, en Gud fuld af uendelig omsorg og barmhjertighed, grundlaget for forsoningens mulighed. Ja, tilgivelse kan finde

¹⁰Det har jeg forsøgt andetsteds i *Reconciliation: Mission and Ministry in a Changing Social Order*, (Maryknoll, NY: Orbis, 1992); *The Ministry of Reconciliation: Spirituality and Strategies* (Maryknoll NY: Orbis, 1998); "Mission as a Model of Reconciliation", *Neue Zeitschrift für Missionswissenschaft* 52 (1996), s. 243-250; "Reconciliation as good news in a divided world?" i Philippa Woodbridge og Carlos Pape (eds.), *Las Americas se apren al nuevo milenio* (Rome: SEDOS, 1998), s. 210-223.

sted, men det er Gud, der sætter den i værk. De, der har lidt, kan få en ny mulighed for liv, men det er ikke dem, der har handlet ilde, der kan give dem den; den må komme fra alt livs kilde.

Det er Gud, der sætter heling og genoprettelse i gang i offeret, og det er offeret, Gud begynder med. I sidste ende er forsoning ikke afhængig af, at misdæderen angre, for kun alt for ofte angre misdæderen ikke. At lade forsoningen afhænge af sådan en misdæder er at gøre offeret til fortidens gidsel og lade offeret lide endnu en gang. Gud heler og genopretter offerets værdighed, fører offeret til et nyt sted og gør offeret til "en ny skabning" (2. Kor. 5, 17). Offeret bringes ikke tilbage til den tilstand, det var i, før det blev offer, men føres til et nyt sted, hvorfra det så at sige kan se verden og dens brudthed fra Guds eget perspektiv, d.v.s. fra nådens og barmhjertighedens perspektiv. Derfra kan offeret lede misdæderen til anger, d.v.s. ikke kun til at afsværgе fortidens gerninger, men også til et helt nyt forhold til offeret og til sig selv.

Set i dette perspektiv handler forsoning om muligheden for ny skabelse. Den er tillidsfuld med hensyn til, hvor meget og hvor ofte det kan opnås i sin fylde inden Gudsherredømmets komme. Men den stoler fast på, at en ny fremtid er mulig. Troen på de dodes opstandelse tegner horisonten for denne forvisning, nemlig, at selv de døde skal erfare retfærdighed.

Forsoningens Tjeneste

Kristne er kaldet til at arbejde for denne forsoning, hele tiden fuldt bevidste om, at det i sidste ende er Guds værk, og at de bare er hans udsendinge (2. Kor. 5, 19) - på mindst to måder. For det første skaber de *forsoningsfællesskaber*, sikre steder, hvor ofre kan søge hen. Hvor de kan opleve sikkerhed, genopbygge tillid og forberede sig til at modtage Guds nåde i form af forsoning og kraft. Efter denne erfaring kan de betræde den vanskelige vej til tilgivelse og reetablering af deres liv og forbindelsen med andre mennesker.

Som Kirke er vi i vor tid på en særlig måde kaldet til at være forsoningsfællesskaber, særlige rum, hvor Guds frelseshandling kan bryde ind i menneskers liv. For at være det må vore kirker være steder, hvor sandhe-

den tales og leves, hvor dominans og underkastelse ikke forekommer. Dette er den gode nyhed, som en brudt verden længes efter at høre.

For det andet må kristne engagere sig i den moralske genopretning af samfund i sammenbrud. Det sker på mange forskellige niveauer. Det kan indebære konfliktmægling fra en midterposition imellem græsrodderne og samfundets øverste lag. Det kan indebære at gøre noget ved de institutioner, der trænger til at repareres og genopbygges efter en periode med krig og vold. Det kan indebære at sætte den troværdighed, vi måtte have som enkeltpersoner eller institutioner ind på at styrke det civile samfund. Det kan indebære, at vi bruger ressourcerne i vore egne netværk til igen at skabe forbindelse mellem isolerede samfund og en større verden.

For det tredje vil det indebære, at der formuleres en *forsoningens spiritualitet*, der kommer til udtryk i det daglige liv, og som er tilgængelig for andre og kan deles med dem. Det er hårdt arbejde at genopbygge brudte samfund, og det kræver mere end planer at skabe forandring. Der er brug for en spiritualitet, rodfæstet i mindet om den korsfæstede Kristus og fuld af håb om, at alt vil mødes og falde på plads i den opstandne Herre, til at styrke og opretholde os i det langvarige og krævende arbejde for forsoning. Derfor er forsoning snarere en åndelig dimension end en strategi.

Forsoningens spiritualitet har oplevet vandringer til Golgata med Kristus. Den har fået skikkelse af hans død for, at den kan kende hans opstandelses kraft (Fil. 3,10). Det er en spiritualitet, der tror, at tilgivelse er mulig, omend vanskelig. Det er en tilgivelse, der ikke glemmer fortiden, men har lært, hvordan den kan huske fortiden på en anden måde.

Det forekommer mig, at den kristne forståelse af forsoning meget vel kunne levere både de nødvendige ressourcer og selve paradigmet for en teologi og en spiritualitet til missionmødet med en verden mærket af globalisering. Som det er sket med tidligere paradigmer for mission, kan også dette bruges til en forenklet tilpasning til den verden, den forsøger at føre ind under Guds herredømme. Lige som mission i kolonitiden kunne bruges som et redskab for koloniherrerne, eller mission i perioden, hvor man skulle "vandre vejen sammen", kunne støtte ideologier, der var fjendtlige over for evangeliet, således er der også farer ved et forsoningens paradigme. Hvis man er meget optaget af nåde og barmhjertighed,

kan man glemme at søge retfærdighed, hvor den må ske fyldest, eller man kan blande menneskelige resultater og Guds gerning sammen. Men vort liv i denne verden rummer altid denne risiko. Vi arbejder hele tiden med en verden, der på samme tid er Guds skaberværk og plettet og forvreden af det ondes anslag og syndens rov. Mission er ikke noget for bangebukse. Den er noget for dem, hvis hjerter er blevet berørt og helet af Guds forsonings kærlighed, og som nu brænder for, at andre også skal erfare den. I den ofte forvirrende, mangfoldige verden, som globaliseringen har bragt over os, hvor kløfterne mellem rige og fattige er gabende afgrunde, det er umuligt at slå bro over, der er det vigtigt, at vi har det urokkelige håb, som Paulus giver udtryk i 8. kapitel af Romerbrevet:

Hvem kan skille os fra Kristi kærlighed? Nød eller angst? Forfølgelse, sult eller nøgenhed? Fare eller sværd? Nej, i alt dette mere end sejrer vi ved ham, som har elsket os. For jeg er vis på, at hverken død eller liv eller engle eller magter eller noget nuværende eller noget kommende eller kræfter eller noget i det høje eller i det dybe eller nogen anden skabning kan skille os fra Guds kærlighed i Kristus Jesus, vor Herre. (35, 37-39)

Det tror jeg er Godt Nyt for det 21. århundrede.

Mission i Danmark

Alt, hvad der er sagt ovenfor om globalisering og mission, har handlet om verden som helhed. Jeg vil gerne i nogle få afsluttende tanker se specielt på, hvad mission betyder inden for selve Danmark. Det er et bud fra en, der ikke er dansker, og som har begrænset viden om det danske samfund. Det er kun tanker, beregnet til at stimulere tænkningen og diskussionen:

1. Et markant træk ved dagens danske samfund er fænomenet indvandring, der skaber et multietnisk samfund i et engang homogent samfund. Som bemærket er folks vandring blevet fremmet af globaliseringen. Det medfører en kulturel mangfoldighed (heterogenitet), der kan blive konfliktskabende. Diskussionerne om Danmark som et multikulturelt samfund og

den politiske højrefløjs reaktion på denne kendsgerning skaber behov for, at der udvikles en multikulturel samfundspolitik, og at indbyggerne i Danmark (både de, der har boet der længe, og de nytilkomne) hjælpes til at leve og arbejde sammen. Kirken har teologiske ressourcer til at hjælpe med at tage fat på disse emner - en teologi om næsten, om at tage godt imod den fremmede og drage omsorg for dem, der er uden for.

2. Da mange af de nyankomne i Danmark ikke er kristne, bliver dialog mellem religionerne en væsentlig del af det, Kirken må påtage sig. Dialog mellem religionerne på alle niveauer i Kirken kan være med til at mindske risikoen for vold og bane vej for større forståelse mellem de forskellige grupper.

3. Verden er blevet mere religiøs. Hvad betyder det for et af de mest sækulariserede samfund i verden? Det betyder frem for alt, at Kirken bliver en stemme i det offentlige rum, der kan tolke religiøs aktivitet og handlinger, der er motiveret af religiøse holdninger eller påstås at være det. I et sækulariseret samfund kan tolkningen af religiøs aktivitet blive fordrejet af folk, der er imod religion eller simpelthen mangler viden om den. I andre sækulariserede samfund i Europa er religion blevet forbundet med fanatisme og vold, især af fortolkere, der forud var fjendtligt indstillede over for religion.

4. Hvad går forsoningsarbejdet ud på i det danske samfund? Hvor er sårene, revnerne og de smertelige erindringer? Hvor er sandheden blevet tilsløret? Og hvor kan der ske heling? Som nævnt ovenfor er budskabet om forsoning en af de mest effektive måder at formidle det, Gud har gjort i Kristus, på; - at fortidens gift kan fjernes, så den ikke forgifter nutiden, at tilgivelse kan finde sted, at der kan blive en ny begyndelse.

Dette er nogle indledende tanker om, hvilke former mission kan tage i dagens danske samfund. Jeg håber, de vil give anledning til en frugtbar tankevirksomhed i Kirken i Danmark og i dens arbejde i det danske samfund og den store verden.

Mission i global bevægelse

Et lokalt, kontekstuellet perspektiv

af Jørn Henrik Olsen

Der er sket en tyngdepunktsforskydning i den globale kristendom. Den kristne majoritetsverden har fundet nye steder. For eksempel er det afrikanske kontinent et af disse steder. Det betyder først og fremmest, at der er sket en løsrivelse fra den gamle vestlige referenceramme. Det har store konsekvenser for teologi og mission fremover. Den kristne missionsbevægelse vil i høj grad blive formet af nævnte forskydning.

Specielt to udfordringer er vigtige i sammenhængen. Vi samler dem op i begreberne globalisering og kontekstualisering. Begge ord er en slags paraply- og samlebegreber, hvis indhold absolut fortsat står til diskussion. De spiller dog begge en vigtig rolle i beskrivelsen af kristendommens løsrivelse og fremtidige udvikling. Selve sagen - om ikke begreberne selv - vil utvivlsomt udvide og fæstne sig i det 21. århundrede.

Globaliseringen er i den kristne missionsbevægelses regi et transportbånd for meget og meget. Derfor er der brug for at identificere og vurdere de globale og kulturelle forandringer, som præger såvel den moderne historie som kirkens mission. Hvad betyder det for eksempel, at kristendommen globalt set ikke længere har ét, det vil sige ét vestligt, centrum, men har mange centre? Hvad betyder det konkret for missionsarbejdet med den nævnte løsrivelse fra den gammelkendte referenceramme? Hvordan skal vi forholde os til, at globaliseringen skaber en mere ensartet kulturel virkelighed, at verden ligesom bliver til ét sted, at den fortættes og intensiveres og så videre? Betydningen af den voksende globale kultur for den kristne mission belyses i flere af denne bogs artikler.

Den anden faktor eller udfordring samler vi op i begrebet *kontekstualisering*. Den udgør min særlige indfaldsvinkel i denne artikel. Det store og luftige emne globalisering og mission vil jeg bryde op ved at sætte fokus på det lokale, kontekstuelle perspektiv i mission. Herved vil jeg erindre om, at mission indgår i dynamiske kulturprocesser på lokale steder! Her sætter jeg mine små 'måske'er' ind for at udtrykke hensigt og

håb. Min tanke er, at netop det lokale perspektiv måske kan fremelske en ganske frugtbar måde at se den kristne missions opgave i den globale kontekst på. Måske udgør kristendommen ligefrem i nogen henseender et korrektiv eller et modstykke til globaliseringen. Den ofte omtalte fjernpessimisme i forbindelse med erfaringen af de stærke globale kræfter kan måske afløses af næroptimisme og livsnærhed i mission ved hjælp af det lokale perspektiv.

Jeg tøver ikke med at sige, at kontekstualisering er en slags betingelse for den kristne mission og evangelisering. Begrebet er et formidlingsbegreb, der primært refererer til, at den kristne tro tager farve efter sin kulturelle og socio-politiske sammenhæng, og denne tro påvirker og forandrer den kultur, som den slår rod i. Det vil jeg komme tilbage til senere i denne artikel. Det er ikke de forskellige modeller i kontekstuel mission og teologi, som vil være i fokus. Det vil kræve en mere dybtgående vurdering af brugen af antropologiske, sociologiske og teologiske metoder og kommunikationsteorier. Formålet her er mere elementært, nemlig at beskrive betydningen af det kontekstuelle eller lokale perspektiv i mission.

Al forandring kræver forankring

Det er vigtigt at få hæftet forandring på forankring. Al forandring kræver forankring. Det sikrer en sammenhængskraft til den kristne mission i det globale samfund. Både forholdet til den globale eller universelle vision og den lokale situation skal fremhæves her. I en tid med megen "big business" over hele verden, hvor globalisering og internationalisering sætter sig godt igennem, kan det se ud, som livet eller eksistensen vil fortsætte uden grænser, at kampen om markedsandele vil øges og så videre. Der sker tilsyneladende en kolossal fortætning i tid og rum. Det er med til at forme nutidens globale perspektiv i missionstænkningen.

Et område som missionsuddannelse udgør i sammenhængen et relevant eksempel på det grænseløse. Missionsuddannelse bliver mere og mere uden grænser. Tendensen gør sig selvfølgelig også gældende på mange andre uddannelsesområder, hvor gamle begrænsninger overskrides i et hidtil ukendt tempo. Jeg nævner det for at understrege en generel pointe. Den kristne mission er også grænseoverskridende. Den har et universelt sigte i og med dens adresse til alle mennesker.

Alligevel findes der i en anden forstand grænser for grænseløsheden i mission. Den kristne kirkes mission og teologi må nemlig aldrig løs-

rives fra en historisk og kulturel forpligtelse. Kristen mission må af gode grunde aldrig blive ahistorisk og akulturel. Tillægges den nutidige kontekst en vigtig rolle, må det ikke ske på bekostning af den historiske forankring. For det partikulære eller det konkrete er basalt for det universelle. Jesu Kristi inkarnatoriske sendelse og tjeneste udgør centrum i denne forankring. Mission som sendelse bygger på noget, der har fundet sted, og som i en vis forstand stadig finder (sit) sted. Kristi inkarnation og frelsende tjeneste for os er det afgørende forankringspunkt for den kristne mission. Den er grundlaget for kritisk refleksion og vurdering. I forlængelse heraf kan vi sige, at konteksten eller lokaliteten også udgør den aktuelle missions forankringssted.

Den globale udvikling kan på mange virke truende og frygt-skabende. Og vi må medgive, at når der sker store forandringer, er det naturligt, at de skaber en del skepsis eller ligefrem uro og usikkerhed. Forandringer kan trække et mørkt og dystert skytæppe henover os. Spørgsmålene maser sig på: Hvad skal vi stille op? Hvilken vej skal vi følge i det uoverskuelige landskab? Omvendt er tiden med de store forandringer også mulighedernes tid. Spørgsmålet her er først og fremmest: Ser vi mulighederne, og tager vi udfordringerne op?

Kirkens mission er tilsyneladende blevet grænseløs på helt nye måder, og der består en vigtig opgave i at formulere en nutidig missionsforståelse, der tager hensyn hertil. Et missionssyn bør bygge på den rige bibelske fortælling om sendelsens opgave i verden. I tillæg har vi brug for en mission, der på en kritisk og konstruktiv måde er kulturelt følsom.

Globaliseringen er ude af kontrol

På kanten bag årtusindskiftet er globaliseringen helt ude af kontrol. Den er i alle måder svær at begribe eller indfange, mærkelig uhåndterlig. Det så næsten ud til for bare 10 år siden, at vi med et skarpt blik kunne følge de globale strømme på deres veje og endvidere forholde os kritisk til nogle af globaliseringens virkninger. Globaliseringens billede forekommer imidlertid stadig mere sammensat og derfor ikke mindre vanskeligt at overskue. Også selv om vi står på et højt sted eller kæmper indædt for at få overblik.

Det ukontrollérbare præger i høj grad også kristendommen i en nutidig global sammenhæng. Man kan hævde, at sådan må det være, for kristendommen er af natur og i praksis en global sendelsesbevægelse. Den kristne mission kan ikke slå sig til ro, og det har sin årsag i dens

særlige identitet og væsen. Den globale vision er i fundamental forstand væsentlig for kristendommen. Men praktisk og konkret vil kristentroen bevæge sig rundt langs med grænseposter og skilleveje. Som kristne tror vi ligefrem, at troen på evangeliet har potentiale i sig til forandringer og fornyelse i menneskers liv og fællesskaber. Vi ved, at troen kan oversættes og videresendes - og få nye og helt forskelligartede kulturelle udtryk. Den lader sig indhulle i en uendelig variation af klædedragter. Det er overalt en spændende side ved den kristne missionsbevægelse, at dens kulturelle udtryk ikke er ensartede. Missionen spreder sig ikke blot, men den giver rum for oversættelse, nyformulering, omformning og tolkning.

Den kristne mission er i konstant global bevægelse, men den virkeliggøres på lokale steder i menneskelige samfund. Netop det lokale orienteringspunkt er vigtigt, for vi gør erfaringerne lokalt. Set i det gammelkendte samfunds perspektiv kan det opleves ganske ukontrolleret og problemfyldt. Men det lokale perspektiv kan på den anden side være med til at skabe overskuelighed i en uoverskuelig tid. De store globale forandringer former og mærker i høj grad den kristne mission. Den nye globale sammenhæng og situation udgør også virkeligheden for den kristne kirkes tjeneste og mulighed for mission. Derfor skal vi ikke betragte lokaliteten som en isoleret ø i forhold til globaliseringen.

Vi kan tænke dette sammen med en almindelig overvejelse i tilknytning til et konkret eksempel: I vores egen lokale kirkes kontekst spekulerer vi en del på mulighedsbetingelserne for evangelisation og mission, særlig fordi så mange menneskers, vel ikke mindst de unges, kulturelle værdier og livstolkninger har ændret sig så meget bare i løbet af et par årtier. Vi oplever, hvordan referencerammen for mission i det mindste delvis er blevet en anden.

Missionens alt-og-alle-perspektiv

Man kan med rette hævde, at den kristne kirke meget længe har været på forkant med globaliseringen. Missionshistorien fremviser både gode og dårlige eksempler på det. Her vil vi blot opholde os ved det positive udgangspunkt for den kristne missions globaliseringstanke: Kirken har en global vision som en del af sin selvforståelse, jvf. missionsbefalingens alt-og-alle-perspektiv i Matt 28. En ultrakort skitse af perspektivet følger her: Jesus forpligtede sine disciple på en verdensomspændende opgave, og han forpligtede sig selv på altid at være med sine disciple. Jesus har *al* magt. *Alle* folkeslag skal gøres til hans disciple. Sidstnævnte skal lære

mennesker at holde *alt*, som Jesus selv havde lært dem. Endelig vil han være med sine disciple *alle* dage - indtil verdens ende. Vi aner grundlaget for en egentlig missionsglobalisering?

Mange andre steder fra Ny Testamente kunne trækkes frem til at understøtte missionens alt-og-alle-perspektiv. I nyere tid er det ikke mindst den treenige Guds sendelse til verden og tanken om Guds rige, der har været dominerende. Det er blevet tydeliggjort i missionsteologien, at det er Guds væsen, der gør den kristne kirke til en sendende kirke. Set i den treenige Guds 2.-persons perspektiv siger vi, at kirkens sendelse har sit udspring i Guds søns sendelse til jorden. "Som Faderen har udsendt mig, sender jeg også jer" (Joh 20,21). Mission beskriver Guds store sendelsesbevægelse i Kristus og gennem hans kirke til den verden, han elsker. Det andet eksempel refererer til, hvad der med tanke på tidligere tider er blevet kaldt den glemte dimension i missionsteologien: Det understreges, at kirken er på en slags pilgrimsfærd, fordi den er kaldt ud af verden og sendt tilbage igen. Den skal ikke proklamere et trossystem, men derimod forsøge at kalde til efterfølgelse af Kristus.

Med til overvejelserne om globalisering og mission hører også, at den kristne kirke ofte har støttet globale kulturelle værdier som fremskridt, ligelig fordeling af goder og i praksis vist en inkluderende livsholdning - og globale systemværdier som selvunderhold, teknisk rationalitet og funktionel forskellighed. I forlængelse heraf kan vi sige, at den globale krise, af hvad art den end er, slet ikke er kirkerne uvedkommende. Mange nyere missionsdokumenter understreger da også, at kirkerne har et globalt, missionalt ansvar at bære på gennem dialog, evangelisering, retfærdighed og mission. Et-alt-og-alle eller et helhedsperspektiv på missionsopgaven har således ikke været kirken fremmed.

Den kristne mission indgår altid i en dynamisk sammenhæng. Og den globale kontekst øver i dag afgørende indflydelse på sendelsesprocessen de lokale steder. Men midt igennem det hele bærer en universel sendelsesidentitet, en vision. Det gør den på kryds og tværs af kulturelle, religiøse, sociale og geografiske forhold. Missionsperspektivet har en fundamental betydning som udtryk for den kristne sendelsesidentitet. Syn og sendelse hører sammen.

Det fortsatte missionsmandat kan begrundes på forskellige måder afhængigt af udgangspunkt eller orienteringsgrundlag. Her vil jeg blot pege på en tendens i de forgangne århundreder, som måske tydeliggør et behov for et grundigt arbejde med missionsforståelsen i dag: Én verden,

ét Guds rige under Jesus Kristi herredømme, har været både motiv og hensigt i meget missionsarbejde. Imidlertid er det også klart, at med denne idealistiske vision som drivfjeder er kirkens mission blevet virkeliggjort i rammen af menneskers historie. En historie der på ingen måde var last- eller syndfri. Moderne missionsbevægelser voksede frem i oplysningstiden, den industrielle revolutions og teknologiske udviklings tid, og forskellige herredømmer løb sammen i noget, som satte mission lig med kulturimperialisme. Det virkelighedstro billede så måske mange gange anderledes ud, som en del nyere forskning viser det, men det lader vi ligge her.

Et lokalt, kontekstuel perspektiv

Det er specielt i de seneste årtier, at en særlig bevidsthed om kontekstens betydning for teologi og mission er vokset frem. I indledningen antydede jeg, at teologien ikke er en ahistorisk eller akulturel størrelse. Teologien har rødder i en bestemt historisk og kulturel kontekst. Når kristne for eksempel bekræfter, at Jesus var en historisk person, så betyder det helt enkelt, at Jesus kronologisk, geografisk, religiøst og kulturelt var en jøde i det første århundrede e. Kr. Jesus fornægtede hverken sin menneskelighed eller sin jødiskhed. Men det betyder ikke, at evangeliet om Jesus Kristus kan placeres udenfor menneskers nutidige livsramme i forskellige kontekster. Det skyldes evangeliets inkarnatoriske væsen og karakter. Guds ord og hans nutidige verden må mødes.

Det var især teologer på de sydlige kontinenter, som fik placeret spørgsmålet om forskellige kulturelle konteksters indvirken eller indflydelse på tolkningen af kristentroen på dagsordenen. De kontekstuelle teologier kan derfor ses som udtryk for en kritik af de universelle refleksioner over evangeliet, fordi de tit ikke omhandler de emner og problemer, som var mest påtrængende i mange lokale sammenhænge, for eksempel fattigdommens og undertrykkelsens tunge byrde, kampen for at skabe en ny identitet efter kolonitiden eller spørgsmålet om, hvordan moderniseringen og økonomien kunne tilpasses lokal kultur og landsbyliv. De universelle teologier beskæftigede sig med emner, som de lokale situationer ikke lagde op til, for eksempel ateismens og sekulariseringens problem.

Men hvad betyder begrebet *kontekst* egentlig i denne sammenhæng? Begrebet er udviklet gennem arbejdet med litterære tekster, men det er ikke helt entydigt. Det latinske ord *textus* kan betyde 'væv', det der

er vævet sammen, og *con-textus* betyder endnu klarere 'sammen-vævet'. En tekst, vi læser, er vævet sammen med andre tekster. Begrebet kontekst har derfor en god og ligefrem betydning, fordi livet og historien er sammenvævet af mange tråde, mange dele.

Ved siden af denne betydning finder vi i bibelvidenskaben kontekst udledet af det latinske *tegere* (*tego*), der betyder dække, skjule. *Textus/con-textus* kan altså betyde det, der er dækket og skjult. Det benyttes da om hele den historiske 'ramme', det miljø, som ligger bag de bibelske skrifter. Kontekst betyder derfor i denne lidt mere udvandede betydning 'ramme', 'omgivelse', 'sammenhæng', historisk miljø og så videre, uden at det er specielt klart, hvad der sigtes til. Det er denne jargonmæssige tale om 'kontekst', der flytter med over i kontekstualiseringsbegrebet.

Begrebet anvendes altså i en mere overført betydning. Det henviser til den sociale, historiske og kulturelle sammenhæng teologien indgår i. Som verden har forandret sig, har konteksterne for den kristne teologi det også, hævdes det. Den voksende bevidsthed i de seneste årtier om mangfoldigheden af religioner, livsopfattelser, kulturer og sociopolitiske systemer har givet støtte til tanken om, at teologien er afhængig af konteksten. Det kontekstuelle perspektiv er derfor bydende nødvendigt for teologien, understreges det. Afhængigheden af konteksten har udviklet sig til en stadig mere bevidst teologisk forpligtelse. De mangfoldige socio-økonomiske, politiske, kulturelle, ideologiske og religiøse faktorer i lokale eller regionale kontekster bliver aktive medspillere i udviklingen af kontekstuel teologi og mission.

Udfordringen gennem det kontekstuelle perspektiv er dobbelt: Den kristne tro og teologi bør tage form og farve efter sin kontekst. Modsat skal den kristne tro og teologi også være villig til at påvirke og forandre konteksten, som den slår rod i. Det betyder for eksempel for den kristne mission, at skal den undgå at blive rodløs og luftig, må den tage den kontekst seriøst, som menneskers liv og fællesskaber er formet i. Kontekstuel mission indgår i menneskers livssammenhænge.

De kontekstuelle teologier har de forgangne årtier været præget af især to problemstillinger: Forholdet til *kulturen* og de *sociale strukturer*. I mange samfund, hvor identitetsspørgsmålene er i centrum, ser man på deres kontekster som *kultur*. Dette var særlig tilfældet i de dele af verden, hvor man havde opnået uafhængighed efter kolonitiden. Den lokale identitet var blevet undertrykt eller direkte 'overkørt' og fornægtet gennem kolonialisternes påtvungne identitet. I en sådan kontekst fandt

mange overvejelser sted vedrørende spørgsmålet: Er det virkelig nødvendigt at blive 'vestlig' i hoved og tanke, for at blive og være kristen? Sådanne overvejelser var - og er til dels stadig - almindelige i Afrika. Andre steder var man optaget af forandringsprocessen i samfundet. Fatigdom, undertrykkelse, racisme og andre samfundsproblemer gjorde, at man så at sige betragtede konteksterne som *sociale strukturer*, ofte som klassestrukturer. Det var i disse sammenhænge, at forskellige befrielsesteologier blev til. Det gælder for eksempel den sorte teologi i Sydafrika, hvor race- og apartheidproblemet stod i centrum. Spørgsmålene blev i disse befrielsesorienterede kontekstuelle teologier: Hvordan handler Gud i vores tid og på dette sted? Og hvilke tegn kan der findes på Guds rige og herredømme?

Mission som kontekstualisering

Diskussionen om kontekstualisering skal frem for alt ses i sammenhæng med den kristne mission og læren om mission. Udfordringerne fra kulturforskellene i sammenhæng med kirkens missionsarbejde kommer i fokus. Det er indenfor denne større ramme, jeg vil belyse kontekstualisering som en relevant udfordring. I tanken om mission som kontekstualisering optræder begrebet som formidlingsbegreb.

Historisk set har den kristne mission i betydeligt omfang været optaget af at oversætte de bibelske skrifter, det vil sige forsøgt på at oversætte den bibelske undervisning om kristen tro og liv til kulturelt set relevante former, så en lokal, stedeigen kirke kunne blive til, en kirke der var selvstyrende, selvunderholdende og selvudbredende. Missiologien blev adresseret til såkaldte traditionelle kulturer i den tredje verden og byggede på den forudsætning, at Bibelen er kilde for et evigt og universelt budskab om, hvad det vil sige at tro på Gud, hvordan man bør leve og så videre. Stedegengørelse var et spørgsmål om at kommunikere dette budskab i kulturelt set passende former og termer; kulturen bidrager med formerne, men Bibelen giver selve indholdet, betydningen.

Missions- og kirkehistorien viser, at kontekstualisering ikke er et helt nyt og moderne problem. Der har ikke været skrevet meget om kontekstualisering i et historisk perspektiv, men læser vi missionshistorien under kontekstualiseringens synsvinkel har udfordringerne fra aspekter som lokal, kulturel identitet, folkereligiøsitet og større sociale eller politiske forandringer været tydelige. Man kan sige opgaven har været størst i missionstider og i tider med store samfundsmæssige forandringer.

Mange forskellige begreber har været anvendt for at beskrive dette perspektiv, men de skal hverken nævnes eller forklares her. Blot vil jeg nævne, at betegnelsen inkulturation, ofte anvendt i sammenhæng med katolsk mission, stort set modsvarer begrebet kontekstualisering. Inkulturation fokuserer specielt på kulturen og kulturmødet og ikke så meget på de sociale, økonomiske og politiske forhold, som mennesker lever under. Derfor er begrebet kontekstualisering måske alligevel det bedste, idet det udgør et helhedsperspektiv.

Ydre og indre faktorer

Begrebet kontekstualisering er meningsfuldt på grund af forskellige faktorer:

Der er dels en række *ydre* faktorer, som har haft betydning for 'konteksten'. Blandt disse faktorer findes en generel utilfredshed med de mere klassiske måder at lave teologi på. Lokale kristne og deres kirkers spørgen efter identitet, ægte uafhængighed og selvværd udgør et andet væsentligt aspekt i denne sammenhæng. Der er indtrådt 'klimaændringer' for det teologiske arbejde. En dynamisk kæde af historiske begivenheder, intellektuelle retninger, kulturelle ændringer og politiske kræfter har påvirket den nye situation. En situation teologien og den kristne mission må forpligte sig på, hvis ikke jordforbindelsen skal mistes.

Men også flere *indre* faktorer har nødvendiggjort kontekstualisering. Der findes dynamik i kristendommen selv, som er et stærkt argument for kontekstualisering som et teologisk imperativ. Hvad jeg her kalder dynamikken, viser forpligtetheden til at tage kulturen og kulturelle forandringer seriøst i et forsøg på at forstå den kristne tro. Kristendommens inkarnatoriske væsen er en hovedfaktor. Inkarnationens væsen tvinger teologien til at være optaget af det kristne budskabs konsekvenser koncentreret om tjenesten. Den oprindelige inkarnation med Guds sendelse af Jesus i kødet er fundamental for den proces, som fortsætter gennem de kristnes sendelse til verden. I dag kender vi kun evangeliet om Jesus Kristus som et budskab, der er kontekstualiseret i kulturen. Teologiens tale om Gud finder sted i streng relation til kulturens verden.

Både de eksterne og interne faktorerers betydning for udviklingen af kontekstuelle teologier kan beskrives på forskellig måde. Den kommunikations- og informationsmæssige revolution fra midten af det 20. århundrede og fremefter har betydet en øget bevidsthed om, hvordan

socio-økonomiske, politiske, kulturelle, religiøse og ideologiske elementer påvirker eller indgår i det teologiske arbejde. Det er denne udvikling, som vi kan beskrive med begrebet globalisering. Flere fænomener løber sammen i en fortættelse, hvor der sker en bevægelse i verden fra det bipolære til det multipolære, et verdensøkonomisk system med markedskapitalisme og så videre løber over tidligere grænser og en helt ny kommunikationsteknologi åbner dagligt nye netværk. Globalisering som forlængelse og fortætning ser vi mange eksempler på i kulturens verden. For eksempel hænger erfaringerne af kulturel mangfoldighed og pluralisme tæt sammen med en umiddelbar og hurtig udveksling af 'elementer'. Så forskellige de end er. Éns egen kulturelle kontekst forandrer sig. Alle kulturer indvirker, omend på forskellig måde, på éns egen kulturelle kontekst. Det medfører, at denne kulturelle kontekst relativiseres i mødet med forskellige kulturer, den mister sin normative betydning.

Det er forskelligt, hvordan kristne missionærer og teologer reagerer på den udvikling, som jeg her har antydnet med særlig henblik på den kulturelle kontekst. Der er dog nogenlunde enighed om, at det er vigtigt at spørge om, hvorvidt og i hvilken udstrækning den kulturelle analyse placerer kulturerne i social- og idéhistoriens kontekst. For det har jo konsekvenser for teologi og mission, hvis den kulturelle analyse får tildelt en central rolle.

Man kan sige, at kontekstualisering bringer teologi og mission nærmere jorden og menneskers daglige liv. Det er naturligvis ikke uproblematisk eller risikofrit at fokusere så nært og tæt på menneskelivets problematik. Men generelt er det en vinding, at det kontekstuelle perspektiv i teologi og mission bliver konkretiseret på regional og lokal plan. Missionsteologien får en klarere lokal forankring. For eksempel kunne et resultat af dette være, at en kulturel forarmelse bliver afløst af en ny og styrket identitet hos et folk. Det kan have vide konsekvenser både åndeligt og menneskeligt.

Endelig vil jeg i denne sammenhæng pege på, at kontekstualisering støtter den praktiske holdning og adfærd, hvor dialog og partnerskab får konkret skikkelse både på lokalt og globalt plan. Det dialogiske vil være en del af det altomfattende, kommunikationsorienterede samfund. På grundlag af en dialogisk holdning og adfærd kan evangeliet - også i det lange løb - blive udtrykt på verdens mange forskellige sprog, i forskellige tankebaner og adfærdsmønstre uden at miste dets universelle fordring.

Konteksten under forandring

Fremhæves det lokale, kontekstuelle perspektiv i mission betyder det, at bevægelsen går i retning af det partikulære, konkrete eller lokale. Men bevægelsen er også modsat. De kulturelle globale strømme ('flows' - ordet er karakteristisk nok benyttet i sociologien, antropologien og kommunikationsteori om kulturelle og rituelle bevægelser) i vores egen tid indvirker også på de teologiske strømretninger. Teologiske diskurser om feminisme, økologi og menneskerettigheder er eksempler på strømme fra det lokale til det 'universelle'. Konteksten i en globaliseret verden får hermed en ny betydning. Den har forandret sig. Den er blevet 'global' i spændingsfeltet mellem det globale og lokale. Denne indsigt er vigtig for den kristne mission og understreger i den grad, at konteksten er under stadig forandring. Konteksten er en dynamisk, foranderlig og tilblivende størrelse.

Robert J. Schreiter (1997) giver tre eksempler: For det *første* er konteksten som begreb blevet afterritoriseret. Det er ikke længere - kun - et geografisk bestemt begreb. Der er sket en fortætning. Grænserne er ikke territoriebestemte, men de er forskelsbestemte. Der eksisterer mangfoldige kilder til de nye, foranderlige identiteter. Men konteksterne er samtidig blevet, hvad han for det *andet* kalder, hyperdifferentierede. Vi kunne måske kalde forskelligheden for kompleks. Fortætningen i tid, i cyperspace og folks mobilitet gør, at mennesker deltager i forskellige virkeligheder på samme tid - der findes et mangesidigt tilhørsforhold, hvor mange kulturer vekselvirker samtidig. Endelig bliver konteksterne for det *tredje* hybridiserede. De bliver en slags bastarder. Den rene kultur var måske nok tidligere mere en bestræbelse end en realitet, men som begreb i en globaliseret verden er det meningsløst. Hybriditeten skyldes en intens og fortløbende interaktion mellem forskellige kulturelle betingelser.

Gensvar på kontekstualisering

Missiologien kan ses som de vejfarendes teologi. Og der er i sandhed sket meget i de sidste årtiers udvikling i teologi og missionsforståelse. Teologien har befundet sig i en række korsvejssituationer. Mest handler det om forskellige gensvar på udfordringerne fra moderniteten. Sætter vi fokus på den praktiske del af missionsarbejdet eller missionsstrategien, så tales der om tre typiske holdninger til kontekstualisering: Den afvisende eller

ukritiske eller kritiske kontekstualisering. De fleste ser betydningen af en kritisk tilgang til spørgsmålet om evangeliets kontekstualisering.

Jeg har valgt at beskrive fire typiske gensvar på det voksende jordnære og konkrete perspektiv i teologi og mission. De er svar på moderniteten, kunne man også sige. Responserne karakteriseres under følgende hovedord: istandsættelse, tilpasning, vekselvirkning og konflikt.

Istandsættelse

Den første bestræbelse udtrykker en tilbagevenden. En bestræbelse på at sikre kontinuitet til en kirkelig tradition. Man skuer tilbage til en tidligere position. Det kan for eksempel være en tilbageskuelse til en bekendelses indhold eller til ritualer. Dagsordenen er her istandsættelse eller restaurering. Man er optaget af alt det bevaringsværdige, prøvede, solide og veletablerede. Det gælder om at beskytte sig mod forfald og ødelæggelse. Strategien er at befri os selv fra moderne strømninger og genvinde en position, der stadig kan have troværdighed for et stort antal mennesker. Den er kendetegnet ved sit ønske om at vende tilbage til ældre metoder og teologiske formuleringer ud fra en fast tro på, at disse positioner i fortiden stadig kan være levedygtige alternativer i en søgen efter mening og sandhed.

Hensigten med istandsættelsen eller restaureringen er ikke så meget at omvende den moderne kultur. Målet er snarere at erstatte den med en anden, at skabe vej for en modkultur. Dette projekt har en værdifuld betydning. Tilgangen har mange stærke og nødvendige sider, kan det være på sin plads at minde om. En hårdt tilkæmpet teologisk erkendelse eller arbejdsstrategi fra fortiden smider man ikke bare ud! Men faren i et nutidigt perspektiv er tilbagetrækning og isolation. En teologisk ghetto-tilværelse, hvor der ikke er plads til virkelig samtale med andre traditioner og synspunkter, bliver let resultatet heraf. Det indebærer igen en latent fare for udvikling af selvbekræftelse og -tilstrækkelighed i en 'osteklokke'.

Tilpasning

Det andet svar på moderniteten kalder jeg tilpasning. Tilpasningsteologien findes i mange udgaver, men den kan måske indrammes på denne måde: Den ser i sekulariseringen mere løfte end fare. Tilpasningen udtrykker en positiv holdning til 'denne verden' og en søgen efter et identitetspunkt mellem de bedste kulturelle værdier og det kristne bud-

skab. Den tillægger det enkelte menneskes subjekt en central betydning. Personlige religiøse erfaringer og oplevelser gives plads og betydning. I vestlig regi handler det om at finde konvergenspunkter (sammenfald) mellem kristen tradition og moderne filosofi. Udfordringen består derfor i at revidere det kristne budskab, så det kommer mere i harmoni med de fremherskende trosopfattelser og holdninger. I for eksempel Afrika findes tilpasningsteologien måske især i en mere tilbageskuende udgave, da den mulige konvergens er knyttet til analogier mellem kristen tradition og religiøs-kulturelle traditioner.

Vi lever i dag i et helt andet kulturelt miljø end det, der fandtes blandt mennesker på Bibelens eller den første kirkes tid, argumenteres der. Vi skal derfor opdatere eller revidere troens sprog, så det fortsat kan tale til vores samtidige på en meningsfuld og kraftfuld måde. I stedet for at gøre brug af forældede græske, filosofiske kategorier, bør vi anvende begreber og symboler, som er fra vores egen kulturelle og historiske periode. Kun på denne måde kan den kristne tro blive troværdig og relevant.

I tilpasningsteologien består den altoverskyggende opgave i at finde frem til en enhed og grundlæggende harmoni mellem verdslig og religiøs visdom. Der er en forholdsvis lang tradition for akkommodation og tilpasning. Man har set på Kristus som kulminationen på en religion, der altid har været nedlagt i menneskets kultur som opfyldelsen af menneskeheds længsler. Guds åbenbaring i Kristus ses som højdepunktet i en religiøs udvikling. Forholdet mellem kristendom og bestemte sider af den aktuelle kultur forudsættes at være grundlæggende harmonisk, sådan som dette motiv ligeledes forudsætter, at også ikke-kristne tilhører Guds slægt. Tilpasningsteologien har vanskeligheder med at værne sig mod relativisme og pluralisme, selv om langt fra alle repræsentanter for denne vil kunne skrive under herpå. Men spørgsmålet om den kristne teologis kilder står åbent i den forstand, at det menneskelige subjekt og menneskers erfaringsverden får en slags åbenbaringskarakter. Og det er jo ikke uproblematisk for missionstænkningen.

Vekselvirkning

Det tredje teologiske svar kalder jeg vekselvirkning. Kristendom og kultur vekselvirker med hinanden. Fremmedordet for denne tænkning er korrelation. Den fastholder, at den kristne åbenbaring har enestående karakter, men teologien skal ifølge denne gå i dialog med moderniteten, vise at åbenbaringen opfylder menneskeheds dybeste længselssukke

og bestræbelser. Teologien er altså dialogisk på vejen mellem tro og fornuft, Kristus og kulturen. Den er formidlende og brobyggende mellem disse størrelser. Vekselvirkningen tjener en renselse af den kulturelle vision uden at havne i en benægtelse af den.

Hvad er baggrunden herfor? Ifølge denne teologiske holdning har natur og kultur ikke en normativ funktion i spørgsmålet om kristendommens sandhed. Sandheden fuldkommes eller opfyldes i Kristus og gennem hans forløsning. Kulturen konstituerer ikke et kriterium for kristendommens sandhed. Alligevel forudsætter korrelation et forholdsvis positivt syn på kultur og religion. I den officielle katolicisme anerkendes for eksempel den skabte verdens selvstændighed, idet de ikke-kristne kulturer kender Guds lov fra den almindelige åbenbaring. Men samtidig viser kulturen ret forstået ud over sig selv og hen på den specielle overnaturlige åbenbaring, der indeholder indsigter, som mennesket ikke kan opnå ud fra sig selv alene.

Denne tilgang er karakteriseret ved en positiv holdning til den menneskelige kultur, som den er i konstant samtale med. Specielt om kulturen holder sig åben for det overnaturlige, og hvis kristne værdier kan få lov til at præge kulturen, kan der opnås syntese mellem kristendom og kultur, mellem teologi og filosofi. Men den sidstnævnte skal underordnes den første. Der består en afstand eller et dyb mellem Kristus og kulturen, men der kan bygges en bro henover dette dyb.

Vekselvirkningsteologi er formidlingsteologi. Den er normalt meget dialogisk. Den er åben og kommunikativ i forhold til de kulturelle spørgsmål og faktorer, som den kristne åbenbaring også har svar på. Den er værdifuld i missionsteologi og i kirkens mission. Svarene hentes ikke ud af den menneskelige eksistens eller erfaring som i tilpasningsteologien.

Konflikt

Den fjerde holdning er både konfrontationssøgende og -skabende. Den ønsker konflikt. Det ønsker den af teologiske grunde. Hvor vekselvirkningsteologien positivt ønsker at være i dialog med kulturen, er det anderledes med konfliktteologien. Den forstår sig selv i lyset af den guddommelige åbenbaring i Skriften, hvor den ser brud og diskontinuitet og ikke mindst behov for omvendelse fra kulturelle værdier og holdninger i tiden. Konflikten drejer sig altså her om forholdet til de aktuelle religiøse og kulturelle værdier og holdninger. Kulturelle billeder og symboler vil

altid være underordnet vedvarende eller blivende symboler i Skriften og traditionen. Konflikttænkningen kan være apologetisk, selv om det primære er kaldet til tro og omvendelse. Trosforsvaret tjener proklamationen af evangeliet ved at vise modsætningen mellem tro og vantrø. Den af åbenbaringen oplyste fornuft og den menneskelige mangelfulde fornuft står skarpt overfor hinanden.

Modsætningsforholdet mellem evangeliet og kulturen viser sig ved, at evangeliet på ingen måde vekselvirker med kulturen. Evangeliet stiller skarpe eller kritiske spørgsmål til den verdslige kulturs værdier og forudsætninger. Evangeliets mål er, kunne vi sige, kulturens og filosofiens omvendelse. Omvendelse til nye livsværdier og til det guddommelige perspektiv. Evangeliet er ikke et opfyldelses- eller udligningstillæg. Det føjer ikke noget til, som allerede er kendt. I stedet vælter det menneskets kundskab og kalder mennesket til at bryde med sin tidligere orientering.

Konfliktteologiens første opgave er at gøre evangeliet og dets gave og krav gældende. Den er kriseteologi og ikke procesteologi. Den ser menneskeheden som spørgsmålet og evangeliet som svaret. Men mennesker kan først se ret på sig selv i lyset af svaret, som det er givet i den kristne åbenbaring. Derfor må de omvendes. En optimistisk tiltro til menneskets eller kulturens vækst henimod en virkeliggørelse af Guds rige er umulig. Dertil er synden for stærk en magt. Derimod kan mennesket have tiltro til Guds løfter om at ville genskabe det ødelagte forhold mellem Gud og menneske.

Forståelsen bygger på en positiv tillid til, at evangeliet om Kristus kan gå sejrrikt ud af kampen med åndemagterne i denne verden. Dette hænger ikke sammen med menneskelig strategi og teknik, men skyldes evangeliets budskab alene. Konfliktteologien er ikke optimistisk med henblik på, at man kan argumentere for evangeliets relevans. Optimismen består i, at evangeliet har en kraft og en magt i sig selv til at overbevise og forandre mennesker. Denne teologi er villig til at indgå i debat med vores moderne tid, men den er ikke villig til at kompromittere eller afbøje sit budskab i mødet med tidsånden. Den er villig til at benytte tidens sprog og tage nutidige udfordringer op, men også dette skal tjene til evangeliets udbredelse og sejrsgang. Guds rige er ikke en isoleret ø, adskilt fra kulturen og menneskers liv, men det er noget aktivt i stadig bevægelse, som bevirker en kulturel transformation.

Afsluttende bemærkninger

Hver enkelt holdning bærer både på stærke og svage sider, som egentlig gør en gensidig udelukkelse unødvendig eller meningsløs. Ser vi på holdningerne som perspektiver i eller tilgange til kristen mission, er det muligt at se på dem under udfyldelsens synsvinkel. De er komplementære størrelser. Der består fællesfelter mellem istandsættelse og vekselvirkning. Afstanden mellem tilpasning og konflikt er ikke altid så stor, som nogen vil gøre den til. De er fælles om nogle interesser og kan stå i ledtog med hinanden i visse opgaver. Det er derfor vigtigt blot at betragte dem som idealtyper. Selvfølgelig står de også i et spændingsfyldt forhold til hinanden. Men der findes også fællesområder og mødesteder, hvor forskellige perspektiver kan få lov til at udfordre og frugtbar gøre hinanden. Det er måske netop på konfliktstederne, at vi får øje på det frugtbare i at lade perspektiverne mødes.

Der findes også egentlige konfliktpunkter mellem teologi og mission. De skal ikke overses eller negligeres. Om vi trækker nogle centrale temaer frem fra teologihistorien, vil vi klart kunne se disse forskelle. Det gådefulde forhold mellem fornuft og åbenbaring, synet på religionsfilosofiens rolle og betydning, spørgsmålet om Skriftens autoritet, forholdet mellem Kristus og kulturen, synet på retfærdighed og retfærdiggørelse og andre emner vil afsløre, hvori konfliktpunkterne består. Omvendt kan der også opstå lidt overraskende alliancer, hvor én teologisk tilgang viser sig at kunne gøre fælles sag med en anden, som ved første øjekast udgør dens modsætning.

I den kristne mission skal der levnes plads både til en stabiliserende, fornyende og konfliktskabende funktion. Det er måske netop det, som en kritisk kontekstualisering i mission kan sikre. Kontekstualisering er ikke ukritisk tilpasning, men en meget mere bredspektret opgave, der giver plads både til stabilisering og destabilisering, fornyelse og konservering, harmonisering og konfliktskabelse. Når jeg fremhæver en så bredspektret forpligtelse, hænger det blandt andet sammen med, at kontekstuel teologi og mission står i fare for kun at vide sig forpligtet på ét program. Det sker, når den løber ud af et spor. Den kan blive for ensidig og partikulær, måske helt blive kvalt under bestemte krav i konteksten.

Emnet globalisering og mission har jeg i denne artikel valgt at bryde op gennem et særligt fokus på en hovedfaktor og udfordring i kristen mission. Teologisk og missiologisk vil kontekstualisering også fremover være en stor udfordring. Det lokale, kontekstuelle perspektiv

øger en nødvendig koncentration og refleksion i missionens praksis. Det understøtter et ønske om, at missionsforkyndelsen, dialogen og den diakonale indsats kommer helt ned på jorden og får reel betydning i menneskers liv. Evangeliets formidling er den centrale udfordring for den kristne mission. Den foregår aldrig uden for historie og kultur, men den indgår i dynamiske kulturprocesser på lokale steder. Den kristne mission er og bør være kontekstuel. Også dér hvor de globale strømme opleves som stærke og vil forandre konteksten.

Anvendt litteratur

- Berentsen, Jan-Martin, Tormod Engelsen og Knud Jørgensen, red. 1994. *Missiologi i dag*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bevans, Stephen B. 1992. *Models of Contextual Theology*. Maryknoll: Orbis Books.
- Bergmann, Sigurd. 1997. *Gud i funktion: En orientering i den kontekstuelle teologin*. Lund: Verbum.
- Bosch, David J. 1991. *Transforming Mission: Paradigm Shifts in Theology of Mission*. Maryknoll: Orbis Books.
- Brueggemann, Walter, ed. 2001. *Hope for the World: Mission in a Global Context*. Louisville: Westminster John Knox Press.
- Davie, Grace. 2002. *Europe: The Exceptional Case. Parameters of Faith in the Modern World*. London: Darton, Longman and Todd.
- Engel, James F., and William A. Dyrness. 2000. *Changing the Mind of Missions: Where have we gone wrong?* Downers Grove: InterVarsity Press.
- McGrath, Alister E. 2002. *The Future of Christianity*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Mortensen, Viggo. 2001. *Det globale og multireligiøse: Teologiske udfordringer*. Occasional Papers nr.1, Center for Multireligiøse Studier. Århus: Aarhus Universitet.
- Olsen, Jørn Henrik. 1999. "Mission år 2000: Kontekstuel følsomhed i missiologien", i: *Kritisk forum for praktisk teologi* nr. 77, 47-71.
- Olsen, Jørn Henrik. 2001. *Kristus i tropisk Afrika - i spændingsfeltet mellem identitet og relevans*. Studia Missionalia Svecana LXXXIII. Uppsala: Svenska Institutet för Missionsforskning.

- Schreiter, Robert J. 1985. *Constructing Local Theologies*. Maryknoll: Orbis Books.
- Schreiter, Robert J. 1997. *The New Catholicity: Theology between the Global and the Local*. Maryknoll: Orbis Books.
- Taylor, William D., ed. 2000. *Global Missiology for the 21st Century: The Iguasso Dialogue*. Grand Rapids: Baker Academic.
- Walls, Andrew F. 1996. *The Missionary Movement in Christian History: Studies in the Transmission of Faith*. Maryknoll: Orbis Books.
- Walls, Andrew F. 2002. *The Cross-Cultural Process in Christian History: Studies in the Transmission and Appropriation of Faith*. Maryknoll: Orbis Books.

Den globale virkelighed i mission

af Birger Nygaard

Missionsbefalingen og selve det kristne evangeliums natur startede en globaliseringsbevægelse, 2000 år inden vi begyndte at tale om globalisering i nutidig betydning. Kaldet til at gøre *alle folkeslagene* til Jesu disciple har lydt uændret siden den dag i Galilæa – og har inspireret missionærer til at krydse grænser på vej mod verdens ende.

Epoker i missionshistorien er blevet gennemlevet: Først det vigtige apostelmøde i Ap.g. kap. 15, hvor det blev anerkendt, at evangeliet også er for hedninger. Urkirkens globale mission begyndte. Den resulterede i år 312 endelig i kejser Konstantins omvendelse til kristentroen, hvilket blev en løftestang for kristning af romerriget. Samtidig med denne hovedstrøm – båret oppe af politisk magt – spredtes missionsbevægelser og kirker overalt i Mellemøsten og til dele af Afrika og Asien. Men vi skal frem til de opdagelsesrejsende og kolonitiden for at se en global missionsbevægelse, der søgte at komme til "verdens ende." Først gennem katolsk mission og senere via den moderne protestantiske missionsbevægelse, som Danmarks ydre missionstradition er en del af.

Så i dag er kristenheden en global virkelighed – en verdensreligion med efterfølgere på alle kontinenter og i langt de fleste lande. Hermed er missionsbefalingens oprindelige globale vision i store træk blevet realiseret. Noget vigtigt skete i protestantisk missionsvirksomhed, da antallet af tværkulturelle missionærer fra Syd kort før årtusindskiftet overhalede antallet af missionærer fra Nord. Det var et symbol på det skifte, der pågår fra Nord til Syd: mens kirkerne i det gamle Vesten har vanskeligt ved at fastholde den eksisterende medlemsmasse, er der i Latinamerika, Afrika og Asien stærk kirkevækst. Den vestlige dominans er aftagende og konturer af en ny, globaliseret kristenhed begynder at tegne sig. Det er en kristenhed, hvor gamle slagord om mission på seks kontinenter bliver yderst virkelige. Mission er helt reelt fra alle steder til alle steder i dag: Danske missionærer i Tanzania og brasilianske missionærer i Sydeuropa og koreanske missionærer overalt.

Der er god grund til at fejre denne udvikling. At se en selvstyrende, selv bærende og selvudbredende kirke i Syd har i årtier været vestlig missions ønske og mål. Men for missionselskaber og missionsvenner i Vesten er det p.t. en tid med desorientering. Strukturer og engagement er bygget til mission i de gamle missionsområder i Syd. Men i Syd ser det ud som om, man klarer sig ganske godt og nu selv er hovedkraften i tværkulturel mission. Imens synes hovedudfordringer for mission nu ikke mindst at ligge i Vesten under indtryk af den globalisering, som i første omgang har sat sig kraftigt igennem hos os.

Alt hvad der har med globalisering at gøre er hyper-komplekst. Kristen mission er ikke undtaget herfra. Så er man desorienteret, er det sikkert fordi, man har opdaget flere lag af den komplekse globale virkelighed i mission. Det er mere problematisk, hvis man driver *business as usual* – for det er tegn på, at man ikke lytter tilstrækkeligt til den nye virkelighed, der udfordrende toner frem. I det følgende peges på nogle få af de emnefelt inden for den globale virkelighed i mission i dag. Meget mere og meget andet kan nævnes. Det er et vilkår, at i den globale virkelighed i dag kan intet siges udtømmende.

Kirke og mission i en "post"-tid

Der er altså sket noget epokegørende i det sidste århundrede op mod det årtusindskifte, vi netop har gennemlevet: Kristenheden som verdensreligion og global bevægelse har antaget nye, vigtige dimensioner, som på mange måder ændrer på det landkort og de perspektiver, vi hidtil har set kristenheden i. Vil vi prøve at forholde os til "virkeligheden", er det altså nødvendigt, at vi får nyttegnet landkortet og justeret vort sprog i et forsøg på at rumme mere af den nye virkelighed, som er hverdagen i det nye århundrede, vi er gået ind i. For os i den gamle kristenhed markerer årtusindskiftet på mange måder, at vi er gået ind i en "post"-tid. I disse år bruges "post" gerne sammen med -moderne som udtryk for det filosofiske og kulturelle skifte fra det moderne i retning af det postmoderne. Men "post"-udtrykket kan nok bruges sammen med andre fænomener, når vi taler kirke og mission: vi kan bl.a. tale om det *post-kolonialistiske*, *post-vestlige*, *post-denominationalle*, *post-protestantiske*, *post-kristne*. "Post"-udtrykket taler om, at store dele af vores gamle verdens-

orden også i kirke og mission visner hen eller allerede er passé. Da er det for os i den gamle kristenhed tid til at lytte og lære – måske for en tid lære noget mere om at være missionerende kirke i vores egen sekulariserede virkelighed – med inspiration fra en hel verden i mission på alle mulige og umulige måder. At leve i en "post"-tid betyder, at meget af det, vi lærte og kunne i den "gamle verden" ikke kan bruges i den "nye verden." Det gælder inden for filosofisk og teologisk refleksion. Og det gælder ikke mindst helt kontante måder at fungere på organisatorisk/strukturelt, økonomisk, kommunikationsmæssigt m.v. Erhvervslivet gennemgår i disse år voldsomme forandringer som følge af globaliseringseffekter. Hidtil har vi vel troet, at vi kunne undgå den slags i kirkelige og religiøse sammenhænge. Men selv de mest reaktionære har mistet troen på status quo. Det skræmmende for os er, at ingen af os dybest set ved, hvad der ligger foran. Vi bad ikke om at blive født ind i netop denne tid. Og mange af os ville helst være alle disse forandringer foruden. Men virkeligheden trænger sig på og kalder os ind i nutiden og fremtiden.

Den globale virkelighed

Jo mere man studerer fænomener i verdenskirken udvikling i dag, des mere bliver man klar over, at kirken (verdens største organisation) ikke er en pænt, afgrænset organisatorisk enhed. Men den er en kolossal organisme, der lever og ånder og pulserer med et væld af fænomener, former og tanker og tiltag, som vel nærmest må siges at have udgangspunkt i Guds mysterium og mangfoldighed. På denne måde er verdenskirken kompleksitet genstand for undren og tilbedelse på samme måde som universets og atomets uendelighed. Det er uvirkeligt at pege på Rom eller Konstantinopel som centrum for kirken. Der er tale om en polycentrisk størrelse, hvor hvert udgangspunkt for betragtning vil fortælle en ny historie. Her gives blot lidt indspil, som kan hjælpe os til at se lidt af konturerne foran os.

Kirken vokser – men bliver ikke større

I det 20. århundrede er mange millioner mennesker blevet kristne som følge af tværkulturel missionsindsats over hele verden. Målt i tal regner

man med, at ca. 25 millioner bliver kristne hvert år. Men målt som procentdel af verdensbefolkningen er kristenheden ikke vokset de sidste 100 år (ca. 33 %). Så selvom vi disse år har kirkehistoriens kraftigste kirkevækst, betyder det ikke, at verdensbefolkningen hermed bliver "kristnet" som helhed. Andre religioner vokser også. Islam er de sidste 100 år vokset fra 12 til 20 %. Og kristentroens enerådende position i Vesten undermineres indefra af religiøs pluralisme, så det efterhånden bliver meningsløst at tale om "det kristne Vesten." Mest tydeligt kommer dette frem i opinionsmålingernes gab mellem formel religiøs status og reel trosoverbevisninger eller mangel på samme. Hermed tegner der sig et billede af en kristenhed som mindretalsbevægelse både i Syd og Nord. Illusionen om særlige *kristne territorier* vil erstattes af en generel forståelse af kirken som "den lille flok," der er kaldet til at bære vidnesbyrd om Kristus midt iblandt alle verdens religioner og kulturer og ind i de globale mediebarne sfærer, som nu fungerer side om side med lokale kulturer.

Det er pga. denne fremvoksende forståelse af virkeligheden, at religions-teologi – kristen forståelse af kristendommens møde med andre religioner – udråbes som et teologisk og missiologisk hovedfelt i disse år: Som kristne har vi brug for at finde ud af, hvad det betyder for vores selvforståelse og for vores mission, at vores nye, permanente virkelighed ikke længere er den konstantinske majoritets-magtposition. Men vi er på godt og ondt kirke i mission på markedets vilkår. Dette vil være en god anledning til i den gamle kristenhed at lære af minoritetskirker i Syd, hvis grundforståelse og virkelighed altid har været, at kirken er en minoritet – og ikke sjældent en forfulgt minoritet. Herfra kan vi se frem til en opblomstring af ny teologisk tænkning og nye kirke- og missionsformer, som kan fungere i en sådan mindretalssituation.

Kirke er mission – mission er kirke

En stor del af dansk folkekirkelig tradition lever stadig med den fejlopfattelse, at kirke og mission ikke rigtig hører sammen, symboliseret ved eksistensen af stærke parakirkelige organisationer for hhv. indre og ydre mission og ved en de facto sognemenigheds-praksis, som kun i al for ringe grad demonstrerer en levende missionsforståelse og ét engagement lokalt og globalt. Dette er ikke længere holdbart. Kirker uden et dynamisk

missionsengagement dør i en globaliseret verden, hvor sekulariseringens kræfter har frit spil. Med den nuværende udvikling vil halvdelen af USA's lokalmenheder være væk inden 50 år, fordi de ikke evner at være i missionerende samspil med deres nære omgivelser. De der dør først er gamle, traditionelle kirkesamfund med svage missions-gener. Denne sygdom til døden synes i Europa endnu mere fremskreden.

Fornyelsen sker ikke ved, at kirken indoptager nogle missionsprogrammer i deres "tilbud," men at mission bliver hele kirkens væsen og væren. I teologiske termer er der allerede bred forståelse af, at *kirken er mission*. Men denne teologiske floskel er ofte blevet brugt til at kalde alt for mission - og dermed er vi ofte endt med en virkelighed tømt for formidling af evangeliet fra kirke til kirkens omgivelser. Den kontante melding fra kirker verden rundt er, at den kirke, der vil bestå i det nye århundrede er nødt til at være i faktisk, proaktiv, grænseoverskridende mission med vore nære og fjerne omgivelser. Den tid er forbi, hvor kirken eksisterer som en størrelse, der bare er der. I Afrika, der er kendt for sine meget dynamiske kirker med stærk missionarisk indsats, er der nu over 25 % nominelle kristne. Det reformatoriske dogme om, at *kirken altid må reformeres* vil i vores levetid være en meget reel virkelighed. Dette kalder på poetiske og profetiske ledere, som kan sætte ord på, hvad der sker og skal ske. Mange bureaukratiske administratorer mister jobbet, fordi den verden, de har administreret, ikke findes længere.

De nye ledes hovedopgave bliver at inspirere kirkens lægfolk - os alle - til et liv i mission. Flere og flere begynder at stille spørgsmålstegn ved den professionaliserede kirke og mission, hvor en klerikal og professionel elite er ansat som missionens bærere. De professionelles rolle må fremover i langt højere grad fokuseres på at udruste lægfolket til tjeneste. Hermed flyttes fokus bort fra det, der sker i kirkebygninger til det, kirken (=lægfolket) gør, når den befinder sig i samfundet (naboer, arbejdsplads, skoler m.v.). Vi står således med den mærkelige dobbelthed, at i en tid, hvor kirkerne er tomme, er det meget dårlig brug af lægfolket at sætte dem på kirkebænke for at skulle overvære kirkelig underholdning. Det er i deres indsats uden for kirkens vægge, at mange vil finde mening og sammenhæng i deres kristne tro og tjeneste.

Det er lettere at få børn end at oprejse de døde

I lang tid er vi kommet langt med en forståelse af kristenheden som opdelt mellem ortodokse, katolikker og protestanter. Denne kategorisering er i dag utilstrækkelig. Kristenheden består ifølge kirkestatistikeren David Barrett nu af 35.000 kirkesamfund – et tal, der er stærkt voksende. Ud fra de gamle, store traditioner i kristenheden vil vi finde alle mulige former for varianter: ekstremer i alle retninger, uforudsigelige hybrider, kulturelt betingede kirkesamfund, kirkesamfund opstået som følge af enkelt-personers lederskab, etc, etc.

Det væsentligste skifte er at finde i retningen af pentekostale/karismatiske traditioner. Barrett skønner, at der nu findes over 500 millioner kristne inden for disse traditioner. Det er karakteristisk for store dele af denne pentekostale kristenhed, at den ofte er fremvokset fra kulturelt og socialt marginale grupper, for hvem kristentroen er blevet en emanciperende kraft, som har resulteret i stærke lokalt og globalt missionerende bevægelser. Der er altså tale om græsrodsbevægelser, som er vokset kraftigt på trods af det omgivende samfunds ringeagtelse af dem. De har lært at fungere uden gamle privilegier, politisk magt og social status. Ud af en socialt underprivilegeret position har de pga. kraften i deres vision og dygtige folkelige lederes evne til at fungere som ledere "af folket – for folket" formået at bygge bevægelser af kolossale dimensioner.

Den pentekostale bevægelse har udviklet sig hånd i hånd med globaliseringen og fungerer fint i det globale samfund, idet man visionært ikke binder sig til den lokale, nationale kontekst, men har en Guds rige/kirke vision med globale dimensioner. Bevægelsen kunne således hurtigt spredes, fordi de primære aktiver var vision, entusiasme og fleksibilitet. Pentekostale institutioner har ofte ad hoc-karakter og etableres og forandres efterhånden, som der er behov herfor. Der deponeres ikke megen teologi og knofedt i bygninger og apostolisk succession og hierarkier, men der lægges meget vægt på, at den enkelte kan høre Guds stemme og som følge heraf også er forpligtet på Guds kald – hvor man end er. Denne demokratisering af troen passer som hånd i handske ind i de krav, der stilles til en bevægelse, som vil klare sig i en globaliseret verden: Globalt deler man i bevægelsen en række stærke, fælles værdier. Men lokalt sker en høj grad af kontekstualisering. Det, at der findes mange tusinde pentekostale kirke-

samfund skal bl.a. forstås som en følge af bevægelsens evne til at antage former, som fungerer i den givne kontekst. Frem for at nedsætte strukturkommissioner og udvalg dannes blot et nyt kirkesamfund, hvor de visionære ledere skaber sig frihed til at køre frem med fuld kraft.

Uden at skulle foretage en teologisk vurdering heraf, må det konkluderes, at systemet har virket forbavsende effektivt indtil nu. Beskeden til os fra blot 100 års virke er, at mens mange gamle kirker p.t. synker sammen, lever og trives pentekostale traditioner i den globaliserede virkelighed. Og for os, der godt kan lide katedraler, er beskeden fra denne megabevægelse, at en kirke, der bor i et telt klarer sig bedre i det globaliserede samfund end en kirke, der holder til i katedraler. Om dette også vil være konklusionen om 25 og 50 og 100 år vides ikke. Men i disse år gælder det, at en lang og rig (=tung) tradition ikke nødvendigvis er en fordel. Mange store traditioner er p.t. under skånselsløs dekonstruktion.

For en kirke, som vil overleve og vokse er *vision* ALT. Det er vision, som er det brændstof, der får almindelige mennesker til at dele deres tro, *hvor de end er*. Og vision får almindelige mennesker til at gøre ualmindelige ting lokalt og i omegnen af verdens ende. Dette er ikke nyt, men en for os ofte glemt sandhed.

Den post-denominationalle kirke

Ved siden af den pentekostale/karismatiske kristenhed udvikler sig en ny megablok i kristenheden bestående af uafhængige kirker, som ikke ønsker at være del af et specificeret "kirkesamfund," men ønsker at forstå sig selv som en autentisk kristen menighed, *hvor de end er* – uden at skulle deltage i de holdnings-, magtbaserede og politiske spil i historisk betingede kirkesamfund. De vil gerne kendes for blot at være "kristne." Selvfølgelig har de en tradition, og man kan ofte ret nøjagtigt bestemme hvilken retning, den kommer fra. Men i deres selvforståelse er de udtryk for en ny udvikling i retning af den *post-denominationalle kirke*. Denne strøm – som Barrett skønner til at udgøre næsten 1/5 af hele kristenheden – skal nok ikke betragtes som en særlig form for kætteri. Kætteri ville det være, hvis de ikke ville vide af kristen *traditio* – det at troen på en eller anden måde altid overleveres fra én kristen til en anden. Men langt den største del af uafhængige kirker har ikke problemer med at stå i en tradi-

tion i den forstand. Frasigelsen af at stå i et særligt kirkesamfund skal snarere tages som udtryk for, at de særlige teologiske og sociologiske kendetegn, der holder et givent kirkesamfund sammen opleves som irrelevante for den pågældende menighed i mødet med udfordringer fra dens konkrete, kulturelle og religiøse kontekst. Denne nye mega-trend *kan* således være udtryk for et nødvendigt missionarisk opgør med udlevede kirkesamfundstraditioner, som ikke længere fortjener loyalitet, fordi de ikke har formået at leve op til elementære krav om at være i stadig reformation under indtryk af radikalt anderledes samfundsomgivelser.

Fra kosmos til kaos

Den moderne protestantiske missionsbevægelse var en overgang ved at få helt styr på den "tilbageværende missionsopgave," bedst udtrykt i Mott's slagord "*verdens evangelisering i vores tid.*" Den dag i dag er visionen for at "nå hele verden" en stærkt motiverende kraft i verdensmission. I lang tid var slagordet forbundet med en klar forståelse af, hvordan opgaven skulle fuldføres: Primære instrumenter var missionselskaber, som sendte missionærer til andre lande og kulturer, evangeliserede og dannede nye kristne kirker. Denne metode har i mere end 200 år ført til fantastiske resultater og er til dels stadig en gyldig model.

Men denne noget entydige model må i dag indtage en plads på linje med en række andre modeller/fænomener, som fortjener tilsvarende misnologisk opmærksomhed. På mange måder virker hovedstrømme i udbredelsen af kristentroen uplanlagt og kaotisk. Dette er endnu et karaktertræk ved den globaliserede verden, hvor reduktionistisk orden ofte må give plads for en noget større virkelighed, der ser ud som fragmentarisk kaos. Kaos er i denne sammenhæng ikke udtryk for manglende orden i de enkelte tiltag. Men kaos er udtryk for den mangfoldighed, der nødvendigvis må være gældende i globaliseret mission, som søger at favne og respondere med relevant mission i forhold til mennesker, der lever i meget, meget forskellige situationer. Der vil ikke være nogen planlægningsafdeling noget sted i kirken, som er stor nok til at beskrive og koordinere sammenhængen mellem alle disse tiltag. For postmoderne unge er dette helt naturligt. For moderne opdragede og skolede ældre ledere er det svært at leve med.

Mens vi på mange måder må opgive at få "det store overblik" er der imidlertid i mange lokale situationer en meget større vilje til at lytte til hinanden og arbejde i team og partnerskab: gamle vestlige missionselskaber i samarbejde med nye unge missionsinitiativer i Syd sammen med lokale kristne. Især i vanskelige pionérsituationer ønsker ingen at være "lonely riders," men søger gerne sammen med vidt forskellige partnere for på denne måde at kunne udnytte hinandens forskelligheder og stærke sider. Med udviklingen af den tredje verdens tværkulturelle missionsbevægelse vil det være helt afgørende, at vi i Nord finder ud af at fungere i nære og effektive partnerskaber med disse nye kræfter. De har brug for vores erfaring. Og vi har brug for deres entusiasme og vision.

Mission i den globaliserede kaosverden sker ofte under omstændigheder, som i udgangspunktet er særdeles negative. Kristen mission i den globale virkelighed vil ofte bestå i at respondere i ord, gerning og væren på disse situationer, som konstant melder sig. Her skal blot nævnes et par eksempler:

Migration

Et væsentligt træk i vores globaliserede virkelighed i dag er *migration*: En hel verden, som er på vandring, som følge af krig, sult, forfølgelse, global ulighed og uretfærdighed. Hermed afløses den geografiske karakter af "til verdens ende" med en stærkere forståelse af vigtigheden af etnicitet og kultur. "Til verdens ende" kan for mig meget vel være den meget lange vej over min nabos dørtærskel, ind i hans/hendes fremmede kultur og religion. Mennesker på vandring, i søgen efter et nyt hjemsted, er traditionelt ofte mennesker, der er meget åbne for at skifte tro. For mange gammelkristne opleves denne placering af missionsudfordringen på vort eget dørtrin som ubehageligt anmasende – og fører let til, at vi bl.a. i dansk sammenhæng kommer til at tolke vores kristne tro ind i en nationalistisk ramme, som begrundelse for at afvise den lidende foran os. Men flere og flere kirker og missionselskaber ser migration som et væsentligt kald til at respondere missionarisk – både i ord og handling.

En anden form for migration er forretningsrejsende, som er i interaktion med mennesker af anden tro overalt på kloden. Fordi vi i så høj grad har koncentreret os om vore små kirkelige missionsinitiativer, har vi været alt

for dårlige til at udruste kristne forretningsfolk til at leve og dele deres tro - *hvor de end er*. Men der er ingen tvivl om, at forretningsfolk, udviklingsmedarbejdere m.v. bliver væsentlige aktører i tværkulturel verdensmission fremover. Disse har en naturlig indgang og basis for dialogisk mission i forbindelse med deres arbejde. I en verden, hvor religionerne igen sættes på dagsordenen og bliver et normalt samtaleemne i det offentlige rum, er det oplagt at mission vil ske gennem disse kanaler. P.t. er det nok kristne diaspora-kinesiske forretningsfolk, som har været bedst til at se og udnytte mulighederne for en sådan *teltmager-mission*.

Et nyt område, som det bliver mere og mere presserende at fokusere på er *turisme* - den stærkest voksende globale industri i dag - en tredje form for migration. Af de 16 millioner, der sidste år rejste til udlandet fra Kas-trup Lufthavn er en meget god del turister. Turister kommer til Danmark. Og danskere rejser til hele verden som turister. Der er ikke langt fra at være turist til at være korttidsmissionær - visa versa. Gennem turismen sker der et religionsmøde, hvor alle parter påvirkes. Er det muligt at tænke sig, at kristne besinder sig på deres missionskald, hver gang de letter på vej mod andre himmelstrøg?

Forfølgelse - martyrium

Der er intet nyt i, at kristnes forfølgelse og martyrium har været såsæd for troen. Men for mange er det ikke kendt, at denne virkelighed stadig er meget stærk i den globale kristenhed. I ekstrem grad i den endeløse borgerkrig i Sudan, der har kostet over en million kristne livet. Men i mindre målestok mange andre steder på kloden. David Barrett estimerer, at der p.t. måske er 150.000 kristne martyrer hvert år. I et land som Kina, hvor vi p.t. er vidne til kirkehistoriens største ekspansion med måske 10.000 nye kristne hver dag, er denne faktor af undertrykkelse ikke uvæsentlig.

Det er vanskeligt at bygge nogen teologisk og missiologisk systematik op omkring lidelse og forfølgelse. Vi kan blot aflæse dens betydning for kristentroens fremgang mange steder. Ingen håber på forfølgelse "for evangeliets skyld." Men vi kan konstatere, at der stadig mange steder i verden er forfølgelse af kristne, ikke mindst kristne mindretal i muslimske og hinduistiske samfund.

En række andre fænomener kan nævnes:

Hvad kommer det til at betyde for kristen mission, at næsten alle tage i den arabiske verden i dag besættes med parabolantennener, som kan modtage satellit-tv? Skal disse paraboler alene modtage amerikanske soap opera?. Eller er kristne klar til at respondere på denne missionsudfordring? SAT 7, som en del danske organisationer nu støtter, forsøger at bruge denne anledning til at sende TV med kristne værdier.

I forlængelse heraf: Hvordan vil Internettet – et af globaliseringens primære symboler – ændre vores måde at være kirke og mission på? En udvikling er i gang, men der er lang vej at gå endnu.

Og hvad betyder religionernes opblomstring og religiøse konflikter for kristen mission. Behøver man at sige mere end 11. september for at vide, at der ligger store udfordringer foran på dette område?

På vej mod større helhed?

Sammen med fragmentering, kaos og manglende overblik synes det som om, der på en række områder er ved at fremstå en større helhed i missionsindsatsen. Det er meget positivt, at selv sækulare udviklingsorganisationer er ved at opdage, at religionerne ikke er døde, men særdeles levende og vigtige. Og det er positivt, at "enøjede" evangelister får øje på, at også udviklingsarbejde kan være udtryk for autentisk mission. Så på en række punkter synes vi midt i kaosverdenen at arbejde os frem mod en større helhed på en række områder. Der er god grund til at tro, at dette vil styrkes de kommende år, idet globaliseringen netop altid foreholder os kompleksiteten og udfordrer os til at respondere med en større grad af helhedstænkning.

Bundlinien er nok, at det fordrer en stærk helligånds-tro at begå sig i den globale virkelighed i mission. Det, der en overgang lignede vores store missionsindsats, synes i globaliseringens tidsalder i meget høj grad at have karakter af *Guds mission*, hvor den gode Helligånd styrer og vejleder Guds folk i Guds riges arbejde. Og det er jo nok ikke så ringe endda!

Troens globalisering

af Viggo Mortensen

Et øjebliksbillede

Det er søndag morgen i Sydafrika, og vi er på vej til kirke. Det er i Soweto, millionforstaden til Johannesburg. Det er i den pænere del af byen, men vi får alligevel besked på at passe godt på os selv og vore ejendele. Da vi nærmer os en nedlagt fabriksbygning hører vi på lang afstand høj musik og sang. Fabrikken er blevet til kirke, og da vi kommer ind rejser nogen af de unge mennesker sig op, for at give plads til os. For her er fyldt. Lydniveauet er meget højt. Vi er igang med formessen. Bøn og bibellæsning veksler afbrudt af høje amen og halleluja. Snart istemmer alle de melodiske salmer, som man synger meget entusiastisk med på. De kan dem udenad, de er ikke specielt udviklede, men fortæller messtendens, at Gud elsker dig. Menigheden klapper og kan simpelthen ikke blive siddende stille, men må op og stå og danser rytmisk til musikken på deres pladser. Rummet er meget spartansk. Alle ved hvordan en nedlagt fabriksbygning ser ud. Her har man sat et stykke rødt fløj op på bagvæggen, hvorpå der er broderet et kors. Nu kommer præsten op på podiet og hans prædiken begynder. Ca en time varer den. Er der uro i "kirken"? Nej, men liv; menigheden lever med i det, der bliver sagt og bryder ind med Amen og halleluja. Det er en god kristelig prædiken båret af det evangeliske budskab om, at Gud elsker syndere. Det giver så ellers prædikanten, som kaldes biskop, lejlighed til at tale om synden, både den personlige og den strukturelle. Der er klare advarsler mod den lurende død i form af AIDS, og han tager mange af de sociale problemer op, som menigheden dagligt lever med i denne by, hvor mange af de mindst favoriserede lever. Jo, apartheid er afskaffet, - formelt og juridisk - men økonomiske og sociale strukturer, der skaber undertrykkelse og nød består. Og folk lytter. Det her er så åbenbart et budskab, som går lige ind. Hele deres menneskelige eksistens, den åndelige såvel som den materielle side, bliver taget med ind og lagt frem - for Gud og for dem der her er til stede. Så begynder han at tale om, at de behøver en ny kirke. Og

som man kan forstå, det er sandt at sige ingen luksus. Ikke sådan at han regner med at nogen skal komme og bygge den for dem. Nej, råber prædikanten, vi er ikke tiggere! Der lyser en stolthed og selvbevidsthed ud af hans ord. De er uafhængige, og de vil blive ved med at være uafhængige. Så de skal selv samle ind og de skal selv bygge. Men de bygger jo for Gud, - og for sig selv, så han appellerer ret direkte: Har du foretaget din investering? Du kan ikke forvente, at Gud skal gøre noget for dig, hvis du ikke har sat din lid til ham og har satset alt på ham. Her kommer der en appel og en tale om, at Gud elsker en glad giver, hvorfor det kan betale sig at tro på Gud, - en tale som vi sjældent hører så direkte under vore himmelstrøg.

Prædikenen fortsætter, bagefter er der undervisning. Gudstjenesten, der totalt tager ca 3 timer, afsluttes med at en række unge mennesker kommer op og overgiver deres liv til Jesus, - og der bliver bedt for dem. Som man kan forstå: en stærk og bevægende oplevelse var det, at tage del i denne gudstjeneste.

Der er for mig ingen tvivl om, at kristendommen har forvandlet disse menneskers liv. Evangeliet er for dem blevet det ene livsafgørende. Det er en levende realitet i deres hverdag. Med andre ord, de lever en kristendom, ikke for at blive adspredt og underholdt, men fordi de behøver den som dagligt brød; det er en kristendom ikke for oplevelsen men for overlevelsens skyld.

Jeg har prøvet at give et lille øjebliksbillede af, hvorledes den kristne kirke lever sit liv globalt. Jeg kunne have taget andre eksempler. Har man haft den lykke at opleve gudstjenester andre steder på jordkloden, så ved man hvor stor en oplevelse og hvor fantastisk inspirerende det kan være. Inspirerende, ikke i den forstand at vi kan direkte overtage, hverken fromhedsstil eller prædiken indhold. Men vi kan lære af alvoren, nødvendigheden, passionen, som de går til kristendommen med. Den omfatter hele deres liv.

Også for os gælder det: Forholder vi os til kristendommen blot for oplevelsens skyld, så vil den ikke sige os meget. Kristendommen er ikke til for at give os oplevelser, men den vender sig til den nød, som det er livet om at overvinde. Den er en religion for overlevelsens skyld.

Globalt - lokalt

Kristendommen er i sit udspring en globaliseringsbevægelse. Det ligger allerede i befealingen: Gå ud i alverden... Og idet den gjorde det, idet kristendommen gik over de grænser som geografien og den jødiske religion og folkelighed satte, så endte kristendommen selv med at blive global. Og det tilmed i en sådan grad, at når vi ser på situationen i dag, så er det i det vi normalt nutildags kalder Syd, at kristendommen vokser og udbreder sig.

Det starter med denne person, Jesus, der fødes af en jødisk mor og opdrages i den jødiske livsforståelse og religion, men som i sin forkyndelse ender med at sprænge det jødiske univers: I har hørt der er sagt til de gamle, - men jeg siger jer. Folk slutter sig til ham, og de oplever, at de får givet livet på ny ved at lytte til hans forkyndelse. Da han så dør, bliver de modløse og ved ikke hvor de skal vende sig hen, - indtil de får vished om, at det Jesus stod for, det lever videre; Jesus er opstået fra de døde. Det opfatter de som et pant på, at der også gives opstandelse for os, for alt det som dagligt dør i og med os. Det er en så fantastisk ting, at det kan de ikke holde deres mund med, så de begynder at fortælle. Hvad hjertet er fuldt af, løber munden over med. Det er det mission handler om.

Hvordan det gik kristendommen, på dens vej ud i verden, hører vi bl.a. noget om i Apostlenes Gerninger. Tag f.eks. da Paulus er kommet til Athen, den græske og hellenistiske kulturs højborg (Apg. 17). Han besøger deres templer, opsøger deres parlament og han indlader sig i dialog med den kultur, som han her konfronteres med. Han tager udgangspunkt i det de allerede kender. Han ved, at skal evangeliet blive til liv og salighed må det slå rod i ens egen kultur. Som den gjorde i den græske, så kristendom fra da af blev en sammensætning af jødisk livsforståelse, græsk filosofi og romersk lov. Og det blev i den form, at også vi nordiske stammer modtog kristendommen, som vi nu har levet med godt 1000 år. Den har selvfølgelig præget vor kultur grundlæggende, men sommetider har vi en tendens til at glemme det. Vi lever i en efterkristen kultur med hukommelsestab!

Er kristendommens globaliseringsbevægelse derfor kommet til stands?

Nej, det være langt fra. Derfor indledte jeg med dette snapshot fra kirkens liv i Syd, hvor vi i dag ser vækst, engagement og entusiasme. Men det bliver en kristendom, som bryder den gamle sammensætning op. Den sammensætning af jødisk, græsk og romersk, som var nødvendig for at kristendommen kunne blive en europæisk religion, den er nu under opløsning, når kristendommen breder sig i Afrika, Latinamerika og Asien. Og der indgår den nye alliancer med en afrikansk, latinamerikansk og asiatisk folkelighed, en folkelighed, der i forvejen er religiøst formet, så derfor kommer kristendommen helt anderledes i clinch med de øvrige verdensreligioner. Alle religioner er under forvandling under indtryk af globaliseringen. Vi er alle multikulturelle.

En ung indvandrer bliver spurgt, om hun skal overholde nogle spiseregler? Nej, jeg skal bare have ganske almindelig dansk mad som pizza og burger!

Forleden dag hørte jeg til en konference en representant for den nye herskende klasse, den globaliserede elite, der bevæger sig hjemmevant som nomader i netværkssamfundet. Han sluttede sit foredrag med at sige: We are all migrants; vi er alle emigranter; vi er alle henvist til at leve i denne flydende modernitet, hvor alle grænser er ophævet, hvor mobiliteten er den blivende betingelse, og hvor vi derfor bestandig er udfordret til selv at skabe vores verden. Truslen er ikke den konstante overvågning, overvågningssamfundet, som Orvell beskrev det i 1984. Det har vi allerede. Truslen er at blive udelukket fra netværkene, truslen er ikke at blive set.

For mig er dette et billede af en globalisering, der er løbet løbsk, et billede af en verden, der ikke længere er menneskets hjem. Bortset fra en lille globaliseret elite, så har begrebet hjemstavn stadig en betydning for mennesker. Derfor er det, at det globale må og skal og nødvendigvis bliver suppleret med det lokale. Alle mennesker har et behov for at høre til, for at kunne være hjemme. Eller som Jeppe Aakjær siger det:

“Hvad var vel i verden det fattige liv
med al dets fortærende tant,
om ikke en plet med en dal og lidt siv
vort hjerte i skælvinger bandt!

Om ikke vi drog fra det yderste hav
for bøjet og rynket at stå
og høre de kluk
de mindernes suk
fra bækken, vi kysset som små!

Kristendommen lever i dette spændingsfelt mellem det globale og det lokale.

Det globale er, at vi har fået betroet det mest fantastiske budskab, som er universelt og beregnet på at blive delt med alle mennesker uanset race, køn og tro: Det er budskabet om, at den Gud, som alle har et eller andet kendskab til, at han har sendt sin søn, og ved ham er der tilgivelse fra al synd og overtrædelse. Derved er vi sat fri til at sætte al vor kraft og evne ind på at skabe den verden vi har fået betroet, så godt vi kan og i overensstemmelse med det billede og eksempel, som Jesus har givet os i samarbejde med alle mennesker af god vilje.

Det lokale er, at dette budskab må slå rod i enhver kultur, og derfor med nødvendighed må tilpasse sig enhver ny kontekst. Det er det fantastiske ved kristendommen. Den er en oversættelsesbevægelse. Hver gang Bibelen bliver oversat til et nyt tungemål, - og den er oversat til mange, - så får Gud et nyt navn. Så er muligheden der for at vi opdager nye sider ved Gud. Gud er slet ikke færdig med sin historie med os. Vi kan forvente at få nye ting at se.

Forvandlingens mulighed

Gud arbejder gennem forvandling. Det gør han i skabelsen, hvor han skaber orden ud af kaos, og hvor han i det skabte indbygger evolutionen, en udvikling, der lader os se bestandig nye sider ved det skabte. Og også i frelsen er der forvandling. Alle bliver ikke frelst på samme måde. Det handler om den enkelte. Også frelsen er individuel. Næsten skal heller ikke hjælpes på en bestemt måde. Nej, forsøger vi at adlyde buddet om næstekærlighed, så opfordres vi til bestandig at finde nye og fantasifulde måder at afhjælpe næstens nød og trang. Ændrer Gud sig? Vi kan i hvert fald se, at det guddommelige viser sig for os på bestandig nye og overraskende måder. Gud frygter ikke forandring og forvandling; det skulle

vi heller ikke gøre. Den forvandling opfordrer Paulus til, når han i Romerbrevet siger: "Tilpas jer ikke denne verden, men lad jer forvandle, ved at sindet fornyes, så I kan skønne, hvad der er Guds vilje: Det gode, det som behager ham, det fuldkomne." (Rom 12,2)

Det globale er en udfordring, sommetider skræmmende, sommetider løfterig. Kristendommen lever selv af og i en globaliseringsbevægelse, så den må grundlæggende sige ja til det globale. Men den kan ikke totalt tilpasse sig denne verden; den må bestandig prøve den økonomiske og politiske globalisering på "Guds vilje", på det budskab, som vi har fået betroet. Giver den rum for kærlighed? Stiller den mennesket i centrum? Og giver den mulighed for en sand tilhørighed, hvor mennesket kan udvikle sig i harmoni og i fred med Gud, sig selv og sin næste?

Kristendommen siger også noget om hvordan Gud og globalisering går sammen. Det sker gennem sindets forvandling; det sker gennem omvendelse; det sker ved at fokusere på det gode og det fuldkomne. Ikke at vi straks får det realiseret. Men vi får dermed sat en opgave for os, og det starter altsammen med åbenhed overfor forandring.

GLOBALISERING OG
KIRKENS INTERNATIONALE
DIAKONI

Globaliseringens tvetydighed

af Ishmael Noko

Et af de fænomener, der karakteriserer dette århundrede, er globaliseringen. Den har fanget opmærksomheden hos regeringer og virksomhedsledere af enhver art allevegne. Den er svær at definere, fordi den betyder mange forskellige ting for mange mennesker. I denne sammenhæng er det nok at sige, at globalisering er en proces, hvorved markeder, teknologiske fremskridt og økonomiske og politiske reformer gøres tilgængelige og integreres.

Globaliseringens virkninger er kontroversielle, uanset om de er negative eller positive. Kontroverserne er flydt over og løbet ud på gaderne i Genève, Seattle, Bangkok, Melbourne, Göteborg etc. etc. Andre opfatter begivenhederne den 11. september 2001 som forbundne med globaliseringens konsekvenser. Når man lytter til alle argumenterne for og imod globalisering, står en ting klar: at globaliseringen avler frygt, usikkerhed og utilfredshed, fordi folk er bange for, at regeringer, store institutioner og internationale organisationer hverken lytter eller interesserer sig for deres velfærd.

Globalisering er et urgammelt fænomen, fælles for alle menneskelige samfund, men det er også et fænomen sløret af tvetydighed, når det måles med retfærdighedens og etikkens målestokke. Lad mig give et par eksempler.

1. På det økonomiske område, hvor dens virkninger især mærkes, har globaliseringen muliggjort en utrolig udvidelse af den grænseoverskridende handel. Den har åbnet nye markedsmuligheder for lokale og nationale producenter og øget manges velstand. Men fordelingen af disse goder er skæv til fordel for de stærkeste økonomiske aktører. Derfor er der fulgt mange samfundsmæssige omkostninger i dens kølvand. Økonomiske omstruktureringer har medført højere arbejds-

løshed, mindre økonomisk tryghed og øget ulighed. Globaliseringen er altså tvetydig, fordi den på samme tid omfatter og udelukker mennesker, geografiske områder og økonomiske sektorer. Denne marginalisering er en udfordring til kirken nationalt som globalt.

2. På det politiske område siger man, at globaliseringen er udemokratisk og derfor undertrykkende; den virker til fordel for de store virksomheder og er tilbøjelig til at undergrave de demokratiske processer og beslutninger. Den svækker nationalstaternes evne til at beskytte deres borgeres rettigheder og interesser. På den anden side ser vi dog, at øget politisk integration har svækket visse regeringer, som f.eks. mit eget hjemlands (Zimbabwe), der handler totalitært uden at blive krævet til regnskab for det. International påtale er mulig og har en virkning.
3. På det sociale område har øget vandring af arbejdskraft skabt baggrund for en stigende frygt for de fremmede, selv om den har beriget alle samfund ved at bibringe dem nye perspektiver og talenter til deres udvikling. Fornylig tog jeg en taxa fra lufthavnen til et møde på Folkekirkens Nødhjælps kontor. Da jeg selv har været taxachauffør, ved jeg, at taxachauffører i alle byer er dem, der ved bedst besked. Så inden længe havde jeg spurgt chaufføren, hvilke emner der især optog danskerne i øjeblikket. Han svarede: *Indvandrere*. Han gav mig et resume af debattens hovedelementer. Jeg fortalte ham om mine egne erfaringer med danskere, der er udvandret til Canada og nu bor i en by, der hedder Ny Danmark i Ny Brunswick; om andre i Ny Sjælland (New Zealand), og hvordan de har bidraget til den nationale opbygning i disse lande. Indvandrere er ikke bare modtagere af gæstfrihed i værtslandene, de kan også være et uvurderligt aktiv.
4. På det kulturelle område har globaliseringen hjulpet til at øge og fremme den mellemfolkelige samtale, omend vi i dagens verden også kan notere mange eksempler på, at indsigt og opsparet visdom bliver tromlet ned af markedskræfternes "værdinormer". Der er ingen tvivl om, at tabet af disse værdier har gjort hele den menneskelige familie fattigere, - en familie, som globaliseringen paradoksalt nok har bragt nærmere sammen end på noget andet tidspunkt i menneskehedens historie.

Med disse eksempler vil jeg blandt andet vise, at der er en tiltagende polarisering af meningene om globaliseringens fordele og de retninger, den tager. Enkeltpersoner har f. eks. fået øgede indtægter, og der er gode muligheder for nyskabelse og øget velstand. Men alle disse gode muligheder ledsages af stadig dybere kløfter af ulighed, udelukkelse, økonomisk sårbarhed og en vedvarende følelse af, at spillereglerne hele tiden bliver ændret til fordel for de mest magtfulde aktører.

Globalisering - en udfordring

Da situationen er som beskrevet ovenfor, forsvinder globaliseringen ikke bare, fordi man ønsker det. Den er kommet for at blive, og vi må hellere udvikle systemer og metoder til at styre den. Vi har brug for

- et internationalt acceptabelt, regelværk, der sikrer retfærdighed for enkeltpersoner, deres familier og de marginaliserede lande og regioner.
- nye metoder til at styre globaliseringen, d.v.s. de måder samfundet virker på; de vil omfatte grundlæggende arbejdsnormer, der udelukker udbytende arbejdsformer som børnearbejde og tvangsarbejde; inddragelse af menneskerettighederne i den globale økonomi vil styrke og fremme kollektive forhandlinger inden for alle arbejdsområder.

Kirken er selv viklet ind i globaliseringens tvetydighed. Undertiden aftegnes kirkernes indordnen sig under tvetydigheden meget skarpt. I vore kirker, menigheder og kirkelige organisationer, både i varme og i kolde lande, sidder side om side chefer for tvivlsomme multinationale virksomheder og antiglobaliseringsaktivister, forbrugere af produkter, der er fremstillet af billig arbejdskraft, og de "billige arbejdere" selv, embedsmænd, der udformer økonomisk politik og medlemmer af oprindelige samfund, der er fuldstændigt marginaliserede af globaliseringens negative konsekvenser. I denne henseende er kirken ikke bare afhængig af tvetydigheden, men udgør en del af den.

Bidrag fra luthersk teologi

Det lutherske bidrag, som det kommer til udtryk i Luthers skrifter, er rigt på udfordrende synsvinkler på globaliseringens dilemmaer. Selv om man altid bør se kritisk på Luthers samfundsetik, er der meget i hans skrifter, der kan give os vigtige impulser til vor forståelse af og reaktion på globaliseringen.

For Luther udtrykkes den kristnes frihed i forholdet til andre, som en frihed til at tjene næsten i kærlighed. "Økonomisk aktivitet er grundlæggende en aktivitet i relation til næsten og skal derfor tjene hans trivsel. Økonomisk adfærd, der undergraver de andres bedste, især sårbare menneskers bedste, skal forkastes og erstattes med en anden adfærd."¹¹

Økonomisk globalisering er derimod baseret på en anden slags frihed, en frihed til at forfølge det, der er i ens egen interesse, uden alt for mange begrænsninger.

Luther levede i en tid, hvor en økonomisk revolution gradvist omdannede Tyskland fra en nation af bønder til et samfund med i hvert fald ansatserne til en kapitalistisk økonomi. Det var en tid med høje priser, tiltagende ulighed i velstand og øget fattigdom, især for de økonomisk og politisk udsatte grupper. De fattige "var en billig arbejdskraftreserve for en voksende profitøkonomi."¹² I denne situation betød princippet om næstekærlighed for Luther, at han tog afstand fra enhver form for markedsadfærd, der tillod nogle få at profitere på bekostning af de mange eller af de fattiges trivsel, og talte for økonomisk adfærd, der tjente det fælles gode, især det, der var til gode for de fattige.

Luther foreslog, at endemålet for enhver markedstransaktion ikke skulle være profit, men snarere "et tilstrækkeligt livsgrundlag" og skulle tjene næstens behov. Han erklærede, at markedsadfærden skulle underkastes regler og regulativer fastlagt af de borgerlige myndigheder for at forhindre, at de meget rige udnyttede de fattige.

¹¹Moe-Lobeda, C: Journey Between Worlds: Economic Globalization and Luther's Indwelling Creation, udgivet i online Journal of Lutheran Ethics på [www.elca.org/jle/articles/contemporary issues/article.moe-lobeda cynthia.html](http://www.elca.org/jle/articles/contemporary%20issues/article.moe-lobeda%20cynthia.html) , afsnit 30. (Også i Word & World, 21/4 2001, s. 413-23, Luther Seminary (USA). Luther citaterne er fra denne artikel.

¹²Lindberg C.: The European Reformations (Oxford and Cambridge: Blackwell, 1996), s. 114.

Luther beskrev sin tids udgave af "big business" som "et bundløst dyb af grådighed og ondskab ... De har kontrol over alle varer ...hæver eller sænker priserne, som det passer dem. De undertrykker og ruinerer de små forretningsmænd Af den grund skal hele verden udsuges, og alle penge synke eller sejle ind i deres svælg." Han erklærede, at embedsmænd "må have øjne og mod til at foreskrive og opretholde orden i al slags handel og vandel, for at de fattige ikke skal besværes eller undertrykkes..." Luther protesterede imod monopolistisk adfærd som at opkøbe en hel vareleverance og så hæve prisen på varen, eller at presse prisen i bund ved opkøb hos en, der var nødt til at sælge. Han fordømte det "offentlige frie torv" og den "handel og vandel", hvor man "besværer og undertrykker de fattige". Han erklærede, at det at stjæle "er ikke bare det, at man tømmer pengekasser og lommer, men også at man snyder andrealle steder, hvor man handler og modtager og giver penge for varer og arbejde."

Den lutherske forsker Cynthia Moe-Lobeda, der bor i Seattle (USA) citerer nogle af disse tekster og peger med rette på den "forbløffende sammenhæng mellem dem, der protesterer imod Verdenshandelsorganisationen (WTO), og Luther. Hun bemærker, at "Luthers finansielle etik havde undergravende konsekvenser i hans samtid, der havde uhyggelige lighedspunkter med vor egen tid. Den undergravende karakter af Luthers normer på det økonomiske område og den moralske kraft, hvormed de hævdes, stammer fra det, der er deres fundament: kærligheden til næsten, der delvis udspringer fra Guds immanens, at Gud er nærværende i det værende."¹³

Det er sandt, at Luthers kritik af samtidens økonomiske strømninger mere havde rod i et konservativt forsvar for de feudale samfundsordninger end i et engagement for progressiv samfundsændring. Ikke desto mindre kunne hans beskrivelse af den kristne som "en fuldstændigt fri herre over alle, ikke underkastet nogen en fuldkomment pligtopfyldende tjener for alle, underkastet alle"¹⁴ godt stå som en vision af den ideale globaliseringsmodel, hvor frihed og tjeneste går op i en højere enhed.

¹³Samme, afsnit 36.

¹⁴Luther: Et kristenmenneskes frihed. (1520).

Menneskerettigheder i globaliseringens tidsalder

Det er jo sådan, at principperne om næstekærlighed, om hvert menneskes gudgivne værdighed og sammenvævningen af frihed og forpligtelse, de er klart afspejlet i forudsætningerne for den universelle menneskerettighedserklæring (UDHR) og i andre af den moderne internationale menneskerettighedslovgivnings redskaber.

I disse redskaber finder vi "anerkendelse af den mennesket iboende værdighed og af de lige og ufortabelige rettigheder for alle medlemmer af den menneskelige familie"¹⁵ erklæringerne om, at "alle mennesker er født frie og lige i værdighed og rettigheder" og at disse rettigheder tilkommer alle "uden forskelsbehandling af nogen art, f. eks. på grund af race, farve, køn, sprog, religion, politisk eller anden anskuelse, national eller social oprindelse, formueforhold, fødsel eller anden samfundsmæssig stilling" afspejler også værdier som næstekærlighed og menneskets ukrænkelige værdighed.¹⁶ Vi finder også opfordringen til, at "ethvert menneske og ethvert samfundsorgan ... skal stræbe efter gennem undervisning og opdragelse at fremme respekt for disse rettigheder og friheder og ... at sikre, at de anerkendes og overholdes overalt og effektivt".

I disse instrumenter finder vi et katalog over rettigheder, som det internationale samfund har tildelt status af bindende international lov,¹⁷ og som dækker et bredt spekter af områder, der har med menneskelig værdighed at gøre, og som almindeligvis regnes for truede af globaliseringen: Ethvert menneske har ret til "en levestof, som er tilstrækkelig for vedkommende, herunder passende ernæring, beklædning og bolig"¹⁸ "Enhver har ret til uddannelse"¹⁹ og til "den højest opnåelige

¹⁵Verdenserklæringen om Menneskerettighederne (VMR), første indledningsafsnit.

¹⁶VMR artikel 2. Se også Konventionen om civile og politiske rettigheder (KCPR), artikel 2(1) og Den internationale konvention om økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder (IKØSKR), artikel 2(2).

¹⁷Traktater er bindende for de stater, der har underskrevet og ratificeret dem. International "sædvaneret", der er vanskeligere at definere, binder alle stater. Det præcise indhold af international "sædvaneret" er altid usikkert og genstand for juridisk fortolkning, men omfatter afgjort grundlæggende menneskeretsprincipper.

¹⁸IKØSKR, artikel 11(1); VMR, artikel 25(1).

¹⁹VMR, artikel 26; IKØSKR, artikel 13.

fysiske og psykiske sundhed”.²⁰ Enhver har “ret til arbejde”²¹ og til “retfærdige og gunstige arbejdsvilkår”.²² “Ingen må holdes i slaveri eller trældom.”²³ Enhver har ret til “tanke-, samvittigheds- og religionsfrihed”²⁴ og til “menings- og ytringsfrihed”²⁵ “Alle har ret til under fredelige former frit at forsamles og danne foreninger.”²⁶ Alle folk har ret til selvbestemmelse og “kan til deres egne formål disponere frit over deres naturgivne rigdomskilder og resurser.”²⁷ Under ingen omstændigheder kan et folk “berøves sine eksistensmuligheder”. Og enhver har krav på “en social og international orden, i hvilken de ... nævnte rettigheder og friheder fuldt ud kan virkeliggøres”.²⁸

Når menneskerettighederne understreger forpligtelsen til at anerkende og virkeliggøre disse “rettigheder” for alle mennesker, stemmer de nøje overens med Kirkens lære om principperne for næstekærlighed og ethvert menneskes gudgivne værdighed. Når globaliseringen truer menneskerettighedsprincipperne, truer den også disse trosforpligtelser og omvendt.

Menneskerettighederne leverer således juridiske “redskaber” til opfyldelse af disse trosforpligtelser i sammenhænge, hvor økonomiske målsætninger ellers hersker uindskrænket inden for international ret og politik.

²⁰IKØSKR, artikel 12

²¹VMR, artikel 23; IKØSKR, artikel 6(1).

²²VMR, artikel 23; IKØSKR, artikel 7.

²³VMR, artikel 4; KCPR, artikel 8.

²⁴VMR, artikel 18; KCPR, artikel 18.

²⁵VMR, artikel 19; KCPR, artikel 19.

²⁶VMR, artikel 20; KCPR, artikel 21 og 22.

²⁷KCPR, artikel 1(2); IKØSKR, artikel 1(2).

²⁸VMR, artikel 28.

²⁹For eks. har 147 stater tiltrådt KCPR; 145 stater har tiltrådt IKØSKR; 191 stater (alle verdens stater undtagen Somalia og USA) har tiltrådt FNs konvention om Barnets Rettigheder; 159 stater har tiltrådt den Internationale konvention om afskaffelse af alle former for racediskrimination; 168 stater har tiltrådt Konventionen om afskaffelse af alle former for diskrimination mod kvinder; 126 stater har tiltrådt FNs konvention mod tortur og anden grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf. Derudover findes der et "African Charter on Human and Peoples' Rights", en "American Convention on Human Rights" (med bred tilslutning i Syd- og Nordamerika), et vidtstrakt net af regionale europæiske menneskeretsinstrumenter, og "The Cairo Declaration on Human Rights in Islam".

Den internationale menneskeret er i sig selv et udtryk for globalisering i en positiv form, hvor grundelementerne i den værdighed, som alle mennesker har til fælles, er formuleret juridisk og accepteres som retsgrundlag af langt størstedelen af verdens nationer²⁹. Mens der er regeringer, der hævder, at menneskerettigheder må være forskellige i forskellige kulturer, erkender ofrene for menneskeretskrænkelser i alle lande og fra alle religiøse miljøer, at menneskerettighederne er brugbare i deres tilfælde. Efterhånden som demokrati har spredt sig over hele jorden, er flere og flere mennesker og samfund blevet i stand til at kræve deres menneskerettigheder.

Men demokratiets ydre former giver ikke i sig selv tilstrækkelig garanti for retfærdighed for alle, for de kan også blive redskaber for "flertalstyranni". Retfærdighed forudsætter ikke kun "flertalsstyre", men også "mindretalsrettigheder". I globaliseringssammenhæng kan taberne godt udgøre flertallet internationalt, men de er i mindretal med hensyn til magt, politisk som økonomisk. Hvis menneskerettighederne tages fuldt i brug af kirkerne og af andre, der kæmper for retfærdighed, kan de være med at stille parterne mere lige.

Konklusion

Menneskerettighederne er bestemt ikke uden relevans for diskussionen af økonomiske forhold, de hjælper tværtimod til at skabe en juridisk referenceramme, der afspejler det mest grundlæggende i vor tro og overbevisning, og som bør lede den økonomiske politik i retning af solidaritet og fællesskab snarere end konkurrence og personlig profit. Globaliseringen har mistet sin sande ledestjerne: trivsel for hele det menneskelige hus (*oikos*), eller måske har den aldrig haft den. Den drives frem af strengt økonomiske og moralsk tvivlsomme målsætninger om effektivitet og konkurrence. Det kan derfor heller ikke undre, at dens resultater til fulde fremviser den samme tvetydighed.

Kirkerne må altid stå fast på, at menneskelig værdighed skal overordnes økonomiske fordele, og at økonomien ikke skal tjene noget andet formål end almenvellet for hele den menneskelige familie. Den lutherske tradition skærper dette budskab, idet den tolker det i en historisk situation,

hvis økonomiske og politiske omvæltninger på mange måder spejler vor egen tids. Denne tradition kræver regulering af den økonomiske magt og en kanalisering af tidens dynamiske kræfter, så de tjener almenvellet. Menneskerettighedskonventionerne er præget af samme holdning og forsyner kirkerne med redskaber og analyserammer til at holde regeringer og andre aktører fast på deres ansvar i en tid, hvor globaliseringen gør sig kraftigt gældende. Som kirker øver vi vor tjeneste lokalt og nationalt, men er samtidig dele af et globalt fællesskab. Sammen med alle mennesker af tro og god vilje har vi ansvar for at respektere menneskerettighederne og holde dem i hævd på hele den menneskelige families vegne, så der er mekanismer, der kan korrigere globaliseringsprocessen.

Religion og kirkelig nødhjælp efter 11. september

af Peter Lodberg

”Jeg kan huske, hvor jeg var, da John F. Kennedy blev skudt”. Sådan siger forældrene til min generation, når de tænker tilbage på mordet i Dallas i 1963.

”Jeg kan huske, hvor jeg var, da Berlin-muren brød sammen”. Sådan siger vi selv og husker de euforiske novemberdage i 1989.

”Jeg kan huske, hvor jeg var den 11. september 2001, da nyheden om det uhyggelige terrorangreb på World Trade Center i New York bredte sig”. Sådan vil vore børn, vi selv og vore forældre sige, når vi tænker tilbage på de tragiske begivenheder i USA sidste år.

Den 11. september 2001 holdt jeg foredrag for en gruppe kirkeretseksperter, jurister og teologer fra de lutherske kirker i Tyskland. På et kursus om aktuelle udviklingstræk i de lutherske kirker i Skandinavien skulle jeg redegøre for Charta Oecumenica som et kirkeretligt dokument ud fra diskussionen i Danmark. I opdraget lå tillige et ønske om at få diskuteret, hvorfor den danske folkekirke hellere vil sige nej til formaliseret samarbejde med andre kirkesamfund end at sige ja. Som nøgle til at forklare reaktionsmønstrene i folkekirken anførte jeg, at den danske folkekirke befinder sig i en spænding mellem det globale og det lokale, mellem national identitet og international nyorientering. De til tider meget kraftige og højrøstede teologiske og kirkepolitiske debatter i folkekirken om forholdet til andre kirkesamfund, dvs. det økumeniske, og til andre religionssamfund, dvs. det missionsteologiske, søgte jeg at tolke som udtryk for forandringsprocesser i folkekirken som nationalkirke, der under globaliseringens vilkår søger at finde nye veje til at hævde den klassiske identitet mellem nation, stat, folk og kirke. Der er to processer i denne situation, som er afgørende for folkekirken. Den ene proces kan med et udtryk lånt fra Tim Knudsen kaldes statsopbyg-

ningsprocessen. Det er den proces, hvor staten i Danmark i forskellige historiske perioder har forsøgt at konsolidere sig selv, når dens eksistens har været truet. Den anden proces kan med et udtryk fra Per Ingesman kaldes kristianiseringsprocessen. Det er den proces, hvor den evangelisk-lutherske kirke i Danmark har søgt at gøre danskerne til et kristent folk. De to processer har ofte været sammenfaldende og støttet hinanden, hvilket tydeligst kommer frem i forestillingen om den kristne monark, sådan som denne idé er blevet udviklet og forvaltet gennem Danmarks-historien. Set i forlængelse heraf kan debatten om folkekirkens særstilling i Grundloven og muslimers adgang til at få gravpladser i Danmark anskues som et udtryk for, at globaliseringen er ankommet til Danmark og stiller spørgsmålstegn ved den måde, den danske forfatning forvalter balancen mellem religionslighed og religionsfrihed på. Også i Danmark er religion således kommet tilbage på den politiske dagsorden, fordi religion i dag ikke kun angår den enkelte, men sætter sit præg på det offentlige rum.

Den 11. september er dagen, hvor det blev tydeligt for enhver, at globaliseringen ikke kun ændrer verden, men også USA - globaliseringens fædreland. Samtidig har sammenkædningen mellem politik og religion, der ligger i bunden af den erklærede religionskrig, understreget, at i perioden efter afslutningen på den kolde krig er religionen kommet tilbage på en ny - gammel - måde på den politiske dagsorden. Franskmanden Gelles Kepel har formuleret det på den måde, at Gud nu tager revanche i form af fundamentalistiske og politiske bevægelser inden for alle tre store monoteistiske verdensreligioner: jødedom, kristendom og islam. Ifølge Kepel ser man her en moderniseret udgave af religion, der går tilbage til shahens fald i Iran i 1979. Dengang kom den folkelige modstand i Iran bag på den amerikanske efterretningstjeneste CIA, ligesom det i dag overrasker, at det er veluddannede ingeniører, arkitekter og teknikere, der er indstillet på at dø for en højere religiøs og politisk sag. Fundamentalismen i dens aktuelle politiske udgave er et moderne fænomen, som ikke kan forklares eller fortrænges med henvisninger til sort middelalder.

Sårbarheden og følelsen af ondskab gælder nu enhver og ethvert samfund. Teologisk er den 11. september ikke nødvendigvis et skæringspunkt, der sætter en ny dagsorden, for ondskaben er altid en

realitet, der stikker sit hoved frem, hvor og når man mindst venter det. Kun hvis man har en teologi, der går ud på, at man én gang for alle kan udrydde ondskaben i sig selv og i samfundet, må det føles, som om alting blev forandret med den internationale terror. Det usårlige menneske og det usårlige samfund findes ikke, selvom mange amerikanere har følt og ment, at de kom meget tæt på at realisere den fuldendte frihed, lykke og velstand i netop deres land. Sådant er vi forlængst holdt op med at tænke og tro i Europa, fordi erfaringerne fra det 20. århundredes brutale undertrykkelse af frihed og retfærdighed har været alt for éntydige.

Men den menneskeskabte ondskab har med den 11. september fået en historisk, religiøs og politisk dimension, der er alvorlig nok og som kræver ansvarlig politisk og religiøs handling, fordi det også hører med, at vi ikke skal lade ondskaben få det sidste ord. Kristendom er også, at ondskaben inddæmnes, begrænses og overvindes - ja, at den allerede er overvundet af Gud selv i sin søn Jesus af Nazareth, der levede sit liv som jøde og sprængte alle grænser i sin opstandelse. Det er derfor kristendommen traditionelt har talt om dødssynder og dyder eller betoner, at vi som mennesker kan opdrages, opvækkes, oplyses og helbredes. Når vi bygger hospitaler, indretter skoler, laver AIDS-programmer eller støtter menneskerettighedsarbejde hænger det sammen med en vilje til og et ønske om at forbedre det naturlige; ikke at lade falde, hvad ikke kan stå, men at tage vare på næstens tarv.

Den menneskeskabte ondskab

Måske er der nogle, som vil indvende, at det er farligt overhovedet at tale om ondskab som noget, der findes og forbindes med historiske begivenheder. Ender det ikke blot med en politisk korrekthed og en dæmonisering af mennesker i bestemte perioder af historien, så man ikke ser årsagerne til uretfærdighed, krig, sult og undertrykkelse? Er det ikke bedre som Hannah Arendt at prøve at forstå menneskers onde handlinger som et absurd udtryk for normalitet, der ikke kan forklares, men konstateres som et almindeligt faktum? Svaret må langt hen ad vejen være et ja. Det er farligt, og kristendommens bidrag til jødeforfølgelse er kun et alt for klart eksempel fra kirkehistorien på, hvor galt det kan gå. Men alternativet til ikke at turde sætte ord på ondskaben, når den optræder, er kynismen overfor den menneskelige lidelse, hvad enten den optræder i

New York, en flygtningelejr i Tanzania, blandt jordløse bønder i Honduras, AIDS-ramte i Malawi, de stridende parter i Mellemøsten eller hos os selv. Ondskab og lidelse kan og skal ikke gradbøjes alt efter politiske, økonomiske eller religiøse interesser. Den er en realitet, når den er en realitet.

Til at kunne håndtere en ædruelig tale om ondskab som et vilkår, der skal erkendes, men ikke tolereres, kan det være nødvendigt at minde om den tyske teolog Dietrich Bonhoeffers skelnen i bogen "Efterfølgelse" mellem "ikke at tilgive synden, men synderen". I denne hårfine distinktion, som er umådelig vanskelig i praksis, ligger evangeliets tilsagn om frihed, frelse og håb. Det er den distinktion, der både fastholder Guds retfærdige krav om dom over ondskaben og Guds kærlighed som forudsætning for en ny begyndelse. Sandheds- og Forsoningskommissionens arbejde i Sydafrika byggede på denne skelnen, når den understregede, at erkendelse af skyld var forudsætningen for amnesti for menneskerettighedskrænkelser begået under apartheidstyret og i dets navn.

Prisen for en finanslov

I Danmark blev den 11. september efterfulgt af den 20. november. Valgkampen begyndte med et ønske om, at Danmark skulle vedkende sig et stærkt internationalt ansvar og endte med, at man for første gang i Danmarkshistorien skærer ned på u-landsbistanden. Samtidig lægges en række udgifter til international terrorbekæmpelse ind under u-landsbistanden, så bistanden får et stærkt element af sikkerhedspolitik. Nedsættelsen af u-landsbistanden er blevet udlagt som virkeliggørelsen af statsministerens tanker om minimalstaten. Andre ser snarere en omlægning fra velfærdsstat til velfærdssamfund, hvor den enkelte skal have større frihed til at indrette sig på egne vilkår. Det behøver det nødvendigvis ikke at være. Indtil videre kan finanslovsforslaget lige så godt udlægges som en omlægning af u-landsbistanden til offentlig omsorg for danskere i hospitalsvæsenet og flere penge til militæret. Der er med andre ord tale om nye prioriteringer og forskydninger indenfor velfærdsstaten ud fra princippet om personlig frihed og vore egne først. Jeg spørger mig selv, om det, vi ser i dansk politik, er et nyt fænomen, som man kan kalde en sammenkædning af liberalisme og isolationisme?

Prisen, som finanslovsforslaget er villig til at betale i den politiske kamp om prioritering af de økonomiske ressourcer, er bl.a. de projekter, Folkekirkens Nødhjælp har med hjælp til flygtninge i nærområder og børn smittet af hiv/aids. Hvorfor er flertallet af danskerne villige til at betale denne pris i dag i modsætning til tidligere, hvor Danmark var fattigere end nu? Det spørgsmål må optage os i den kommende tid, og vi må også være villige til at overveje, om vi har gjort noget galt i formidlingen og indretningen af vores arbejde, så det har stået i vejen for den brede folkelige debat om dansk u-landsbistand i stedet for at fremme en stolthed over, at Danmark er med, hvor der er brug for os.

Historien om dansk u-landsbistand gennem 40 år kan give os et fingerpeg om, at der ofte har stået diskussion om sagen. Allerede daværende finansminister Viggo Kampmann overvejede i 1959, om ikke de mange indenlandske ønsker til gavn for de dårligst stillede grupper må stå først på prioritetslisten. Har vi råd til både u-landsbistand og velfærd for de svageste grupper i Danmark, spurgte han og gav selv det svar, at det burde man have, selvom de stærke krav om skattenedsættelser fra alle kredse i befolkningen ikke tydede på den store vilje til at bidrage til en løsning af fattigdomsproblemerne i verden. Kampmann fik støtte af Poul Hartling, og med deres baggrund i arbejderbevægelsen og folkekirken skabte de sammen med J.O. Krag en politisk enighed på tværs af partierne ud fra det synspunkt, at den eneste virkelige grund til u-landshjælp er, at man vil afhjælpe de behov, der er, helbrede de syge, give de sultne noget at spise og give de kundskabstørstende viden. Denne begrundelse blandede sig efterhånden med andre overvejelser som f.eks. behovet for at inddæmme Sovjetunionens ekspansion i den tredje verden under den kolde krig, ønsket om at fremme danske interesser i udlandet og salg af danske varer. Pointen er, at u-landsbistanden bygger i sit udgangspunkt på en bred politisk enighed, hvor en række forskellige interesser bliver bøjet mod hinanden. Denne konsensus bliver først udfordret i 1973 med dannelsen af Fremskridtspartiet, der som det første politiske parti ønsker en afskaffelse af u-landsbistanden.

U-landsbistand fra oven

Moderne samfundsvidenskab betoner ofte, at politiske ændringer kan

forklares med forskellige interesseorganisatiuoners lobby-virksomhed. Men Klaus Jørgensen har i sit interessante studie om dansk u-landspolitik fra 1960-71 (Hjælp fra Danmark, Odense Universitetsforlag 1977) vist, at de forskellige folkelige og kirkelige organisationer som Mellempfolkeligt Samvirke, missionselskaberne og Folkekirkens Nødhjælp snarere har tjent som hjælpere for den politiske enighed end at være skabere af dansk u-landspolitik. Heldet har været, at den politiske og administrative ledelse i landet kunne knytte til ved et bredt frivilligt engagement i højskolebevægelsen, folkekirken og missionselskaberne. Omdrejningspunktet for den fælles indsats blev allerede fra u-landshjælpens første år ønsket om at yde 1% af landets bruttonationalprodukt i u-landsbistand. Det interessante er, at denne målsætning første gang dukker op på Kirkernes Verdensråds Centralkomitémøde på Nyborg Strand i 1958. Herfra vandrer ideen ind i FN-systemet og gælder i dag som en målestok for landenes bidrag.

For den historisk interesserede er det ligeledes interessant at bemærke sig, at synspunktet om den ene procent blev fremført af Dansk Missionsråd, repræsenteret ved generalsekretær Erik W. Nielsen og professor Hal Koch, og Folkekirkens Nødhjælp, repræsenteret ved Harald Sandbæk og Poul Hartling, overfor det folketingsudvalg, som oktober 1961 - februar 1962 behandlede loven om dansk bilateral u-landshjælp. Pointen er, at dansk u-landsbistand hviler på et samvirke mellem den politiske vilje til at prioritere både hjælp til fattige og velfærd for danskere og et frivilligt engagement i u-landssagen, der går på tværs af de politiske partier. Der har med andre ord været tale om et nationalt kompromis på området indtil i dag. Det må være i alles interesse, at denne enighed bliver gen skabt så hurtigt som muligt. Folkekirkens Nødhjælp kender sit ansvar i denne sammenhæng. De mange frivillige medarbejdere i genbrugsbutikkerne, det store antal private givere og tusindvis af indsamlere til Sogneindsamlinger vidner om en stærk forankring i det danske samfund. I en tid hvor den frivillige indsats er presset af mange grunde, må Folkekirkens Nødhjælp søge at udbygge netværket i Danmark og skabe gode muligheder for, at interesserede kan deltage konkret i arbejdet. Opbygningen af en demokratisk struktur i Folkekirkens Nødhjælp er den eneste vej frem.

Frivillighed og demokratisk struktur er tillige forudsætningerne for

Folkekirkens Nødhjælps selvstændighed og frihed til at tage opgaver op, som ellers ville forblive uløste. Følger man K.E. Løgstrups tankegang fra en artikel, han skrev i 1972 til Folkekirkens Nødhjælps 50 års-jubilæum så drejer det sig her om det, han kalder for den ikke-sanktionerede hjælps ret. Dermed mener Løgstrup, at et demokrati er kendetegnet ved, at der i forhold til udenlandske stater er to instanser, som er indbyrdes uafhængige af hinanden: regeringen og den offentlige mening. Et diktatur er netop kendetegnet ved, at det ikke kan skelne på denne måde. Demokratiets forbindelse er dobbeltsporet: den går over diplomatiet og over den offentlige mening, og den sidste kan og skal netop ikke kontrolleres eller styres. Tværtimod er det i demokratiets interesse at støtte en selvstændig, fri og kritisk offentlig mening ved at give den frihed og gode kår. Diplomatiske forbindelser behøver således ikke at hvile på en dybere solidaritet, når det ene land er demokratisk og det andet diktatorisk. Forbindelsen opretholdes kun for at afbøde større ulykker på den opposition, som et diktatur altid søger at holde nede. "Ville man kun have med ligesindede at gøre, ville anarkiet brede sig i de internationale forhold, hvad ingen ville være tjent med, heller ikke de undertrykte befolkninger", siger Løgstrup. Konsekvensen er, at den offentlige mening må og skal føre sin egen udenrigspolitik og støtte den opposition, som findes i ethvert diktatur. Denne politik kalder Løgstrup for den ikke-sanktionerede hjælps ret.

Afslutning

Folkekirkens Nødhjælp varetager en opgave i den dobbeltsporede relation Danmark har til andre lande. Gennem lokale kirker og organisationer arbejdes der fra kirke til kirke og fra folk til folk. Dermed varetages en kirkelig og samfundsmæssig opgave, der skal hvile på den bredest mulige forankring. Det er således ikke kun Folkekirkens Nødhjælp, der kan være afhængig af midler fra staten, men staten har også en interesse i at frisætte muligheden for den ikke-sanktionerede hjælps ret. Det er på det kirkelige nødhjælpsområde en udgave af det klassiske forhold mellem stat og folkekirke. Dertil hører også forpligtelsen til at gå i dialog med det politiske system, når dette er ved at brede sig ind over det, som retteligt hører til Folkekirkens Nødhjælps område.

Hvad betyder 11. september for globaliseringens åndelige og etiske dimension?

af Viggo Mortensen

Globaliseringens "spisevaner"

Skulle denne artikel have været på engelsk, så havde jeg kaldt den CULTURE MATTERS AND RELIGION COUNT. Nu, hvor den skal være på dansk har jeg kaldt den: HVAD BETYDER 11. SEPTEMBER FOR GLOBALISERINGENS ÅNDELIGE OG ETISKE DIMENSION? Nogen vil måske straks spørge: Jamen, har globaliseringen da en åndelig og etisk dimension? Globalisering, er det ikke handel, økonomi og teknologi. Jo, sandt nok. Men det er som i flere sådanne tilfælde. Globaliseringen har nogle "spisevaner". Hvad jeg mener hermed fremgår af følgende lille historie:

"Der var engang et lille lam, som havde hørt så mange interessante historier om ulve. Det fattede så megen interesse for emnet, at lammet besluttede sig for at skaffe sig ordentlig besked, så det skrev til overulven og udbad sig nærmere oplysninger om ulves natur og væsen. Overulven sendte en lærd afhandling tilbage, der beskrev alt om ulvens tilblivelses-historie, dens måde at leve på og dens rige indre liv. Dog meddelte den ikke noget om ulves spisevaner, da det efter dens filosofiske og ontologiske opfattelse ikke hørte til ulves væsen. Da det lille lam havde læst hele afhandlingen og stadig var begejstret, så besluttede det at aflægge sin nye ven et besøg. Først da lærte lammet, at ulve kan lide lammesteg!"

Som ulve har nogle spisevaner, som måske nok ikke hører til deres egentlig væsen, men som alligevel kan være det vigtigste at vide om ulve, hvis man er et lille lam, - således har globaliseringen nogle "spisevaner", nogle egenskaber og virkninger, som måske ikke hører til det man fremstiller som det egentlige, når man taler om globalisering, men som alligevel kan være det vigtigste at vide om globaliseringen, hvis man er en af dem, der skal leve med dens virkninger.

Det egentlige i globaliseringen, det er selvfølgelig handel, økonomi og teknologi. Videnskab og teknologi giver mulighederne og økonomien realiserer dem. Handelen skal frigøres, handelshindringer nedbrydes, kapitalen skal kunne bevæge sig frit. Men for at det kan ske, skal der også skabes det rette klima. Det er her "konsumvanerne" kommer ind. Der er de "gode vaner", der følger med den liberale økonomi: et humanistisk menneskesyn, politisk demokrati, universelle menneskerettigheder. Men der er også en række "dårlige vaner": Øget ulighed mellem nationer og mellem befolkningslag indenfor nationer, vækst i fattigdom og marginalisering (for nogle), global belastning af miljøet.

Blandt fortalerne for globaliseringen er der en forventning om, at de gode vaner kan opveje de dårlige, således at humanisme, demokrati og menneskerettigheder kan opveje ulighed, fattigdom, marginalisering og globaliseringen af de økologiske problemer. Derfor fremstilles det ofte sådan, at det er en fuld pakke. Man kan ikke få det ene, uden også at tage det andet. Så det er her globaliseringens åndelige og etiske dimension kommer ind i billedet. Til den hører altså et humanistisk menneskesyn, politisk demokrati, universelle menneskerettigheder, pluralisme, religionsfrihed og troen på muligheden for en global etik. Altsammen, skulle man synes, vigtige og eftertragtellesværdige værdier. Men der følger altså også noget mere med, en nivellering af kulturelle forskelle, en usikkerhed om nationens og individets identitet og en tingsliggørelse af alle ting passende til den forbrugisme, der bliver den herskende ideologi.

Kultur er vigtig

En anden måde at sige det på, er at hævde, at globaliseringen viser, at kultur er vigtig. I bogen *Culture Matters: How Values Shape Human Progress* (ed. Lawrence E. Harrison & Samuel Huntington, NY 2001) indleder Paul Kennedy med et eksempel, som bevis på at kultur er vigtig, når man taler udvikling: Eksemplet er følgende: I begyndelsen af 1960er havde Ghana og Sydkorea samme nationalprodukt (BNP) per indbygger. Det var beskedne 230 dollar pr. person pr år. Siden den tid, ved vi, er det gået vidt forskelligt for Ghana og Sydkorea. Fra samme udgangspunkt har de udviklet sig vidt forskelligt. Det er der selvfølgelig flere forklaringer på, men indenfor den nævnte samfundsforskning vil man altså hævde: Den afgørende forskel ligger i kulturen: Culture matters.

I det følgende vil jeg tage mit udgangspunkt i bogen "En dollar om dagen" med undertitlen "Essays om danskerne, globaliseringen og verdens fattige", der udkom i 2001. Den belyser meget godt mange af de konsekvenser, som globaliseringen har for udviklingen på kloden specielt når det gælder den internationale fordelingspolitik; sagt kort og uden omsvøb: de rige bliver rigere og de fattige bliver fattigere.

Bogen er i vidt omfang båret af den opfattelse, som jeg nævnte: Kultur er vigtig. Og da vi altså taler udvikling er man optaget af, hvilken kultur, der bedst fremmer udvikling. Og da det er os, d.v.s. "the West", der vil udvikle "the Rest", så er vores og globaliseringens kultur overlegen. Det får enkelte af bidragyderne til at tage tonen temmelig højt.

Således udtrykker Asger Aamund sig næsten helt visionært, når han taler om, at vi er gået fra at have et rådgivende ansvar overfor de fattige til at have et eksekutivt ansvar for at gennemføre fundamentale menneskerettigheder overalt på kloden, hvor det er påkrævet. Han kalder det den lykkelige konsekvens af globaliseringens åndelige og etiske dimension: "De halvgale Taleban-militser kommer til at se magtesløse til, når vi befrier deres kvinder fra kludfængslet. Vi skaffer pariabørnene et liv med leg og latter og fremtid. Afrikaneren kører fløjtende på arbejde. Men på Chop-Chop square i Riyadh bliver der helt stille." (p. 41)

Hvad betyder 11. September for globaliseringens åndelige og etiske dimension? Bekræfter ikke netop denne begivenhed, at vi må sætte fuld kraft på bestræbelserne på at udbrede den liberale økonomi, det humanistiske menneskesyn inklusive menneskerettigheder og det politiske demokrati?

Der er sagt meget om, at d. 11. September viste, at også terroren er blevet globaliseret. Flyvemaskinen er om noget den globale mobilitets symbol. Den 11. september forvandlede terrorister dette symbol på globaliseringen til et våben imod globaliseringen. Selvom det kunne ses som et angreb på globaliseringen, så var det også et udtryk for den. Al-Qaeda er afhængig af de samme internationale, teknologiske infrastrukturer, som sætter gang i de mere positive aspekter af globaliseringen. Globaliseringen har mange ansigter, nogen er gode, nogen er dårlige. Noget er godt for nogen, andet er dårligt for andre. Og dette at goderne og dårlig-

domme i globaliseringens kølvand er så ulige fordelt, det fremstår som globaliseringens største etiske prolem.

Terroren er blevet global. Den kender ingen grænser og kan slå til hvor som helst. Så det som flyene ind i de bygninger, der symboliserer den vestlige verdens økonomiske, politiske og militære magt, først og fremmest signaliserer, er den omfattende protest fra the Rest imod at blive som the West. Det er det vi har så svært ved at fatte. Det at de ikke ønsker at være som os. Vi synes det er det eneste logiske, at de vil være som os, have del i vores rigdom og overtage vores religion og politiske kultur. Men det dybeste budskab bag 11. September er netop: Vi har set det, og vi har set, hvad det fører til, og vi foragter det, ja, vi er om nødvendigt villige til at dø for at bekæmpe det.

Religion er betydningsfuld

Det er måske en anden måde at sige på, at kultur er vigtig, culture matters, - eller måske snarere: Religion matters, religion er vigtig. Og når vi kommer til det aspekt, så udviser bogen "En dollar om dagen" en beklagelig mangel på analyse af de religiøse faktorerers betydning. Jeg er tilhænger af det synspunkt, at nedenunder en lang række kulturforskelle ligger der religiøse forskelle. Hvis man ikke tematiserer disse religiøse forskelle, så står man i fare for *ikke* at forstå de kulturelle forskelle, som åbenbart er vigtige, - også når vi taler udvikling.

I bogen berøres temaet periferisk. Mest udførligt af den ene af redaktørerne Flemming Ytzen. Han nævner den rolle som protestantisk arbejdsmoral har spillet for udviklingen af dynamiske blandingsøkonomier i Vest og Nordeuropa og antager at stater indenfor den konfucianske og buddhistiske kulturkreds kan gøre noget tilsvarende. Noget andet er det med Islam. "Hvis nogen behøver vidnesbyrd om, hvor meget kulturelle og religiøse rødder betyder for et samfunds håndtering af forandring, så er der rigeligt af gods at tage af i den muslimske verden, og billedet er på ingen måde opmuntrende. Ikke hvis brillerne, der ser på denne verden er formet af en europæisk oplysningstradition og skåret efter et skandinavisk socialliberalt samfundshensyn." (p. 138). Det er selvfølgelig vores briller. Det kan undre, når han nu nævner Islam i den ene ende, at han så

ikke nævner, at de nævnte oplysningsværdier sandsynligvis har deres oprindelse i kristendommen. Så også her ser vi en blindhed for den egne religiøse fundering.

Set udefra, ja, da springer den religiøse fundering i øjnene. Følgerigtig ser Osama bin Laden da også sådan på det, at når han angriber vestens symboler på liberal økonomi, politisk demokrati og militær overlegenhed, så er det en religionskrig. Vi vil selvfølgelig nægte det, men mister måske derved en chance for at forstå, hvad det i grunden er der bevæger de mennesker i den globale intifada, der forstår sig som vore modstandere.

Udtrykket den globale intifada optræder i Christian Balslev Olesens artikel, hvor han taler for, at vi må gå den anden vej: globalisere ansvaret. Hvor er alternativet eller bolværket mod afstumpet grådighed og individualisering? Hvor er de kræfter og værdier, der vil tage ansvar for det fælles og tage kampen op mod en umenneskelig fattigdom, spørger teologen Balslev Olesen engageret i international kristen diakoni. Mærkeligt nok nævner han ikke kristendommen eller Jesus, hvilket ellers kunne forekomme ret indlysende hans position taget i betragtning. Nej, hans vision er det, at vi ved hjælp af nogle grundlæggende menneskelige værdier som solidaritet, empati og menneskelig ildhu kan udvikle en global kompetence og gøre de store globale emner til en fælles sag. Men er det ikke det flyene ind i World Trade Center skærer ud i pap. Der er ikke enighed om den fælles sag. "Folkelig passivitet, kynisme eller blot ligegyldighed er foruroligende og lover ikke godt for den fremtidige indsats til bekæmpelse af den globale fattigdom", siger Gorm Rye Olsen, som konklusion på sin artikel, der dokumenterer, at fremtidens bistandspolitik bliver sikkerhedspolitik.

Spørgsmålet om religionens rolle vender tilbage i Svend Burmesters artikel, hvor han analyserer hvorledes kulturelle faktorer er afgørende for, hvordan et land forholder sig til fattigdom. Det afgørende er viljen, hævder han, jvf. Jesus der spurgte den lamme: Vil du være rask? I sin gennemgang af forskellige eksempler på vellykket og mindre vellykket udvikling standser han ved Ægypten og påviser, hvorledes den manglende fremgang for fattigdomsbekæmpelsen bunder i den muslimske tro. "Det er paradoksalt, at den religion der er mest bekymret for

fattigdommen, samtidig gør mindst for at udrydde den...Når man har en overbevisning, der gør det næste liv vigtigere end det nuværende, er det selvfølgelig nemmere at tage livets tilskikkelser i stiv arm og ikke bekymre sig om dagen og vejen. Kristendommen har i princippet samme overbevisning, men da den i så udstrakt grad er blevet sækulariseret, ser den det i dag tværtimod som et moralsk krav at udrydde fattigdommen." (p. 112)

Burmester mener da også, at en væsentlig vej frem vil være at arbejde for en fælles global etik baseret på de store religioners eviggyldige sandheder. Han nævner i den sammenhæng kristendommens næstekærlighed, buddhismens tolerance og islams almisse.

Opsummering

Spørger vi efter globaliseringens åndelige og etiske dimension bliver det tydeligt for os, at kultur er vigtig og religion betydningsfuld. Den harmonisering og udjævning af kulturelle forskelle som kan iagttages i kølvandet af globaliseringen, skal vejes op imod de lokale kulturers overlevelseskraft.

Hvor placerer et kirkeligt hjælpearbejde sig, der udføres i bevidstheden om, at kultur er vigtig og religion betydningsfuld?

Som vi så er der en tendens til at prøve at se bort fra den rolle som religion spiller, og det gælder både individuelt og socialt. Det er i og for sig forståeligt nok. Nødhjælp skal selvfølgelig udøves og komme folk til gode uden at tage hensyn til race, køn eller religion. Det eneste kriterium, der gælder her, er naturligvis nøden. Der er ikke forskel på en hindu, en kristen eller en muslim, når vedkommende skal leve for en dollar om dagen. De sulter alle. Det kan godt være der i de forskellige religioner er forskellige ressourcer til at bære (eller gøre oprør imod) denne situation. Men sulten er den samme. Derfor skal der selvfølgelig heller ikke gøres forskel, når hjælpen fordeles. Fordi der ikke skal gøres forskel i den situation er der en tendens til så iøvrigt også at se bort fra religionen. Men det er dødsens farligt. Det er bl.a. det som 11. September viser.

Hvad kan religionen?

Den kan give formålsrettethed. Hjertets renhed er at ville et, siger man. Fungerer religionen som integrationsfaktor i personligheden, så er det noget af det den kan præstere. Den kan give mening og identitet til den enkelte. Og den kan give sammenhængskraft til samfundene, - eller virke fragmenterende. Her har vi måske derfor et nyt kriterium, som vi må diskutere religion under: Hvad yder de til samfundenes sammenhængskraft. Hvis de ikke medvirker til det, så virker de muligvis fragmenterende.

Vi lever altså i denne dobbelte situation. Derfor må vi nok også forestille os, når vi overvejer strategi for, hvordan kristen international diakoni skal imødegå en situation, hvor mennesker tvinges til at overleve på en dollar om dagen, - at vi må anvende

En dobbelt strategi

Styrk enheden:

Vi må følge op på, arbejde for alt det, der kan ses som fælles. Global etik? Ja, lad os se hvad den kan bære! Støt enhedsbestræbelserne.

Menneskerettigheder, - ja, selvfølgelig, hvad ellers?

Jamen er de nu også så universelle, som vi kan lide at hævde?

Er de ikke født ud af kristendommen og derfor stadig et led i den vestlige kulturimperialisme?

Jo, måske, men har vi noget bedre?

Styrk forskelligheden:

Styrk det lokale, de særegne traditioner; se det værdifulde i partikulære traditioner, herunder konfessionerne og de forskellige religioner, - men udspørg dem, om hvad deres bidrag er til det fælles.

For ethvert menneske er unikt og det er i det særegne og specifikke, at vi finder vores og andres sande identitet.

I grunden handler det om kærlighed, næstekærlighed.

Mother Theresa var indbudt til at komme og tale til en gruppe af højtstående og indflydelsesrige erhvervsledere, sådan et møde, hvor kun de kommer, der har råd til - eller kan få deres firmaer til - at betale 1000 dollars for at høre en notabilitet. Mother Theresa lod vente på sig, men endelig kom den gamle skrøbelige dame og entrede med besvær talerstolen. Dødsstilhed. Hun stirrede længe intenst på tilhørerne. Lang tavshed indtil hun endelig opløftede sin spinkle røst og sagde en sætning: "Kender I jeres medarbejdere?"

Lang tavshed. Endelig kom næste sætning:

"Elsker I jeres medarbejdere?"

Hvorefter den skrøbelige gamle dame igen forlod podiet.

Det var Mother Theresas ledelsesfilosofi, og det er 1000 dollar spørgsmålet, - også i dag.

DOKUMENT:

DEN ØKONOMISKE
GLOBALISERING
OG DET KRISTNE FÆLLESSKAB

*Hvordan tager vi som kristent fællesskab kampen op med
den økonomiske globalisering?*

Indholdsfortegnelse

- I. EN INDBYDELSE TIL AT VÆRE MED
- II. HVAD SKER DER VED ØKONOMISK GLOBALISERING?
 - A. Nogle afgørende tendenser
 - B. Nogle af den økonomiske globaliserings virkninger
- III. HVORDAN TAGER VI KAMPEN MED DEN ØKONOMISKE GLOBALISERING OP TEOLOGISK ?
 - A. Er det afgudsdyrkelse?
 - B. En paradoksal virkelighed
 - C. Skabt til at leve i samfund præget af mangfoldighed
 - D. Synd og uret
 - E. Frihed og dominans
 - F. I og ved Kristus
- IV. HVORDAN REAGERER VI PÅ DEN ØKONOMISKE GLOBALISERING?
 - A. Ved at modstå den økonomiske globalisering og søge efter alternativer
 - B. Ved at forhold mellem mennesker omskabes gennem *communio*
 - C. Ved at dele med hinanden i tjeneste (diaconia)
 - D. Ved at kræve de politiske og økonomiske institutioner til ansvar (advocacy)
 - E. Ved at holde hinanden ansvarlige (hverdagens tjeneste)

HVAD KUNNE DET SÅ INDEBÆRE ?

SPØRGSMÅL AT ARBEJDE VIDERE MED

EN INDBYDELSE TIL AT VÆRE MED³⁰

I Jesus Kristus blev Guds kærlighed inkarneret i verden. I dag gennemtrænges denne verden af den økonomiske globaliserings kræfter, der former eller skævvrider den og i stigende grad gør verden til et sammenhængende marked efter neolibérale økonomiske principper. Hos dem, der er placeret, så de kan få gavn af det, fremkalder det begejstring over de ubegrænsede muligheder. Men når disse kræfter forstærker en magt- og adgangsfordeling, der allerede er uretfærdig, opstår der følelser af frygt, panik og afmagt.

I sådan en situation er det bibelske budskab klart: Gud er bestandig modstander af strukturer, der er uretfærdige, og kræver ændring især af deres virkning på de fattigste. Når den økonomiske globaliserings forudsætninger, kræfter og resultater er i strid med det, der er Guds hensigt, bliver det et trosspørgsmål. Hvis vi virkelig tror det, vi bekender, må vi sætte ord på den økonomiske globaliserings udfordringer, overveje dem og søge effektive måder at reagere på dem på.

Sammen med andre dele af samfundet er kirkerne allerede på mange måder engageret i at møde den økonomiske globaliserings udfordringer. Jubilee 2000 kampagnen blev en omfattende bevægelse for at få slettet dybt forgældede u-landes gæld. Kirkernes Verdensråd har forholdt sig kritisk til den økonomiske globalisering og opstillet alternativer til den. De Reformerte Kirkers Verdensalliance er midt i en proces for at "slutte pakt om retfærdighed i økonomien og på jorden". En del af LVFs medlemskirker har på det seneste lavet studier af globale økonomiske spørgsmål og har fremsat erklæringer og taget stilling til dem. Der er talrige regionale, nationale og lokale sammenslutninger og initiativer på vej i forhold til disse udfordringer.

Det Lutherske Verdensforbund har i mange år beskæftiget sig med de økonomiske realiteter, især gennem sin diakonale tjeneste og arbejdet

³⁰Med dette arbejdsrapport vil vi gerne stimulere en refleksionsproces i LVFs medlemskirker og i deres relationer med andre kirker, trossamfund, sektorer af samfundet, hvor man tænker over den økonomiske globaliserings dynamik og virkninger og opnår indsigt i, hvordan vi skal reagere på den i lyset af den tro, vi bekender, de værdier, vi hævder, og det fælleskab, vi legemliggør.

med at tale de svages og undertryktes sag. På LVFs ottende generalforsamling i 1990 forpligtede man sig på:

at holde sig bedre informeret om de kræfter, der er på spil i det aktuelle globale økonomiske system. Vi i det Lutherske Verdensforbund vil sammen med vore økumeniske partnere søge at udvikle relevante og realistiske midler til at imødegå uretfærdighed.³¹

Den proces, der nu påbegyndes, søger at bygge på initiativer, der allerede er i gang, at lære af dem og finde måder, hvorpå man kan arbejde og handle sammen. Der skrives og diskuteres for tiden meget om globaliseringen i dens økonomiske og andre aspekter. Her skal der kort refereres til noget af dette materiale, men det er ikke hovedformålet med dette papir. Her er det hensigten at opstille nogle klare teologiske indsigter, der kan sætte det, der sker, i perspektiv og vejlede og kritisk belyse de aktuelle reaktioner på den økonomiske globalisering. Det sker i håbet om at stimulere en dialog- eller kommunikationsproces om den økonomiske globalisering mellem mennesker under helt forskellige forhold, som måske kan føre til nye måder at vidne og handle sammen på som et fællesskab af kirker.

Dette arbejdsrapport udfordrer først og fremmest dem, der ikke synes, at deres tro har noget med økonomi at gøre, og som i stedet samler sig om kirkens mere interne opgaver. Når de gør det, overser de, hvordan dette fænomens styrende magt i vor verden i dag tit er i strid med det, kirken bekender. Mange finder den økonomiske globalisering så overvældende og uundgåelig, at de synes, de mangler tid, specialviden eller håb til at reagere på den, udover måske at tage sig af dem, der lider på grund af den. Andre peger på de nye muligheder, som den økonomiske globalisering giver løfte om. I stærk kontrast hertil står de, der anklager den økonomiske globalisering med stærke ord eller symbolske handlinger, i solidaritet med dem, der undertrykkes af den. De to sidstnævnte grupper står i reglen hinanden så fjernt, at det udelukker muligheden for en konstruktiv etisk dialog eller fælles handling.

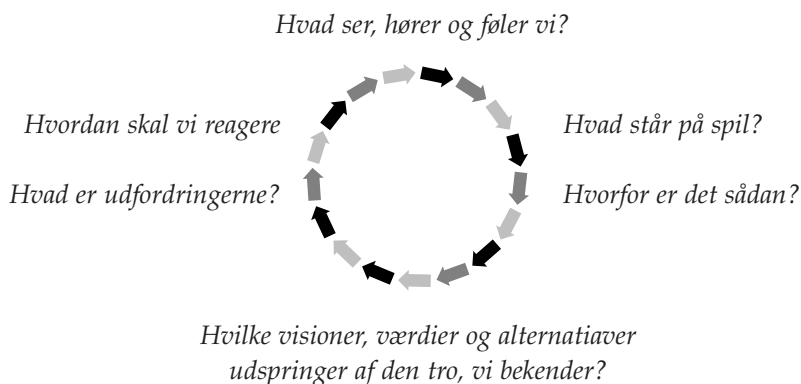
Disse og andre forskelle findes inden for det lutherske kristne fællesskab.

³¹Lutheran World Federation Report 28/29 (Geneve: LWF, 1990).

Udfordringen er, hvordan vi kan møde den økonomiske globalisering på måder, der afspejler, hvem vi er som fællesskab - som Kristi krop tværs igennem verden - snarere end på måder, der først og fremmest er bestemt af vore økonomiske egeninteresser. Nogle høster enorme profitter, mens andre ser samfund og lande lagt øde af disse kræfter. Disse uligheder skærer tværs igennem vort fællesskab, og de må tages alvorligt. Men på grund af de bånd, der binder os sammen, bør de få samtalen i gang, snarere end få den til at ophøre.

Selv om vore reaktioner på den økonomiske globalisering udspringer af de vidt forskellige forhold, vi befinder os i som enkeltmennesker, familier, samfund, kirker og lande, er disse reaktioner ikke nødvendigvis indlysende. De kan ikke bare tages for givne. Hvis vi skal diskutere vore forskellige reaktioner, må vi være i stand til at fremlægge *grunde* til, at de er rigtige, gode eller passende. Det er det, etik handler om. Det indebærer samfundsvidenskabelige analyser, så man kan se, hvad det egentlig er, der foregår. Og som det vigtigste for vort formål her, så betyder det, at vi må gå til den bibelske indsigt og de teologiske overbevisninger, der er centrale for den kristne tro. Det er dem, der kan give os grundlaget for at se kritisk på forholdene, og kan inspirere os og give vor handling retning. Midt i tvetydighederne handler vi frimodigt omend i ydmyghed, fordi vi ved, at vore handlinger altid kommer til kort over for det, Gud forventer.

Dette studiarbejdes metode kan udtrykkes sådan:

De spørgsmål og erkendelser, disse spørgsmål fremkalder, udgør ikke nødvendigvis en logisk rækkefølge, men går dynamisk på kryds og tværs. For eksempel fremkalder vor tro spørgsmålet: "Hvorfor er det sådan?" og en mere dybtgående søgen efter "hvordan skal vi reagere". Mens vi gør det, opdager vi nye spørgsmål og erkendelser, der fremmer processen.

Det er hensigten, at denne proces skal inddrage mennesker fra forskellige synsvinkler

- der oplever virkningerne af den økonomiske globalisering i deres daglige liv eller bekymrer sig for, hvordan den påvirker andre;
- der analyserer globaliseringens dynamik og kan hjælpe andre til at forstå, hvad der foregår, og hvad der kan gøres;
- der har indsigt i, hvordan bibelske og teologiske visioner og normer sætter spørgsmålstejn ved dette og giver os kraft til at reagere;
- der organiserer folk og skrider til handling for at drage den økonomiske globaliserings kræfter til ansvar over for de værdier, de hævder.

Derfor opfordres I, - som medlemskirker, synoder/stifter, lokalmenigheder, undervisningsinstitutioner, andre organisationer og enkeltmedlemmer -, til at deltage i en afklaring af, hvordan vi som luthersk kirkefællesskab i samarbejde med hinanden og med andre grupper i samfundet kan reagere mere troværdigt og effektivt på de udfordringer, som den økonomiske globalisering stiller os over for.

II. HVAD SKER DER VED ØKONOMISK GLOBALISERING?

I almindelighed betragtes globaliseringen som en udvidelse, uddybning og tempoforøgelse af den gensidige verdensomspændende forbundethed eller integration, og som sådan er den ikke noget nyt fænomen. For flere tusinde år siden var politiske og militære imperier, verdensreligioner, der bredte sig over grænserne, og nomader på vandring tidlige forløbere for globaliseringen. De moderne globaliseringsmønstre med verdensmagter, der dominerer socialt, politisk og økonomisk begyndte at dukke op for næsten 500 år siden, senere fulgt af industrialiseringen. Efter Anden Verdenskrig opstod der en ny økonomisk verdensorden med Bretton Woods

systemet bestående af Verdensbanken (WB) og den Internationale Valutafond (IMF). Senere blev guld det som valutastandard i praksis erstattet af den amerikanske dollar. Siden har den økonomiske globalisering været domineret af USA-baseret magt og indflydelse.

Den økonomiske globalisering er fremskyndet af stærke teknologiske landvindinger. I kraft af udviklingen af transportmidler kan komponenter let produceres, samles og fordeles i forskellige dele af verden. Markante ændringer i de måder, hvorpå vi producerer, transporterer, kommunikerer, investerer og henter information, gør globaliseringens tempo, omfang og intensitet så dramatisk i dag. For eksempel udvider og komprimerer informationsteknologien på samme tid rum og tid. Internettet har øget den globale forbundethed ved at sammenpresse enorme mængder information i en bittelille computerchip. Computerteknologien gør det muligt at kommunikere med hinanden jorden rundt på et øjeblik, men den gør det også muligt, at enorme beløb kan skifte hænder ved et slag på en tast. Computere forbinder vekselerer, banker og transnationale firmaer over hele verden. Det har fået omfanget af den verdensomspændende handel og investeringsaktivitet til at eksplodere og har nu gjort dem til de dominerende faktorer i verdensøkonomien.

A. Nogle afgørende tendenser

Globaliseringen har mange dimensioner, men her koncentrerer vi os om den *økonomiske* globalisering, især som den styres af den internationale finans- og handelsverdens institutioner og adfærd. Denne udgave af globaliseringen er blevet en virkelighed, der skaber rammerne om vor verden, og har erstattet den referenceramme, den "kolde krig" dannede i mere end fire årtier. Den griber også dybt ind i de fleste andre områder af livet.

Enorme finansinvesteringer flyttes over geopolitiske grænser uden nævneværdige begrænsninger. Internationale finans- og udviklingsinstitutioner som IMF og WB har opnået en enorm magt til på godt og ondt at påvirke milliarder af menneskers liv i hele verden. Deres strukturtilpasningsprogrammer forsøger at rette økonomisk ustabile forhold op i forskellige lande efter samme strategi, ofte på bekostning af udgifter på det sociale område, der skulle forbedre folks tilværelse. Kapitalens hur-

tige, frie bevægelse for økonomisk vindings skyld, fjernelse af kontrol og liberal handelspolitik er blevet de dominerende principper, der former vor verden i dag. Verdenshandelsorganisationen spiller nu en central rolle i nedbrydningen af handelsbarrierer.

Den økonomiske globalisering drives frem af den antagelse, at hvis markedets "usynlige hånd" får lov at råde nogenlunde frit, vil det højeste gode opnås, idet hver enkelt søger sin egen økonomiske vinding. Mennesket ses først og fremmest som et individ med umættelige behov og ønsker, der i konkurrence med andre søger at få eller "have" mere, - snarere end at "være" i samfund med andre. De mål, der hersker, er ubegrænset økonomisk vækst, produktivitet, effektivitet, adgang til kapital og frihed fra restriktioner. Rigdom, magt, besiddelse og kontrol er det, der betyder noget, sammen med parathed til at bruge så godt som alle midler for at opnå højere profitter. Den økonomiske globalisering næres af den slags mål, men dæmpes dog nogle steder af andre kulturelle normer og traditioner.

De almindelige strategier for den økonomiske globalisering omfatter at:

- give jagten på økonomisk vækst topprioritet over alle andre samfundsgoder,
- gøre kapitalen mere bevægelig,
- øge privatiseringen,
- reducere statens regulering af det økonomiske liv,
- producere til eksport snarere end til hjemmemarkedet,
- gå efter kortsigtet profitskabelse på bekostning af samfundets trivsel på langt sigt og af miljømæssig bæredygtighed.

B. Nogle af den økonomiske globaliserings virkninger³²

*Vi lever i en verden, der er arret af ulighed. Der er noget galt, når de rigeste 20% af verdens befolkning har mere end 80% af verdens indkomst..., når 10% af en befolkning får halvdelen af nationalindkomsten ..., når gennemsnitsindkomsten i de 20 rigeste lande er 37 gange gennemsnitsindkomsten i de 20 fattigste ..., når 1,2 milliarder mennesker stadig har mindre end 7,50 kr. om dagen at leve for, og 2,8 milliarder har mindre end 15 kr. om dagen.*³³

Afstandene bliver større: Den økonomiske globaliserings kræfter skaffer

nogle enorme gevinster, mens de for andre er som altopslugende vilddyr. Skellet går i dag ikke så meget mellem socialisme og kapitalisme, som mellem dem, der har fordel af den økonomiske globalisering, og dem, der bliver ladt i stikken af den.

To tredjedele af menneskeheden lever under den økonomiske globaliserings indflydelse, men er stort set udelukket fra dens fordele. 85% bor i lande, hvis markeder kun er ved at tage form, og som tilsammen kun har 7% af verdensmarkedets kapitaliseringsværdi. Fortalere for den økonomiske globalisering hævder, at den giver løfte om et bedre liv for alle. For mange opfyldes det, men de, der taber, bliver stadig mere usynlige. Mellem 1994 og 1998 blev de 200 rigeste mennesker således mere end dobbelt så meget værd netto, hovedsagelig takket være den økonomiske globalisering, mens gennemsnitsindkomsten per person i halvdelen af verdens lande er faldet over de sidste to årtier.

Finansspekulation: Der handles dagligt mere end 1.500.000.000 U.S. dollars på valutamarkederne, men mindre end 2% af dem er betaling for varer og tjenester. Det allermeste drejer sig om finansspekulation. Sammen med udsving i valutakurserne kan denne spekulation true ethvert lands økonomiske stabilitet, men kan være særligt destruktiv for "udviklingslande". Det viste sig tydeligt i den asiatiske finanskrise og dens alvorlige virkninger på landene i det område i 1990'erne. En kæmpefinanstransaktion i verdensøkonomien kan have større virkning for folk i et givet samfund end mange mindre pengetransaktioner inden for samfundet selv.

Forretningsimperier: Den grundlæggende jagt efter økonomisk vækst har ført til, at man i stadig større grad søger verden rundt efter, hvor varer og tjenester kan frembringes med den lavest mulige omkostning. Store transnationale logoer ændrer byernes silhuetter, arbejdsstyrken og samfundskulturen verden over, og drager flere og flere mennesker til arbejde i byområderne. Produktionen søger hen, hvor lønningerne er lavest eller, hvor der er mindre stramme regler og større skattefordele. Fir-

³²Det følgende er nogle af de generelle virkninger, hentet fra mange forskellige kilder. En af de mest omfattende er David Held m.fl.: *Global Transformations: Politics, Economics and Culture* (Stanford University Press 1999).

³³Fra en tale, "Building an Equitable World", holdt af Verdensbankens præsident, James Wolfensohn, i Prag 26. sept. 2000.

maovertagelser og fusioner er almindelige. Det gælder om at blive større og hurtigere for at opnå større produktivitet, vækst og effektivitet. Forretningsimperiernes strategier styres af, hvad der gavner firmaets image og børsværdi på kort sigt, ofte med det resultat, at man skader de berørte samfund og deres økosystemer.

Arbejderne: I de seneste årtier er et massivt antal fremstillingsjobs flyttet væk fra de markeder, der har høje lønomkostninger, og beskæftigelsen er i høj grad flyttet over til servicesektoren. Man rekrutterer kvinder (og til tider børn), fordi de er billigere, mere føjelig arbejdskraft end mænd. Arbejdernes rettigheder og sikkerheden ofres for økonomiske interesser. Ny teknologi afskaffer behovet for visse typer arbejdere; de bliver overflødige, medmindre de kan skaffe sig den uddannelse og oplæring, der er brug for på de nye arbejdsmarkeder i vækst, som f. eks. inden for informationsteknologien. Arbejdsløshed er en konstant trussel på grund af kravet om arbejdsstyrkens "fleksibilitet". Kapitalen kan langt lettere krydse grænser, end arbejderne kan.

De politiske institutioner: Regeringerne er blevet viklet ind i komplekse relationer, der rækker langt ud over deres landegrænser. Deres folks skæbne, resurcer og miljø bestemmes af faktorer, der ligger uden for en enkelt regerings rækkevidde. Regionale alliancer, verdensomspændende organisationer og reguleringsmekanismer, regionale og internationale love og globale styringssystemer med mange lag har gennemgribende påvirket selve de politiske miljøers natur. Det er her, indsatsen for reguleringer samler sig. Disse forskellige politiske organer er dog tilbøjelige til at lade sig indfange af stærke økonomiske eller forretningsmæssige interesser, snarere end at tjene det fælles bedste.

Miljøet: Under den økonomiske globalisering bliver de økologiske problemer verdensomspændende. Økonomisk udvikling og fremskridt tilhører en meget speciel kultur, der hviler på udnyttelse og beherskelse af naturen. Jorden og dens skrøbelige atmosfære bliver rask væk overfaldet, udbyttet og forarmet for økonomisk vindings skyld. Naturen betragtes som et ubegrænset lager af resurcer, som mennesket kan bruge og kontrollere. Stadig hyppigere støder den økonomiske vækst imod jordens naturlige grænser og dens evne til at genskabe ressourcer.

Familien og privatlivet: Den økonomiske globaliserings keredogmer smitter af på andre sider af livet. Det, der har været privat, personligt eller familiemæssigt, bliver nu ofte målt eller tingsliggjort efter sin økonomiske bytteværdi. Tid med familien bliver tid til at gå på indkøb. Nogle steder er butikkerne nu åbne, og det økonomiske liv breder sig ud over døgnets 24 timer. Det, der ikke kan måles økonomisk, bliver i stigende grad trivialiseret eller devalueret, f. eks. omsorg for sårbare grupper og arbejde for at holde samfundet sammen, der jo også typisk bliver gjort af kvinder. Uproduktiv tid, inkl. tid til at holde sabbat, regnes ikke for meget. Det, som det enkelte menneske, familien og samfundet har behov for, hvis de skal overleve, for ikke at sige trives, får mindre tid og opmærksomhed.

Den lokale kultur: Mange steder svinder den lokale kulturs betydning i takt med, at en homogeniseret kultur skabt af de samme forbrugsgoder og tjenester breder sig. Engelsk er blevet det universelle sprog sammen med computerens "sprog". Vi fodres af massemedierne og kommer til at ligne hinanden mere og mere i smag og det, vi stræber efter, ironisk nok under den større valgfriheds banner. Reklamen og massemedierne bestemmer vor smag, der stort set formes i USA og af den globaliserede klasse verden rundt.

På overfladen ser det ud, som om det, der er ved at bryde frem, er den "ene verden", som troens folk længe har sukket efter. Men er det virkelig så positivt?

Når den er bedst, kan kulturen være en af de stærkeste former for frivilligt bånd på den menneskelige adfærd. Den giver livet struktur og mening. Den giver autoritet til et helt sæt af vaner, adfældsreguleringer, forventninger og traditioner, der former livsmønstret og inderst inde holder samfundet sammen. Når en uhæmmet globalisering river kulturer og miljøer op, ødelægger den nødvendige grundstrukturer for det fælles liv.³⁴

Globaliseringens overordnede dialektik er sådan, at der opstår en stærk bekymring for den lokale identitet som reaktion på disse stærke kræfter for ensretning. I protest mod denne indblanding trækker folk sig ofte

³⁴Thomas L. Friedman: "The Lexus and the Olive Tree." New York, Random 1999, 2000; s. 302.

tilbage til det gammelkendte og klynger sig endnu stærkere til traditioner og adfærd, der udelukker dem, der er forskellige fra dem selv. De, der udelukkes, er mennesker, der har krydset grænser på jagt efter arbejde og for at slippe væk fra politisk undertrykkelse og konflikter. Men det, der møder dem, er ofte nationalistiske eller indvandrerfjendske holdninger og bevægelser, der i sig selv kan føre til vold.

En verden? Globaliseringen lover at knytte hele verden sammen, og den forbinder os da også med hinanden på nye forbløffende måder. Forskellige dele af verden er forbundet på måder, som man slet ikke kunne forestille sig før i tiden, ikke engang i Kirken, hvor man længe har bedt for hele den menneskelige families enhed. Kulturelle, politiske og territoriale grænser krydses og ændres. Selv om globaliseringen på den ene side opleves som en stærk forenende kraft, fører den på den anden side til stadig mere splittelse og opdeling. De, der tidligere hver for sig forfulgte deres egne økonomiske mål, er nu bundet sammen i konkurrence på måder, der gavner nogle langt mere end andre. Det, folk skal leve af, afhænger i stigende grad af beslutninger og handlinger udført af økonomiske aktører i andre dele af verden.

Kirkerne: Som kirker er vi ikke uden for den økonomiske globaliserings indflydelse, men oplever, at vi er viklet ind i den og påvirket af den. Den indvirker på, hvem og hvad vi ser, på vore prioriteringer og selv på, hvordan vi opfører os som kirke, især på det økonomiske område. Nogle betragtes hovedsageligt som godgørende givere, andre mest som afhængige modtagere, og det gør ægte gensidighedsforhold næsten umulige. Markedsstyrede forudsætninger og kriterier fra forretningsverdenen, som f. eks. forholdet mellem omkostninger og effektivitet, styrer også i stadig højere grad regeringernes politik, så vel som det af kirkernes arbejde, der er afhængigt af statsmidler. Kirkerne befinder sig i et konkurrencemiljø, når de leverer tjenesteydelser; de får besked på at "gøre det bedre", ellers vil de "miste kunderne".

Ligesom den vestlige imperialisme og koloniseringen ofte kompromitterede Kirkens mission i det 19. århundrede, er den økonomiske globalisering blevet en central udfordring for Kirkens vidnesbyrd i det 21. århundrede, især når dens forudsætninger, resultater og rækkevidde støder sammen med centrale kristne grundholdninger.

III. HVORDAN TAGER VI KAMPEN MED DEN ØKONOMISKE GLOBALISERING OP TEOLOGISK?

Den økonomiske globalisering ruller frem efter en overordnet logik, som regnes for naturlig eller uundgåelig, som var den ikke undergivet menneskelige beslutningers og handlingers kontrol. Den "anden", som vi står i forbindelse med, bliver vor konkurrent snarere end vor næste. Vi bryder os ikke om, at andre har noget, vi ikke har. Vi føler os sat op imod hinanden snarere end forbundet i et fællesskab. Den økonomiske globalisering er til gavn for nogle og skader andre, men folk får besked på at "være realistiske" og akceptere det som uundgåeligt. Verden forføres af medierne, så den har blikket stift rettet imod "vinderne", - mens "taberne", de, der er udenfor, falder uden for synsfeltet. Det gælder om, at verdensøkonomien er i fortsat vækst, så den forgylder nogle med ufattelig rigdom samtidig med, at den kræver ofre af mange andre, især af dem, der har dårligst råd til det. I lyset af den kristne tro må der gøres op med dette.

A. Er det afgudsdyrkelse?

Mange regner den økonomiske globalisering for vor tids "gud", hvis magt og myndighed overskygger alt andet.

Det frie initiativs vidunderlige mekanik rummer fantastiske muligheder, og folk underlægger sig dens kræfter overbeviste om, at den vil bære dem frem til Tusindårsriget ... Mange intelligente mennesker er endt med at tilbede disse markedsprincipper, som var de en åndelig kode, der vil løse alle store spørgsmål for os ... når der bare ikke er nogen, der anfægter dens autoritet.³⁵

Mens der tidligere var andre værdi- og meningscentre,

er Markedet nu nærmest ved at blive som Jahve i det Gamle Testamente ... den eneste sande Gud, hvis herredømme nu må anerkendes af alle, og

³⁵William Greider: "One World Ready or Not: The Manic Logic of Global Capitalism." (New York, Simon and Schuster, 1997) s. 473. Han drager denne konklusion efter på nærmeste hold at have iagttaget dens faktiske virkninger verden over.

som ikke tillader nogen rival ... almægtig ... (med) magt til at bestemme, hvad der er virkeligt ... til at omdanne skaberværket til forbrugsgoder ... et radikalt brud med alt helligt, der drastisk ændrer mennesker og natur i jagten på højere profit.³⁶

I det Gamle Testamente arbejder rigdom, magt og afgudsdyrkelse sammen og fører til uret mod de fattige. Afgudsdyrkelse er menneskeværk, en manipulation af magten, som fører til besudling af livet (Jeremias 10,1-16; Esajas 44,9-20). Som Jesus klart sagde: "I kan ikke tjene både Gud og mammon" (Mt. 6,24). Da Jesus blev fristet af djævelen med jordisk magt, var han ikke i tvivl om, hvor hans loyalitet lå (Lk. 4,1-12).

Hvis det er afgudsdyrkelse, der er på spil i den økonomiske globalisering, kan vi ikke tie. Hvis vi tier eller viger tilbage for at kæmpe imod disse realiteter i lyset af vor tro, risikerer vi at skabe tvivl om selve den tro, vi bekender. Når menneskeværk hævder at være det vigtigste i dette liv eller ud over det, så undsiger Guds retfærdighed det som afguderiet og erstatter det med retfærdiggørelse af tro.³⁷ Befriede fra forfængelige forsøg på at retfærdiggøre os gennem den økonomiske globaliserings aktiviteter bliver vi sat fri ved Kristus til at rive masken af alt afguderiet i vore liv og verden i dag og til at modstå det.

B. En paradoksal virkelighed

Det, der gør det vanskeligt at definere og kritisere den økonomiske globalisering, er de paradokser og blandede resultater, den rummer. Man har sagt, at globaliseringen er alt ... og det modsatte. Den demokratiserer både chancerne og risikoen. Dens redskaber kan nedbryde samfund, miljøer og traditioner, men kan også bruges til at bygge dem op. Den lover nye muligheder, men fører til stadig dybere velstandskløfter. Den fungerer decentralt, men fører til øget monopolisering af magten og kraftigere udelukkelsesmønstre. Den hævder uindskrænket frihed som en værdi, og skaber dog stærkere dominansmønstre. Den lover forbindelser til hele verden, men skærper den smerte og lidelse, den glo-

³⁶Harvey Cox: "The Market as God", The Atlantic Monthly (March, 1999) s. 20.

³⁷David Tiede i "Justification in the World's Context" red. af Wolfgang Greive (Geneve, LWF, 2000) s. 108.

bale grådighed forårsager. Den har medvirket til at øge de fattiges indtjening i nogle dele af verden, men kan også være brutal og grusom mod de allermost underprivilegerede.

Set i et Luthersk teologisk perspektiv bør dette ikke overraske os. I menneskets historie er det gode og det onde, det retfærdige og det syndige, det konstruktive og det destruktive i reglen spundet sammen i komplicerede mønstre. Vort fælles livs handlinger og institutioner er tvetydige blandinger af godt og ondt, undertiden i former, det er vanskeligt at skelne og skille. Når meget i den økonomiske globalisering er så paradoksfyldt, kan det være illusorisk bare at forsage det hele eller tage afstand fra den. Mange menneskers livsgrundlag er afhængigt af den, og det er den økonomiske støtte til kirken også.

C. Skabt til at leve i samfund præget af mangfoldighed

Vi tror, at skaberværket skridt for skridt opretholdes af Guds dybe visdom og godhed. Gud skaber alt, som er, blæser livsånde i mennesket (1. Mosebog, 2,7) og dækker alle behov (1, 20-30; 2,8-9). Mennesket får til opgave at være en viis forvalter af alt, hvad Gud har skabt.

Guds forsyn arbejder - eller modarbejdes - gennem økonomiske aktiviteter. Det er derfor, vi ikke kan afskrive dette område som perifert i forhold til troens liv. Menneskers, samfunds og miljøets trivsel bliver alt for ofte ofret til dette rige, som vi er afhængige af for sikkerhed i hverdagen. Det oprindelige formål med økonomien (oikonomia) - at den skal tjene trivsel i hele Guds hushold (oikos) - bliver alt for let overskygget af hensynet til økonomisk profit og vækst.

Når det sker, krænkes menneskets hele værdighed, dets samfund og hele skaberværkets integritet. Ud fra den økonomiske globaliserings herskende logik er der tendens til, at hele mangfoldigheden af menneskelige behov og længsler reduceres til ønsker, der er umættelige og fremmer forbrugerismen. Mennesket følger sin egeninteresse for at tilfredsstille behov, maksimere nytteværdi, præference eller profit. Undervejs bliver relationer og institutioner, der ikke kan gøres op i penge, f. eks. dem, der har at gøre med, at man føler sig knyttet til et land eller hjem, tit truet.

Når det bliver muligt at købe noget, der ikke er forbrugsgoder, for penge, nedbrydes grænserne mellem livets forskellige sfærer. Så bliver penge et "dominerende gode", hvis indflydelse rækker ud over markedet til alle samfundslivets sfærer. Så kan penge købe ikke bare huse og biler, men uddannelse, politisk magt, kærlighed, venskab, respekt og prestige.³⁸

I modsætning hertil peger den kristne lære om Treenigheden som noget centralt på, at det karakteristiske for Gud og for den menneskelige eksistens er vore forhold til hinanden og vor gensidige afhængighed af det øvrige skaberværk.³⁹ Gud er fællesskab, en, der forholder sig til andre, i selvopofrende kærlighed. Som skabte i Guds billede (1. Mosebog, 1,27) er vi til for andre. Det enkelte menneskes værdighed og værdi kommer til udtryk i fællesskabet. Hele fællesskabets trivsel er vigtig for, at den enkelte har det godt.

Den mest grundlæggende menneskelige handling er således ikke rationel økonomisk adfærd drevet af egeninteresse, men brug af den selvopofrende kærligheds kraft, af mulighederne for at gå ind i forhold, for dybere engagement i det menneskelige fællesskabs liv.⁴⁰

Det er ikke for økonomisk vindings skyld, at mennesker opbygger relationer til hinanden, men for at give hinanden kærlighed, for at dele med hinanden og nyde godt af det, de hver især kan bidrage til fællesskabet. Enorme uligheder mellem dem, Gud har skabt, er bekymrende, fordi livet har denne relationskarakter: det, vi er, er vi i forhold til andre. Vi er skabt ind i et forhold til Gud, til hinanden og til resten af skaberværket.

I bibelsk perspektiv er skaberværkets, kulturernes og menneskenes mangfoldighed noget, vi skal fryde os over, snarere end reducere den til "enshed" eller finde ud af, hvordan vi kan udbytte den.

Sandt fælleskab betyder frihed for mennesker til at være forskellige ... dog akcepterer det ikke ligestyldighed ..., det indebærer

³⁸Robert G. Simons "Competing Gods: Public Theology and Economic Theory". (Australia: Dwyer, 1995) s. 70-71.

³⁹Catherine Mowry LaCugna "God for Us: The Trinity and Christian Life" (San Francisco: Harper 1991) s. 289.

⁴⁰Simons, s. 72.

ikke, at alle er enige om en idé, om noget, der er opnået en gang for alle, men en samstemthed, der kun består i og ved selve fællesskabets indbyrdes relationer, og en samstemthed, der bevæger sig og forandres.... Denne idé om fælleskab er enestående for kristendommen: sådan skal "Kirken" være.⁴¹

Dette er ikke en enhed, der påtvinges oppefra, hverken af et kirkeligt hierarki eller en verdensomspændende økonomisk magt, men en enhed, der giver plads til forskelle på en sådan måde, at de ikke længere danner grundlag for rangordning eller konflikter. I stedet bliver de tråde, der væves sammen til en ny helhed, et nyt folk, et nyt samfund. Ved at se, høre og erkende begynder vi at tage del i de andres liv.

Det er en slags "globalisering af solidariteten", der udspringer nedefra, fra menneskers dybeste stræben efter mere livsfylde. Herved opstår deltagelse, fællesskab eller *koinonia*. Under inspiration fra treenighedsteologien omskabes selvtilstrækkelighed (adskilthed fra andre) til fællesskab (med andre), konkurrence til deltagelse, produktion, der bruger andre, til indfølelse deltagelse i de andres liv. En sådan kristen vision står i skarp kontrast til den økonomiske globaliserings realiteter og giver styrke til at kæmpe imod dem.

D. Synd og uret

Synd ødelægger det menneskelige fællesskabs bånd og integriteten af det, Gud har skabt. Mennesker forfalder til synd, når de overskrider de grænser, Gud har sat, og søger at blive Gud lig (1. Mosebog, 3). Her er vi ved kernen af det, der sker ved den økonomiske globalisering, som fokuserer og trives på grænseløs økonomisk vækst og ophobning af penge, snarere end på det mål at opfylde alle menneskers materielle behov, især de fattiges. I bibelen betragtes grådighed som syndens grundudtryk:

Alle søger uretmæssig vinding (Jer. 6,13) ...For jeg kender ...jeres talrige synder. I forfølger de uskyldige og tager imod bestikkelse og afviser de fattige i porten (Amos 5,12) ... Ve jer, der giver onde love og udsteder

⁴¹ John Milbank i "The Postmodern God", red. Graham Ward (Oxford: Blackwell 1997) s. 268

uretfærdige forordninger for at afvise de svages sag og berøve mit folks hjælpeløse deres ret ... Hvad vil I gøre på straffens dag, når uvejret kommer fra det fjerne? (Es. 10, 1-3a).

Igennem hele bibelen, og i Luthers Store Katekismus, ligger den etiske hovedvægt på det, der sker med dem, der bliver marginaliserede eller forarmede som følge af visse former for politik, adfærd eller magtfordrejning i samfundet:

At stjæle er ikke bare det, at man tømmer pengekasser og lommer, men også at man snyder på torvet, i forretninger ...alle steder, hvor man handler og modtager og giver penge for varer og arbejde.....Man snyder daglig de fattige og er årsag til ny plage og dyrtidTag dig i agt for, hvordan du behandler de fattige⁴²

At leve under den økonomiske globalisering svarer til det, Luther og Paulus forstod ved at leve under syndens trældom: "For det gode, som jeg vil, det gør jeg ikke..."(Rom.7,19). At være under syndens herredømme, er at blive styret af en fremmed magt, en herskermagt, der føles uundgåelig. Den økonomiske globalisering bliver et "noget" uden ansigt. Vi forhindres i at se, at der ligger menneskelig frihed bag det, der nu føles uundgåeligt.

E. Frihed og dominans

I følge Luther findes den kristne frihed i forholdet til andre. Det er en frihed til at tjene næsten i kærlighed. Den økonomiske globalisering går ud fra, at frihed er vigtig, - men det er "frihed" til at opsøge og forfølge det, der tjener ens egen interesse, uhæmmet af regulativer, grænser eller traditioner. Det fører til mere dominans over andre, snarere end til den næstekærlighed, der er hjertet i den kristne frihed.

Under den økonomiske globalisering antages det, at alle er fri til at konkurrere, rage til sig og klare sig selv. Faktisk betragtes de andre enten som trusler (der skal "slås ud") eller chancer (for at få solgt noget). Frihed bliver lig med muligheden for at klare sig selv. De, der er magtfulde, "vin-

⁴²Luthers forklaring til det Syvende Bud i "Den Store Katekismus".

derne", vinder over "taberne", - de mennesker og sider af naturen, der undertrykkes og udbyttes, og altså ikke er frie. Man bliver "fri" på bekostning af andre mennesker og den øvrige skabning. Fællesskabet nedbrydes for "frihedens" skyld, men så bliver den en illusion.

Den økonomiske globalisering opbygger sin egen inertie på måder, der tilslører de menneskelige beslutninger og handlinger, der har ført til den, og gennem hvilke de uretfærdige mønstre og strategier kan ændres. Når det sker, må dens indre drivkraft drages til ansvar. Den bliver som de "magter og myndigheder", bibelen taler om. De er tvetydige med både gode og dårlige sider, med både en indre drivkraft og en ydre institutionel form.⁴³ Deres indre kraft danner os og vore ønsker i deres billede og gør os ude af stand til at stille os uden for dens indflydelse.

Der er behov for at se kritisk på de ideer om frihed, som spilles ud gennem den økonomiske globaliserings kræfter. Teologisk set er frihed noget, der virkeliggøres i og gennem fællesskab. Snarere end at betragte den anden som en begrænsning af "min" frihed oplever jeg, at der gennem den anden skabes en mere omfattende følelse af frihed; den anden bidrager til, hvem "jeg" er. Menneskelig frihed virkeliggøres gennem kærlighed, retfærdighed, solidaritet og fælles deltagelse i livet. Vi bliver frie, når vi respekterer og anerkender andre, og de os. Vægten flyttes fra "at have" til "at være", fra at kontrollere og vinde til at give og modtage. Hvis vi deler med hinanden i stedet for brutalt at konkurrere, opdager vi det fælles livsrum, friheden giver. Det, der i en dominansstyret frihed er opsplittet og adskilt, bliver helet, omskabt, forenet. I Kristus bliver vi et med hinanden, med naturen og med Gud. Det virker Kristi forsoningsværk.

F. I og ved Kristus

Trods vidnesbyrd om det modsatte tilhører altgennemtrængende kræfter som den økonomiske globaliserings dog Gud og skal stå til regnskab over for ham. De sættes på plads som en del af Guds større transcendent formål, der er åbenbaret i Jesus Kristus:

⁴³Walther Wink: "Naming the Powers" (Minneapolis: Fortress 1984) s. 5.

I ham (Kristus) blev alting skabt i himlene og på jorden, det synlige og det usynlige, troner og herskere, magter og myndigheder. Ved ham og til ham er alting skabt. (Kol.1,16)

Ved Kristi død og opstandelse er denne verdens "magter og myndigheder" afvæbnet (Kol.2,15) - de mister deres endegyldige krav. Gud har sat Kristus "højt over al myndighed, magt, kraft og herskermagt..." "Alt har han lagt under hans fødder.." (Ef. 1,21.22).

Frelsen i Kristus fjerner os ikke fra denne verden, men giver os noget andet at holde os til. "I sin rige barmhjertighed og på grund af den store kærlighed, han elskede os med, gjorde Gud os, der var døde i vore overtrædelser, levende med Kristus - af nåde er I frelst - og han oprejste os sammen med ham" (Ef.2,4-6a). I stedet for at være fanget af denne verdens magter får vi åbnet øjnene for det rige, Gud har forjættet. Mens vi således lever i mellemtiden mellem dette riges frembrud og dets endelige fuldkommelse, må vi vedholdende kæmpe for at drage disse magter til ansvar over for den retfærdighed, der er Guds hensigt. "I mødet med uretfærdighedens, fortvivlelsens, undertrykkelsens og dødens tilsyneladende sejr klynger troen sig til virkeligheden og til Guds løfter og stoler på retfærdighedens, håbets, befrielsens og livets kraft."⁴⁴

Vi er udfriet af Kristus og fyldt med kraft ved Helligånden, så vi kan modstå den indre logik og den ydre uretfærdighed i den økonomiske globaliserings totalitære system. Kristus udfrier os til frihed i fællesskab med andre, og ved Ånden får vi også kraft til at tage del i den fremtid, Gud er ved at folde ud. Vi bliver frie, når vi ser ud over den tilsyneladende uundgåelighed, som den aktuelle verdensorden med økonomisk globalisering fremstår med (og som nogle hævder er "historiens ende"), og overskrider den i retning af Guds forjættede fremtid. I Kristus får vi del i Guds egen frihed, i Guds treenige kærligheds indre dynamik. Vi bliver Guds "venner" (Joh.15,15) og påtager os vort ansvar for at være Guds medarbejdere, der skaber en fremtid sammen med andre, et fælles gode, snarere end en fremtid bygget på begær efter at gavne sig selv.

⁴⁴Walther Altmann: *Luther and Liberation* (Minneapolis: Fortress 1992) s. 77.

IV. HVORDAN REAGERER VI PÅ DEN ØKONOMISKE GLOBALISERING?

Fra en kristen synsvinkel kan vi ikke ignorere den økonomiske globalisering og dens virkninger, fordi den er blevet en styrende magt og et konkurrerende trossystem i verden i dag. Snarere end trække os tilbage til det lokale eller sekteriske må vi se den i øjnene på en sådan måde, at vi tager vor gensidige afhængighed i denne globaliserede verden alvorligt.

Den økonomiske globalisering er så kompliceret, at, hvis vi skal reagere tilstrækkeligt på den, har vi brug for deres synsvinkler, der erfarer dens virkninger og reagerer på den på helt andre måder. Vi har brug for at tale med hinanden om det. Det må ikke være sådan, at visse stemmer bliver kvalt på grund af deres relative kraft, uddannelse, køn, socialstatus, det sted, de lever på, det, de laver, eller, at deres mening er upopulær.

A. Ved at modstå den økonomiske globalisering og søge efter alternativer

Det ovennævnte eskatologiske perspektiv giver plads til at håbe og handle anderledes og til at give krop til en livgivende spiritualitet til modstand mod den økonomiske globaliserings "ånd". Hvad dette betyder, kan variere afhængigt af sammenhængen, men det indebærer nogle bevidste omlægninger:

- fra at forsøge at retfærdiggøre os selv gennem økonomisk aktivitet **til** at retfærdiggøres af Guds nåde ved tro;
- fra at fokusere på individuelle ønsker **til** samfundsmæssige behov;
- fra det, der vil gavne mig, **til** det, der vil berige andre;
- fra aktionærernes interesser **til** de mest sårbare interesser;
- fra at bruge naturen **til** at arbejde med naturen og nyde den;
- fra økonomisk vækst **til**, at mennesker trives;

- fra at skrabe sammen **til** at tjene;
- fra at være betaget af virtuelle penge **til** ærbødighed for levende mennesker;
- fra at være styret af anonyme økonomiske transaktioners tilfældige bevægelser **til** at få kraft til at gøre noget ved det, der betyder noget i livet og verden.

Man kan finde støtte til modstand mod den økonomiske globaliseringsinstitutioner i Luthers egne skrifter, især dem, der handler om bankvæsen og hans tids tidlige kapitalistiske handelskompagnier, som han mente var i strid med Guds vilje:

De undertrykker og ødelægger alle de små forretninger, som gedden æder de små fisk i vandet, som om de bare var herrer over Guds skabninger og undtaget fra alle troens og kærlighedens love ... Mit eneste råd er: Hold dig derfra! De vil ikke forandre sig. Hvis handelskompagnierne skal blive her, må ret og ærlighed gå under.⁴⁵

Hvis det at afhjælpe næstens behov er en væsentlig side af, hvad det vil sige at være Kristi legeme, så må kirken yde modstand, når finansielle institutioner undlader at imødekomme disse behov.

Kirkerne er også kaldet til i deres liv at virkeliggøre alternativer til det, der er fremherskende under den økonomiske globalisering. Som Kirkerens Verdensråd i 1998 erklærede i Harare: "Globaliseringens logik har brug for at blive udfordret af en anden livsform i et mangfoldigt samfund."⁴⁶

B. Ved at forhold mellem mennesker omskabelses gennem *communio*

Hvis vi som kirker skal reagere på den økonomiske globaliseringsrealiteter, så må vi gøre noget ved de måder, hvorpå de indbyrdes forhold

⁴⁵Martin Luther: Om forretningsvirksomhed. Luthers Skrifter i udvalg IV, København 1964, s. 391.

⁴⁶"Together on the Way" (Geneve: World Council of Churches 1999) s. 183.

mellem mennesker er blevet fordrejet. Det er klart, at der er nogle, der har fordel af den økonomisk globalisering, mens andre bestemt ikke har det. Det kan blive umuligt for "vinderne" og "taberne" at kommunikere ærligt med hinanden, for ikke at tale om at stå sammen i en eller anden form for solidaritet, der ikke hurtigt går over i formynderi. Det er en reel fare i organisationer som f. eks. LVF, hvor hovedparten af de finansielle resurser kommer fra kirker og organisationer i Vesteuropa og Nordamerika. De økonomiske, politiske, ideologiske og kulturelle mure, der skiller os, er høje. Det kan være meget vanskeligt at bygge menneskelige relationer hen over dem.

Disse relationer kan imidlertid omskabes gennem en dybere teologisk forståelse af, hvad det betyder at være et fællesskab. Det, der kan lukke op for nye muligheder for personlig og institutionel omskabelse af disse relationer, er, at vi gør os klart, at det, der holder os sammen *ikke* er et sammenfald af egeninteresser, af det, der er til fordel eller gene for os, ej heller af, hvad vi føler eller tænker om hinanden. Det, der holder os sammen, er ikke vore egne bestræbelser - inklusive vore mest energiske bestræbelser på at modstå den økonomiske globalisering -, men Guds ånds nyskabende fællesskabskraft, der danner os til et åndeligt fællesskab eller "en hellig menighed".⁴⁷

Fra 1990 har LVF defineret sig som "et fællesskab af kirker, der bekender sig til den treenige Gud, er enige i forkyndelsen af Guds ord og er forenede i et fællesskab om prædikestol og alter."⁴⁸ Gennem ord og sakramenter er den enkelte lokale kirke knyttet til kirkernes brede fællesskab. Dette brede fællesskab - eller eskatologiske *communio* - kaldes, samles og opretholdes ved Guds handlen, som vi kender den i den treenige Gud. Det er det fællesskab inden for Guds selv, som de troende indlemmes i ved dåben. Det fællesskab med Gud og med hinanden, grundfæstet i Helligånden, kommer til udtryk og virkeliggøres i et fællesskab, der kan erfares, smages og ses.⁴⁹

⁴⁷Luthers forklaring til den tredje trosartikel i "Den store Katekismus".

⁴⁸Constitution of the Lutheran World Federation (1990), Article III. (egen oversættelse).

⁴⁹Joachim Track: "Gleanings ..." i *The Church as Communion* red. Heinrich Holze (Geneve: LVF 1997) s. 54.

Fællesskab peger mod tætte organiske relationer, gensidig deltagelse og tildeling af livsvarige gaver. I dette fællesskab er vi bundet til hinanden, så hvis en lider, lider alle (1.Kor. 12,26). Som en selvfølgelig side af dette fællesskab deler man åndelige og materielle gaver, men det kan ikke adskilles fra en analyse af årsagerne til uligheden i velstand og fra deltagelse i en ændring af disse.⁵⁰ Således vil jeg for eksempel, snarere end at se arbejdere i andre lande som en trussel mod "mit job", se deres liv forbundet med mit i en *communio*-virkelighed, der er endnu mere forpligtende end den økonomiske globaliserings. På lignende måde er de, hvis jord udbyttes gennem det, transnationale virksomheder foretager sig, forbundet med dem, der har adgang til disse virksomheder. En ny samhørighedsfølelse opstår og med den nye muligheder for etisk handling.

Luthers forklaring af *communio sanctorum* (de helliges samfund) åbner provokerende muligheder for et socialt vidnesbyrd på grundlag af *communio*. For ham betegner *communio* ikke bare forsamlingen af Guds folk (*ecclesia*), men også den dynamik, der udgår fra deltagelse i Kristus og med hinanden. Vi er bundet sammen i netværk ikke bare ved computere og finanstransaktioner, men ved sakramentet bliver vi organisk forbundet med hinanden: vi bliver "ændret til hinanden".

*Sakramentet har ingen velsignelse og betydning, medmindre kærligheden dagligt vokser og ændrer mennesket, så han/hun bliver et med alle andre. For lige som brødet består af mange korn, malet og blandet sammen, og der ud af de mange korns legemer kommer et brødlegeme ... og vi ved ombytningen af hans velsignelse med vor vanskæbne bliver et brød, et legeme, en drik og har alle ting fælles. ... Således ændres vi til hinanden og bliver gjort til et kærlighedens fællesskab.*⁵¹

Dette fællesskab bliver et legemliggjort tegn på alt livs indbyrdes afhængighed. *Communio* er indikativ, ikke imperativ, - en gave, ikke noget, vi får til at ske. Det skaber grundlag for en helt anderledes form for moralsk handling end den, der kan skabes på grundlag af imperativer

⁵⁰Holze, s. 13ff.

⁵¹"The Blessed Sacrament of the Holy and True Body of Christ" i Luther's Works, red. E. Theodore Bachmann og Helmut T. Lehmann (Philadelphia: Muhlenberg 1960) bind 35 s. 58.

eller mål, som, når de forfølges, let kan føre til moralisme. Vi er frigjort fra besættelsen af "at gøre det rigtige", eller forsøge at leve op til noget eller afregere skyldfølelse over de voldsomme økonomiske uligheder i vor verden. Alt sådant kan modarbejde og ødelægge fællesskabet. Ved at modtage *communio* som gave inddrages vi dog også i et kald eller hverv til at leve denne virkelighed ud også uden for kirken. *Communio* har markante følger for vor moralske statur, for, hvordan vi ræsonnerer i etiske spørgsmål midt i alle vore forskelligheder, og for bredden af vort moralske udsyn og vor handlen.

C. Ved at dele med hinanden i tjeneste (diaconia)

I kristen frihed sendes vi ud for at tjene vor næste, især den, der påvirkes negativt af den økonomiske globaliserings kræfter og politik. Det sker især i genkendelige former for diakoni. Disse omformes i lyset af den nævnte forståelse af *communio*. Næstens behov bliver afgørende for, hvordan vi reagerer, snarere end hvad vi ønsker, eller hvad der vil fremme vore egne interesser.

Der er mange forskellige måder, hvorpå fællesskabet allerede lever disse reaktioner ud, som for eksempel de mange bistandsprogrammer, som LVFs afdeling "World Service" gennemfører i nogle af de fattigste områder i verden.

D. Ved at kræve de politiske og økonomiske institutioner til ansvar (advocacy)

Andre reaktionsformer kan være at søge at afhjælpe eller mindske de uretfærdige virkninger af den økonomiske globalisering ved som fortalere for de forfordelte at holde institutioner fast på deres gudgivne ansvar. Markedsøkonomier med indbyggede sociale hensyn er vigtige eksempler på indflydelsen af denne teologiske tradition. Et stabilt menneskeliv forudsætter sunde institutioner, hvis form og formål skifter efter som folk danner og reformerer dem som en del af Guds mission i verden.

I skabelsen og historien er Gud aktiv gennem politiske og økonomiske institutioner. Det er Guds hensigt, at de skal være redskaber, hvor igennem alles behov bliver opfyldt. I Fadervor beder vi: "giv os i dag vort

daglige brød", i den overbevisning, at selv om det til syvende og sidst er Gud, der forsyner os med det, vi behøver, så sker det gennem menneskelige handlinger og institutioner. Vi ved også godt, at disse institutioner og handlinger selv er gennentrængt af synd. Når de eller deres strategier og politik overskygger, fordrejer eller krænker Guds formål, må vi stille spørgsmål ved dem, ændre dem eller bekæmpe dem. Det gælder især, når de fører til systematiske udelukkelse, uret eller udbytning.

Statslige og mellemstatslige organisationer: Meget af LVFs fortalerearbejde har i de seneste årtier samlet sig her, over for mellemstatslige organisationer (f. eks. FN) på det internationale niveau og gennem regionale eller nationale kirker over for deres respektive regeringer. LVFs medlemskirker har forsøgt at holde dem mere ansvarlige for den retfærdighed for alle, som er Guds hensigt, gennem initiativer som:

- Deltagelse i Jubilee kampagnen for at få slettet de mest forgældede landes gæld.
- Opfordring til større gennemsigtighed og demokratisk deltagelse i internationale finansinstitutioner som Verdensbanken, den Internationale Valutafond og Verdenshandelsorganisationen.
- Støtte til udvikling af menneskerettighedsredskaber (inkl. økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder) gennem internationale aftaler og organisationer og overvågning af, om regeringerne på forskellige niveauer lever op til deres ansvar på dette område.
- Fremme af sammenhængen mellem socialpolitik (inkl. menneskeretsforpligtelser) og økonomisk politik, både nationalt og internationalt.
- Fortale for en rimelig, mere retfærdig politik og praksis i indenrigs- og udenrigshandel.

Forretningslivet: I den økonomiske globaliserings tidsalder er det ikke i sig selv tilstrækkeligt at være de fattiges advokater over for regeringer og beslægtede organisationer. Da store koncerner og finansinteresser påvirkede vor verden voldsomt i dag, bliver det endnu mere afgørende, at kirken taler for virksomhedernes sociale ansvar. Denne bevægelse begyndte med initiativer til at trække kirkelige midler ud af de virksomheder, der handlede med eller arbejdede i Sydafrika under apartheid. Den fortsatte med at fremsende aktionærresolutioner til virksomheder, hvis forretningspraksis er skadelige for mennesker, samfund og miljø. Den kan

strække sig fra forbrugerboykot til brede dialoger med virksomhedsledere.

Selv om det især er kirkerne på den nordlige halvkugle, der har nogenlunde let adgang til beslutningstagerne i de transnationale virksomheder, er det vigtigt, at dette fortalerarbejde er knyttet til dem, som påvirkes på konkrete, skadelige måder af virksomhedernes praksis på den sydlige halvkugle. Der er brug for at få udviklet kriterier eller standarder for virksomhedernes praksis f. eks. med hensyn til børnearbejde, erstatning til arbejdere eller miljøbeskyttelse, kriterier, der tager hensyn til de mere vidtrækkende konsekvenser deres praksis kan have både inden for landet og i forhold til andre.

E. Ved at holde hinanden ansvarlige (hverdagens tjeneste)

Det, at vi taler med hinanden om, hvordan vi oplever den økonomiske globalisering, er i sig selv en vigtig side af kirkens vidnesbyrd i samfundet. Kirkens verdensomspændende karakter gør indtryk ikke først og fremmest i kraft af de teologiske begreber, men i kraft af, at vi deler vore livserfaringer på tværs af alt det, der vil skille os. Vore samfunds karakter og magtforholdene i og mellem dem bliver betydningsfulde både teologisk og etisk. De, der er "de andre" for os, udfordrer os, når vi fejlagtigt tror, at vor fornuft og erfaring har universel gyldighed. Når det sker, er der chance for, at vi kan begynde at komme ud over stereotyperne og gøre hinanden ansvarlige på nye måder.

Communio hæver os ikke op over de materielle forskelle, men holder os sammen på en måde, der kan tåle, at vi taler ærligt om vort livs aktuelle virkelighed. Vi må sige hinanden sandheden uden at være fanget af ideologier, der hindrer os i at se og tale. Der er enorme forskelle på, hvad man har af magt og adgang til ressourcer, hovedsageligt afhængigt af, om man er fra et rigt land i Nord (eller Vest) eller fra et fattigt land i Syd (eller Øst). Der må sættes navn og adresse på disse forskelle. "Nord" og "Syd" kan dog alt for let blive kategorier, der bruges til at gøre mennesker til stereotyper. Der er også mange meget fattige i "Nord", og folk, der er enormt rige, i "Syd". Mennesker er alt for mangfoldige til, at man bare kan sætte dem i båse, og det er globaliseringens realiteter også, hvilket betyder, at der er vindere og tabere i de fleste lande. I stedet for bare at

være en styrende kraft, - et "det" - får den økonomiske globalisering efterhånden ansigter og stemmer, som vi kan forholde os til, og som så begynder at gøre os ansvarlige for de beslutninger, vi tager, og de handlinger, vi kan udføre i hverdagens hverv - som en del af det kald, vi har fået i dåben.

En anden form for magt: Hvordan kan dette for alvor blive en legemliggjort levende realitet med magt til at gøre en effektiv forskel midt i den økonomiske globalisering? Guds liv og magt er koncentreret i sakramenternes gaver, som vi modtager og derefter skal tjene og gavne andre med. Denne form for magt er helt anderledes end den dominerende magt, ved hvilken nogle vinder indflydelse på andres bekostning, som det sker under de herskende former for økonomiske globalisering. Dette er derimod en magt, der deles med andre; jo flere, der deler den, jo mere magt er der.⁵² Guds magt, som den forstås i Luthers skabelsesteologi, er ikke altstyrende eller altdominerende (på måder, der kan bruges til at legitimere den form for magt i verden), men den giver eller formidler liv, velsignelse eller det tilsigtede resultat til det, der skabes. Gud formidler til skabningen den magt, der rummes i Skaberordet,⁵³ og giver den et mål, der er helt forskelligt fra den menneskecentrerede jagt efter penge og magt som mål i sig selv.

Ved Åndens gerning indgyder og styrker Gud den fælles subjektivitet, der er indbegrebet af "de helliges samfund". Det samfund bliver legemliggørelsen af alt livs indbyrdes afhængighed. Det delagtiggør også lemmene på dette Kristi legeme i et kald eller en opgave, nemlig at gøre det til en levende virkelighed ud over kirkens grænser igennem vort dagliglivs mange forskellige tjenester. Det er der, vi finder vort levebrød, passer vore familier og lokalsamfund, investerer vore kræfter og ressourcer og træffer beslutninger, der påvirker andre på godt og ondt. Grundfæstede i det kald, vi fik i dåben, og fyldt med kraft gennem nadveren drages vi til ansvar af hinanden for de beslutninger, vi træffer, og det, vi gør i det daglige, der påvirker vor næste i helt andre dele af det

⁵²Denne måde at forstå Luther på er udviklet af Kyle A. Pasewark i "A Theology of Power" (Minneapolis: Fortress 1993), især kapitel 2, og stemmer med megen feministisk forståelse af magt.

⁵³ Samme, s. 201.

samme "hellige samfund" eller den samme verden, som vi deler med hinanden.

Her har vi grundlaget for en vision om, hvordan et samfund af kirker, som f. eks. LVF, kan blive en mere effektiv mod-magt til vor tids økonomiske globalisering, og sammen med andre kan udvikle nye forbindelser nedefra. Der er en enorm mangfoldighed i dette samfund, med vidt forskellige sociale placeringer, resurser og magttilgange. Der er lutheranere blandt de allerrigeste og de allerfattigste i denne verden. Sammen er de dele af et organisk, levende fællesskab. Det, der bare er mangfoldighed, omdannes til et fællesskab, hvor man gensidigt støtter hinanden og *tager del i hinanden*. *Communio* bliver levendegjort, når de, der er i dette samfunds medlemskirker, taler og handler ud af denne følelse af samhørighed med, ansvar for og ansvarlighed over for de andre i samfundet, og gennem dem over for resten af den skabte verden.

Der begynder at tegne sig en mulighed for sammenhængende indlæg, der behandler systemernes modsigelser og fiaskoer.⁵⁴ På konkret hverdagsprog begynder vi at meddele hinanden, hvordan den økonomiske globaliserings "løfter" for os bliver virkeliggjort eller sveget. Ud fra hver sin kulturelle og personlige situation begynder vi at forstå hinanden og finde måder at gøre noget sammen på. Grundlaget for det er den mangfoldighed af forbindelser, som lokale eller nationale kirker allerede har med hinanden jorden rundt, f. eks. gennem venskabsmenigheder, søsterkirker eller kirkelige partnere. Det er imod systemet, til tider undergravende, og i strid med sund fornuft. Men ved Åndens kraft opstår der en fælles erkendelse og et fælles grundlag for handling.

Det ligner det, der fangede og fyldte de første, der fulgte Ham, hvis liv, død og opstandelse afgørende stred imod den tids systemer, og som kalder os, sit legeme, til at forsætte i samme ånd i vor tid. De, som globaliseringen let vil splitte ad, bringes sammen i Kristi legeme - hele legemet, alle døbtets tjeneste i deres daglige liv. Og vi begynder at opdage forbindelser, der bliver basis for effektive handlinger, hvor vi mindst ventede det.

⁵⁴Lewis Mudge referer i denne forbindelse til, hvordan ekklesiologi og etik mødtes ved Kirkenes Verdensråds sidste samling, i sin artikel "Toward a Hermeneutic of the Household" i *Ecumenical Review* (bind 51 s. 3, Juli 1999).

HVAD KUNNE DET SÅ INDEBÆRE?

Her er nogle ideer til at stimulere dine tanker om strategier for handling i dit område:

1. Videreudvikle relationer, der allerede er skabt, gennem forskellige former for direkte partnerskaber mellem medlemskirker, stifter og lokale menigheder. Hvordan kunne disse udbygges og komme videre mod ærlig samtale og udfordring af de måder, hvorpå de påvirkes af den økonomiske globalisering?
2. Se kritisk på, hvordan den økonomiske globaliserings negative magtrelationer afspejles i vore kirkelige strukturer og den måde, vi som kirker forholder os til hinanden på, - og lav det om.
3. Fortælle andre om de modstridende virkninger, den økonomiske globaliserings politik og praksis har f.eks. på arbejdere og bønder i forskellige dele af verden. I stedet for at de ser sig i opposition til hinanden, hvordan kan der så fremstå dybere solidaritetsbånd mellem dem? Hvordan kunne man forestille sig nye muligheder for effektive indsatser, der kunne gavne begge parter, men især dem, der har mindst magt og resurcer?
4. Stille spørgsmål til store virksomheders adfærd, hvis den er til skade for dem, vi er forbundet med i det kristne fællesskab. Skabe mere opmærksomhed om kirkernes arbejde som fortalere for større social ansvarlighed i disse virksomheder.
5. Kræve regeringerne mere til ansvar. Stille spørgsmål ved liberaliseringer, der giver den økonomiske globalisering frie tøjler. Gøre noget ved den offentlige korruption.
6. Tage det mere alvorligt, at de enkelte medlemmer i deres daglige gerning kan have indflydelse på globale økonomiske beslutninger. Hvor har de adgang til det? Tale fra græsrodderne opad på måder, man kan gøre rede for over for de andre i fællesskabet.
7. Udvikle og deltage i forskellige former for samarbejde (økumenisk,

tværreligiøst, private organisationer (NGO'er)), som prøver at gøre den økonomiske globalisering mere ansvarlig over for mennesker, deres samfund og resten af skaberværket.

8. Dele dine eksempler, tanker og forslag med resten af LVF.

SPØRGSMÅL AT ARBEJDE VIDERE MED

Til afsnit I:

1. Hvordan er din kirke med til at tage disse udfordringer op?
2. Hvad bliver der gjort i dit land eller din region?
3. Hvordan deltager du i det, der gøres?
4. Hvordan kunne du deltage?

Til afsnit II A:

5. Er det, der beskrives, i overensstemmelse med det, du oplever eller kan iagttage?
6. Er der nogle særlige eksempler på, hvordan de nævnte strategier udfoldes i dit land eller lokalområde?

Til afsnit II B:

7. Er der eksempler på nationalistiske eller indvandrerfjendtlige holdninger eller bevægelser i dit land?
8. Hvordan oplever din kirke påvirkningerne fra den økonomiske globalisering?

Til afsnit III A:

9. Er der måder, hvorpå du oplever den økonomiske globalisering som en konkurrerende gud? I så fald, hvordan?

Til afsnit IV A:

10. Er der nogle stemmer, der ofte bringes til tavshed i dit miljø, når den økonomiske globaliserings virkninger diskuteres? I så fald, hvorfor?
11. Hvad kan der gøres ved det?
12. Kan du komme i tanke om nogle særlige eksempler på alternativer til den økonomiske globalisering, der tager konkret form i dine sammenhænge?

Til afsnit IV B:

13. Er der nogle måder, hvorpå LVFs 131 medlemskirker kunne leve LVFs "grundlov" ud midt i de overvældende moralske udfordringer, som den økonomiske globalisering stiller?

Til afsnit IV C:

14. Er der nogle eksempler på, hvordan din kirke hjælper dem, der sejles agterud i den økonomiske globalisering?

Til afsnit IV D:

15. Hvordan er din kirke engageret som fortaler for dem, der kommer i klemme under den økonomiske globalisering?
16. På hvilke områder er der, hvor du bor, behov for at tale for, at de store virksomheder viser social ansvarlighed?

Der kom et brev

af Viggo Mortensen

Du har måske ikke opdaget det, men der er kommet brev til dig. Du er medlem af en kirke i Nord og som sådan har du fået et brev, eller rettere du har fået 3 breve, men da de taler om samme problemstilling vil vi behandle dem under et.

De er skrevet af kristne brødre og søstre i Syd som er bekymrede for den udvikling de er konfronteret med. Der er et brev fra en konference i Thailand, et fra kirkerne i Argentina, et fra Fijijørerne og et fra kirkerne i Central- og Østeuropa. Det kan downloades fra www.Stichtinggoikos.nl eller fås i tysk oversættelse i Epd dokumentation 22/2002.

De er alle udsprunget af den samme proces, en bekendelses- eller pagtslutningsproces som først og fremmest Verdensalliancen for de Reformerte Kirker samt Kirkernes Verdensråd har presset på for at at føre igennem.

Det der går igen i disse breve er, at den bestående ulighed, der hersker i verden mellem nord og syd og øst og vest, har en fælles grund. Den skyldes globaliseringen. Globalisering fører til eksklusion, udstødning eller marginalisering. Men hvordan kan vi bekende troen på at vi er ét i Gud og så samtidig stiltiende se på, at nogle bliver udgrænset og marginaliseret?

Nu er vore brødre og søstre i Syd velvidende om at alt ikke står vel til hos os i Nord. Fattigdommen kommer tilbage, miljøet nedbrydes, der hersker fremmedgørelse, ensomhed og misbrug af kvinder og børn. Altsammen mens vore kirker mister medlemmer. Derfor spørger vi os selv, siger kirkerne i Syd: Hænger disse beklagelige forhold ikke også sammen med, at I for alt i verden vil være så rige og blive stadig rigere. Lider I ikke af et selvbedrag, når I tror, at fremtids- og fremskridtsorientering er svaret, - selv når det sker på bekostning af Syd? Spørger de og påstår, at der er en sammenhæng mellem vore sociale problemer og vores konsumisme!

Har I glemt rigdommen i at have nok? Det økonomiske globaliseringsprojekt foregøgler os at vækst, fri kapitalbevægelse og privatisering er godt for almenvellet. Markedet er som instrument amoralsk og fører ikke automatisk til mere retfærdighed og livskvalitet, men forstørrelse af uligheder, en ulig fordeling af magt, økologisk ødelæggelse og eksklusion. Modstand er nødvendig.

Derfor er vi overbevist om, siger kirkerne i Syd, at det er tid at vende tilbage til Evangeliets klare budskab. Vi må afgøre os i valget mellem Gud og Mammon. Enten den ene sande Gud eller afgudsdyrkelsen af rigdommen.

I mellemtiden er det tid for at vise solidaritet med de lidende. Erhvervs-mæssige uretfærdigheder er en fornægtelse af selve det fundament, som vi tror på. At drive erhverv indbefatter også et spørgsmål om tro.

Derfor opfordres kirkerne i Nord til at gå til deres regeringer, at henvende sig til meningsdannerne, erhvervsvirksomhederne og således overalt gå i brechen for en verdensvid social retfærdighed. Kirkens medlemmer må hjælpe til at genopdage traditionelle kristne dyder som selvbeholdning, askese og simpel livsførelse, og propagandere for dem overfor den grasserende individualisme og konsumtænkning.

Den økonomiske globaliserings etik fremmer konkurrence og beherskelse, individualisme og en konsumorienteret holdning på bekostning af samfundets sociale sammenhængskraft og bæredygtighed. Heroverfor stiller vi, siger kirkerne i Syd, en etik, der baserer sig på respekt for livets store fællesskab, retfærdighed og en dele- og omsorgskultur. Inspirationen hentes fra Guds omsorg for verden i skabelsen og Kristi bud om at elske hinanden og øve retfærdighed overfor den fattige.

Derfor:

- I må gøre alt for at der oprettes ligelige og retfærdige internationale handels- og erhvervsforbindelser.
- I må hjælpe os med vores udlandsgæld. Den er skyld i menneskelig elendighed og død.

- I må give os et konkret tegn, der viser, at I kan give afkald af hensyn til de fattige og således vise konkret solidaritet med dem, der lider mest.

Da det er Gud der har skabt Nord og Syd (Ps 89,13), så må vi en gang for alle lægge enhver tale om beherskelse af den ene over den anden bag os. Vi er jo ét i Herren!

Nedenfor kommer et forsøg på et svar.

Kære Kristi Venner.

af Viggo Mortensen

At tiltale jer sådan som "venner i Kristus" giver mig en stor tilfredsstillelse. Nylig har vi fået breve fra jer, men på grund af travlhed med mange ting, har vi ikke fået jer svaret.

Måske ved I det ikke, men vi i det I kalder Nord, har vænnet os af med at bruge betegnelsen "Kristi venner". Vi glemmer ofte at kristendommen kan være et bånd, der forbinder os. Derfor er det så dejligt at I kommer og ganske uforudindtaget holder os fast på det: Vi er venner i Kristus. Jeg er også glad for, at skønt I har meget at kritisere os kristne i Nord for, så afskriver I os ikke som kristne brødre og søstre. Som venner i Kristus lever vi i denne verden, som vi jo ved fra Bibelen ligger i det onde og hvorfra vi ikke skal vente os noget godt. Tværtimod vi er som Kristi venner kaldet til at gå imod et onde, hvor vi finder det.

I jeres brev forholder I jer til fænomenet globalisering. Bag jeres formuleringer anes mange dybsindige analyser af det fænomen.

Grundlæggende betyder globalisering at tid og rum presses sammen. Alt er til stede samtidig samme sted. Verden er ét sted. Det betyder, at der er en enorm ensrettende kraft i globaliseringen. Og alle de gamle opdelinger N -S, Ø - V, de ophæves eller de må i det mindste ses i et nyt lys. Al tings et steds tilstedeværelse. Syd er i Nord, Øst vil til Vest.

Vi vil denne udvikling for den lover os meget godt. Men den deraf følgende ensretning er selvfølgelig umenneskelig, så derfor fører globalisering til lokalisering, til værdsættelse af det man kender, det lokale, de egne traditioner, ens egen kultur.

Det er som om du fremstiller globaliseringen som det store dyr i åbenbaringen; og det kan også nemt opfattes som sådan et mangelhovedet uhyre. Men så må vi lægge til: Vi har selv skabt det. Det er født af vort ønske om velstand. Nu føler vi at denne vor egen skabning har taget magten fra os. Vi føler os fanget af "systemet". Derfor synes jeg det er vigtigt i min kontekst bestandig at sige: Det er menneskeskabt, ergo kan det laves om. Det er rigtigt at vi ofte kan føle, at vi blot blindt bliver dirigeret rundt af et anonymt system, men netop i kirken skulle vi bestandig blive mindet om, at vi er selvstændige individer, mennesker, der kan sige ja og nej. Vi er set af Gud. Op imod systemernes tvang sætter vi det enkelte menneske, der kan sige til og fra. Ja, jeg vil se kirkens primære opgave heri, at styrke den enkelte til at kunne sige til og fra.

Deri er vi vist slet ikke uenige. For vi i Nord kan i høj grad lade os inspirere af, hvorledes kirkerne i Syd tager ansvar, engagerer sig, men - først og fremmest - udviser glæde. Denne glæde og frimodighed i Herren, den har vi i høj grad mistet i Nord. Og det er måske derfor vi har det så svært med globaliseringens virkninger hos os selv. For det er jo noget af det der gør ondt hos os, når I påpeger, hvilket uføre vi selv står i, bl.a. p.g.a. globaliseringen. Også vi lever jo med den ny økonomiske trenighed: Liberalisering, de-regulering og privatisering. Vi troede vi havde skabt et velfærdssamfund, byggende på værdier som næstekærlighed og solidaritet, som vi i vor kultur i høj grad skylder kristendommen.

Men i takt med den stigende monetarisering og kommercialisering af alle livets forhold, da ser vi at mange af de forhold, som vi regnede for selvføl-

gelige - at alle syge mennesker skulle behandles bedst muligt uanset økonomisk formåen f.eks., - at det ophører. I har også ret, når I påviser, hvordan vores måde at indrette samfund på ofte ikke fører til øget livskvalitet, men til ensomhed og fremmedgørelse. Jeg tror også I har ret, når I henviser til, at disse umenneskelige træk skyldes, at vi i bund og grund lever i en materialistisk kultur. Markedet kan være godt for meget. I visse situationer er det en udmærket fordelingsmekanisme. Men den markedsgørelse som vi oplever på så mange af livets områder, den virker ødelæggende på de personlige relationer. Kirkerne i Nord har kunnet bidrage til den sociale kapital, som ingen velfungerende samfund kan undvære. Men fordi kirkerne mangler det myndige lægfolk, der kan tage ansvar, mangler engagementet, aktiviteten, og først og fremmest glæden, så er også bidraget til den samfundsmæssige udvikling for nedadgående.

Det mest pinagtige spørgsmål, som I stiller til os, kommer, når I påpeger en sammenhæng imellem vores fremtids- og økonomiske fremskridtsorientering, den stagnerende åndelige udvikling, tab af kirkemedlemmer, og problemerne indenfor vores materielle kultur.

Pinagtig, siger jeg, for jeg er sikker på, at I har ret. Og her er virkelig afgørelsens sted, her gælder det: Gud eller mammon. Dvs. her kan den enkelte i situationen, hvis han eller hun ellers har styrke til det, afgøre sig, og vælge livet, vælge afkaldet.

Problemet er, at valget meget sjældent viser sig så klart. I moderniteten bliver mange hensyn og motiver blandet sammen. Du vil gerne pleje de gamle bedre, nedbringe ventelister for livsnødvendig behandling etc. Ja, men så må du også skabe det finansielle grundlag herfor, altså producere mere til en højere fortjeneste.

At indse at vi er en del af systemet kan nemt føre til apati, men behøver ikke at gøre det. Er vi kristne mennesker, tror vi på, at den enkelte, skabt af Gud og frelst til at leve det befriede liv, er en person, som er ansvarlig, og som er kaldet til at leve i ansvarlig omgang med det der er den enkelte betroet. Så det første bolværk vi kan sætte op overfor globaliseringen er den enkelte og den enkeltes samvittighed. Det kan give sig udslag i alternative valg foran køledisken, når man skal købe sin kaffe, når man skal rejse, når man skal sætte sine penge i banken. Det ser ud af så lidt - det

enkelte menneske - overfor overnationale konglomerater af globaliserede firmaer; men enhver hær består af individer. Og i kirken kan det aldrig blive andet. Her står altid i centrum, den enkelte og hendes eller hans samvittighed. Disse enkelte kan så handle sammen, fordi de alle får ét i sinde. Her byder globaliseringen faktisk på nogle muligheder. I den sammenhæng kan kirken og kirkelige organisationer optræde som NGOer, det vil sige ikke-statslige folkelige organisationer, som kan tage påtrængende spørgsmål op, og som kan gå i brechen for de nødvendige sager, der rejser sig i kølvandet af globaliseringen. Selvfølgelig er kirken også en NGO, som det hedder i dag, eller den har en folkelig opgave, som vi udtrykker det traditionelt. Engagerer vi os folkeligt eller politisk, så sker det selvfølgelig sammen med alle mennesker af god vilje, der arbejder for samme mål. Altså må man danne alliancer. I det folkelige eller politiske arbejde vil kirken være ledet af en holdning af ansvarlighed og et hensyn til den svage part i enhver given sammenhæng. Som vi har set gør globaliseringen netop disse to hensyn mere akutte.

Men vigtigere end dette er nok, at kirken koncentrerer sig om det som den først og fremmest kan: at den kan vende folk om, ved at give dem en ny bevidsthed. Evangeliet kalder til omvendelse eller det peger på forvandlingens mulighed, idet det fortæller os, at tingene også kan være anderledes.

Fælles er vi om at være konfronteret med udfordringen fra globaliseringen. Evangeliets nyskabende kraft; det er den vi først og fremmest - vi der er kirken i Nord - er kaldet til at genopdage. I der er kirken i Syd kan med jeres engagement, vitalitet og glæde være med til at indgyde os mod, når vi arbejder med den overvældende opgave, som er lagt hen til os: at overleve med værdighed og være jordens salt og verdens lys.

Gud give jer og os alle lykke og gode råd i sinde, når vi arbejder på det.

Kærlig hilsen

Viggo

Ressourcer

Forsøger man at opstille en ressourceliste for emnet globalisering og mission, så er man straks ramt af en effekt af globaliseringen: Materialet er overvældende. Ved at sidde her ved computeren kunne jeg let generere en litteraturliste på mange tusind numre, der alle ville være interessante. Alt er tilstede samtidig alle vegne. Ved at søge på www.amazon.com for blot at få de nyeste bøger, kom maskinen op med 1476 titler.

Skal jeg anbefale blot en må det blive

Joseph Stiglitz: Globalization and its discontents. Norton & Compagny 2002.
Stiglitz er nobelprisvinder i økonomi og har været vicepræsident for Verdensbanken og skriver derfor indforstået men kritisk om de internationale monetære institutioner

Der findes flere specialiserede bibliografier om globalisering, f.eks. på www.gutenbergdump.net/prandial/bib.htm

Selv har jeg haft fornøjelse af at læse følgende:

Ana, Julio de Santa (ed.): Sustainability and Globalisation.
WCC publications, Geneva 1998.

Appadurai, Arjun: Modernity at large: Cultural Dimensions of Globalisation. Minneapolis: University of Minnesota Press 1996.

Arthur, Chris: The Globalization of Communication.
Some religious implications. WCC Publications. Geneva 1998.

Beyer, Peter: Religion and Globalization. Thousand Oaks, CA: Sage Publications 1994.

Bliese, Richard H.: Art. Globalization in K. Müller et al (eds.):
Dictionary of Mission, Orbis Book, NY 1997.

Dickinson, Richard: Economic Globalization: Deepening Challenge for Christians, WCC Geneva 1998.

Drimmelen, Rob van: Faith in a Global Economy. A primer for Christians. Geneva: WCC Publications 1998.

Featherstone, Michael (ed.): Global Culture: Nationalism, Globalization and Modernity. Newbury Park, CA: Sage Publications 1990.

Fortman, Bas de Gaay/Berma Klin Goldewijk: God and the Goods. Global Economy in a Civilizational Perspective. Geneva: WCC Publications 1998.

Fukuyama, Francis: The End of History and the Last Man. Vol. 16. NY: Free Press 1992.

Giddens, Anthony: Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age. Standford University Press 1991.

Hannerz, Ulf: Cultural Complexity: Studies in Social Organisation of Meaning. NY: Columbia University Press 1992.

Harvey, David: The Condition of Postmodernity: An enquiry into the Origins of Cultural Change. Oxford: Blackwell 1989.

Hoogvelt, Ankie: Globalization and the postcolonial world. The new Political Economy of Development. Mac Milland 1997.

Huntington, Samuel: The Clash of Civilisations. Foreign Affairs 1993.

King, A.D. (ed.): Culture, Globalization and the World System. NY: State University of NY at Birmingham 1991.

King, Anthony (ed.): Culture, globalisation and The World System. Contemporary Conditions for the Representation of Identity. Birmingham State University 1991.

Küng, Hans: A Global Ethic for Global Politics and Economics. SCM Press. London 1997

Tysk udgave: Weltethos für Weltpolitik und Weltwirtschaft. Piper Verlag 1997.

Margalit, Avishai: *The decent Society*. Harvard University Press 1996.

Martin, Hans-Peter/Harald Schumann: *Die Globalisierungsfalle. Der Angriff auf Demokratie und Wohlstand*, Rowohlt. Hamburg 1997.

Mortensen, Viggo (ed.): *A Just Asia. The challenge of a globalized economy*. LWF Studies. Geneva 1998.

Östnor, Lars (red.): *Mange religioner - Én etikk?* Universitetsforlaget Oslo 1995.

Ramonet, Ignacio: *Géopolitique du chaos*. Editions Galilée. Paris 1997.
Tysk udgave:
Die neuen Herren der Welt. Internationale Politik an der Jahrtausendwende. Rotpunktverlag Zürich 1998.

Robertson, Roland: *Globalisation*. London: Sage Publications 1992.

Rudolph, Suzanne Hoerber and James Piscatori (eds.): *Transnational Religion and Fading States*. Boulder, CO: Westview Press 1997.

Schreiter, Robert J.: *The Concept of God in Global Dialogue*. CCGM pap 3, 1996.

Schreiter, Robert J.: *The New Catholicity. Theology between the Global and the Local*. Orbis Book. Maryknoll. NY 1997.

The United Nations and the World`s Religions: Prospects for a Global Ethic. Boston Research Center for the 21st Century 1995.

Verstraelen, F.J. (ed.): *Missiology: An Ecumenical Introduction: Texts and Contexts of Global Christianity*. Eerdmans 1995.

Waters, Malcolm: *Globalization*. New York: Routledge 1995.

Wilson, Richard A. (ed.): *Human Rights. Culture & Context*. London: Pluto Press 1997.

Ellers kan man gå til de forskellige **organisationer** der beskæftiger sig med emnet

Kirkernes Verdensråd: www.wcc-coe.org

Det lutherske Verdensforbund: www.lutheranworld.org

Det reformerte Verdensforbund: www.warc.ch

Mange kirker og kirkelige NGOer har forholdt sig til problemstillingen.

Meget aktiv er organisationen **Kairos Europa**, ledet af **Ulrich Duchrow**. De har meget litteratur om den økonomiske globalisering, mest på tysk men også noget på engelsk. Organisationen er drivkraften bag bevægelsen for en pagtsslutning imod den økonomiske globalisering kaldet "processus confessionis" De kan kontaktes på info@kairoseuropa.de. Nyeste udgivelse:

Ulrich Duchrow (ed.): Faith communities and social movements facing globalization. Colloquium 2000 Studies from the World Alliance of Reformed Churches nr 45. Geneva 2002.

Andre aktuelle henvisninger:

Anna Karin Hammar: Globalisering - ett problem för kyrkan?
Uppsala 2000

Ökumene - die andere Globalisierung.
Nordelbische Evangelisch Lutherische Kirche 2000

Glaube & Globalität. Jahrbuch Mission 1999. Hamburg

Peter S. Heslam: Globalization. Unravelling the New Capitalism.
Grove Ethics series 2002.

Robin Morrison: Globalisation Democracy and Protest.
The Church in Wales 2001.

Bob Goudzward: Globalisation and the Kingdom of God.
Baker Books 2001

God and Globalisation I-IV. Ed. By Max L. Stackhouse et al. Theology for the 21 Century. Center for Theological Inquiry. Princeton 2000.

Holger Lam, Peter Lodberg, Else Marie Wiberg Pedersen(eds.):
All Gods people. Global Theologies in Context. Eerdmanns 2003

Peter L. Berger & Samuel P. Huntington (eds.):
Many Globalizations. Cultural diversity in the contemporary world. Oxford 2002.

Cynthia D. Moe-Lobeda: Healing a broken world.
Globalization and god. Fortress Press. Minneapolis 2002.

Forfatterne

Peter Lodberg er generalsekretær for Folkekirkens Nødhjælp. Var indtil januar 2002 lektor i økumenisk teologi ved Aarhus Universitet. Har skrevet PhD og en række andre bøger om udviklingen indenfor den økumeniske bevægelse, som han som medlem af Kirkernes Verdensråds centralkomite har været en del af. Seneste udgivelse "Dansker først og kristen så. Overvejelser om nationalitet og kristendom" (Aros)

Viggo Mortensen er professor ved Aarhus Universitet i systematisk teologi med særlig henblik på kristendommens globale udvikling og økumeniske bestræbelser samt leder af Center for Multireligiøse Studier (CMS) og Det Danske Pluralisme Projekt. Fra 1991-1999 leder af Afdelingen for Teologi og Studier ved Det Lutherske Verdensforbund i Genève. Redigerer skriftserien Aktuelle Skrifter fra CMS, hvori bl.a. er kommet nr 1: Det globale og det Multireligiøse. Teologiske Udfordringer (2001) samt nr 4: Religion og Integration. Efter 11. September (2002)

Ishmael Noko er generalsekretær for Det lutherske Verdensforbund. Stammer fra en luthersk præstefamilie i Zimbabwe og har fået sin uddannelse i Canada, PhD fra McGill. Har siden været engageret i den økumeniske bevægelse og i international kirkeligt nødhjælps-, udviklings- og missionsarbejde på forskellige poster både i Afrika og Europa.

Birger Nygaard er projektmedarbejder og strategisk planlægger i Stiftelsen Areopagos, der er en missionsorganisation fokuseret på dialogarbejdet med buddhismen under inspiration af K.L.Reichelts missionssyn. Endvidere generalsekretær for den internationale sammenslutning af mennesker der arbejder studiemæssigt med mission: IAMS

Jørn Henrik Olsen er adjunkt i dogmatik, missiologi og religionsteologi ved Det teologiske Fakultet, Københavns Universitet og tilrettelægger af kurser i teologisk kommunikation. Har tidligere virket som missionær, teologisk lærer og studieleder i Tanzania. Har skrevet PhD om den teologiske udvikling i Afrikas unge kirker. Seneste udgivelse: Kristus i tropisk Afrika - i spændingsfeltet mellem identitet og relevans. (2001)

Robert Schreiter er Vatikan II - professor i teologi ved "Catholic Theological Union" i Chicago, USA, og professor i teologi og kultur ved Nijmegen universitet i Holland. Han har tidligere været præsident for det amerikanske missiologiske selskab. Han er redaktør for Orbis Books-serien "Faith and Cultures", og medredaktør af "Mission Studies". Hans seneste bog hedder "Mission in the Third Millennium" (Orbis Books).

